

Проект „Фантастично читалище“

Сборник от научно-фантастични произведения

Списание „Космос“

1976 г.

София, 2013

Библиография

[Лед и пламък](#)

Фантастичен разказ. Автор Рей Бредбъри. Преведе от руски Росалина Попова. Библиотека „Космос“ № 1/1976. Приложение към списание „Космос“, брой 1 от 1976 г.

[Принципът на неопределеността](#)

Фантастичен разказ. Автор Д. Биленкин. Преведе от руски Цвета Пеева. Списание „Космос“, брой 2 от 1976 г.

[Цереброскоп](#)

Научно-фантастичен разказ. Автор Конрад Фиалковски. Списание „Космос“, брой 3 от 1976 г.

[Бремето на човека](#)

Научно-фантастичен разказ. Автор Робърт Шекли. Преведе Стефка Христова. Списание „Космос“, брой 4 от 1976 г.

[Машината на Онезим](#)

Научно-фантастичен разказ. Автор Пиер Гамара. Преведе Невяна Кънчева. Списание „Космос“, брой 4 от 1976 г.

[Среща във времето](#)

Научно-фантастичен разказ. Автор Игор Росоховатский. Преведе от руски Цвета Пеева. Списание „Космос“, брой 5 от 1976 г.

[Аз ще бъда вашите очи](#)

Научно-фантастичен разказ. Автор Ерик Ръсел. Преведе от руски Стефка Христова. Библиотека „Космос“ № 6/1976. Приложение към списание „Космос“, брой 6 от 1976 г.

[Марсиански разкази](#)

Научно-фантастичен разказ. Автор Валери Циганов. Преведе от руски Александър Димитров. Библиотека „Космос“ № 7/1976. Приложение към списание „Космос“, брой 7 от 1976 г.

[Спътници](#)

Научно-фантастичен разказ. Автор Андрей Балабуха. Преведе от руски Невяна Кънчева. Библиотека „Космос“ № 7/1976. Приложение към списание „Космос“, брой 7 от 1976 г.

[Зелените коси](#)

Научно-фантастичен разказ. Автор Чеслав Хрущевски. Преведе от полски Силвия Борисова. Списание „Космос“, брой 8 от 1976 г.

[Нищо ново под слънцето](#)

Научно-фантастичен разказ. Автор Чеслав Хрущевски. Преведе от полски Силвия Борисова. Списание „Космос“, брой 8 от 1976 г.

[Изход от положението](#)

Научно-фантастичен разказ. Автор Айзък Азимов. Преведе Александър Димитров. Библиотека „Космос“ № 9/1976. Приложение към списание „Космос“, брой 9 от 1976 г.

[Да надхитриш – кого?](#)

Научно-фантастичен разказ-шега. Автор Джон Уиндъм. Преведе от руски Цвета Пеева. Библиотека „Космос“ № 10/1976. Приложение към списание „Космос“, брой 10 от 1976 г.

Лед и пламък

Фантастичен разказ

Рей Бредбъри

През нощта се роди Сим. Той лежеше на студените камъни в пещерата и хленчеше. Кръвта на тласъци пробягваше по тялото му хиляда пъти в минута. И се виждаше как с всеки миг расте.

Всичко тънеше в гъста мъгла. Постепенно тя се стопи. Появиха се очертанията на пещера. Възникна човек. Стар, изсушен от ветровете, опален от зноя като тухла. Свит в отдалечения ъгъл, той слушаше свиренето на вятъра над скованата от мраз нощна планета.

Без да сваля очи от мъжа, майката хранеше сина си с плодове и трева, събрани по скалите край пропастите. Той ядеше и все повече и повече растеше.

Мъжът в ъгъла на пещерата беше неговият баща! На лицето му живееха още само очите. В изсъхналите си ръце държеше груб каменен секач, долната му челюст тъпо, безсилно провисваше.

Зад баща си Сим видя старците, които седяха в тунела, водещ навътре в планината. Пред очите му те започнаха да умират.

Пещерата се изпълни с предсмъртни стенания. Старците се стопяваха като восъчни фигури, над хлътналите им бузи се издаваха остри скули, зъбите се оголваха. Току-що лицата им бяха живи, подвижни, гладки, както е в зряла възраст. И ето сега плътта изсъхва, изтлява.

Сим се замята в ръцете на майка си. Тя здраво го стисна.

– Няма нищо... – успокояваше го тя, като поглеждаше загрижено към бащата. – Дали не го разтревожи шумът...

– Една осма от живота му вече изтече – рече той, като дишаше тежко. – А то дори не знае. Защо е всичко това?

Пред очите на Сим майка му започна да се преобразява, заприличвайки на брулено от вятъра кълбо дим. Слабото й костеливо лице се губеше в лабиринта на бръчките. Подкосена от мъката, тя седна до него.

Сим тихо плачеше. Където и да погледнеше, от всички страни го заобикаляше ужас. Мислите му почувствуваха насрещния ток на още някакво създание. Той инстинктивно погледна към

каменната люлка и се натъкна на погледа на сестра си Дак. Двата разума се докоснаха, подобно на опипващи пръсти. Сим си позволи да се отпусне. Умът му започваше да схваща.

Баща му въздъхна и затвори с клепачи зелените си очи.

– Храни детето – рече той изнемощял. – Побързай. Скоро ще съмне, а днес е последният ден от живота ни, жена. Храни го, нека расте.

Сим притихна и през завесата на страха в съзнанието му започнаха да се процеждат картини.

Тази планета, на която той се роди, беше първата до Слънцето. Нощите на нея бяха сковани от мраз, дните – същински огнени езици. Буен, яростен свят. Хората живееха в недрата на планината, спасявайки се от невъобразимия студ на нощите и от огнедишащите дни. Само на разсъмване и при залез слънце въздухът галеше дробовете с диханието на цветя и тогава хората от пещерите изнасяха децата си на воля, в голата каменна долина. На разсъмване ледът се топеше, превръщаше се на ручей и рекички, на залез пламъкът изстиваше и угасваше. И докато имаше умерена, търпима температура, хората бързаха да живеят, тичаха, играеха, обичаха,

изтръгнати от пещерния плен. Целият живот на планетата изведнъж разцъфтяваше. Растенията се устремяваха нагоре, в небето прелитаха като хвърлени камъни птици. Дребни четириноги трескаво сновяха между скалите; всичко се стремеше да нагоди жизнения си срок към това бързотечно време.

Непоносима планета! Сим разбра това още в първите часове след раждането си, когато в него заговори наследствената памет. Целият му живот ще протече в пещерите и само два часа на ден той ще вижда свободата. В тези пълни с въздух каменни ровини той ще говори, ще говори с хората от своето племе, ще мисли, без почивка за сън ще мисли, ще мечтае, легнал по гръб, но няма да спи.

И целият му живот ще продължи само осем дни.

Каква жестока мисъл! Осем дни. Осем кратки дни. Невероятно, невъзможно, но е така. Още в утробата на майка му далечният глас на наследствената памет говореше на Сим, че той стремително се формира, развива се и скоро ще се появи на бял свят.

Раждането е мигновено, като замахване с нож. Детството отлита стремително. Юношеството е като проблясък. Възмъжаването – сън, зрелостта – мит,

старостта – сурова бързотечна реалност, смъртта – скорошна безвъзвратност.

Ще минат осем дни и той ще бъде също такъв полусляп, грохнал, умиращ като баща си, който сега така подтиснато гледа жена си и децата си.

Този ден е една осма част от целия му живот! Трябва да усвои знанията, заложили в мозъка на родителите му.

Защото след няколко часа те ще бъдат мъртви.

Каква страшна несправедливост! Нима животът е така скоротечен? Нима в битието, преди още да се роди, не му се привиждаше дълъг живот и вместо нажежени камъни, вълни от зелен листак и мек климат! Но щом като всичко това му се е привиждало, значи в основата на виденията трябва да има истина? Как тогава да търси и да постигне дълъг живот? Къде? Как да изпълни такава огромна и тежка задача за осем кратки, бързотечни дни?

И как неговото племе се е оказало в такива условия?

Изведнъж, сякаш бяха натиснали някакво копче, в мозъка му възникна една картина. Метални семена, довеяни от вятъра през космоса от далечна зелена планета, борейки се с дългите огнени езици, падат на повърхността на този безрадостен свят... От

разбитите корпуси се измъкват мъже и жени...

Кога?... Отдавна. Преди десет хиляди дни. Останалите живи се укрили от слънцето в недрата на планините. Пламъци, лед и бурни потоци изтрили следите от крушението на огромните метални семена. А хората се оказали като върху наковалня, под огромен чук, който започнал да ги преобразява. Слънчевата радиация се просмуквала в тяхната плът. Пулсът се ускорил – двеста, петстотин, хиляда удара в минута! Кожата станала по-плътна, изменила се кръвта. Старостта настъпвала мълниеносно. Децата се раждали в пещерите. Кръговратът на живота непрестанно се ускорявал. И хората, заседнали след аварията на чуждата планета, вече живеели като всички тукашни животни, само една седмица, при това децата им били обречени на също такава участ.

„Ето, значи, в какво се заключава животът“ – помисли си Сим, но не го изрече. Та той още не знаеше думите, мислеше в образи, със спомени от далечното минало, защото така беше устроено неговото съзнание, надарено с нещо като телепатия, която проникваше през плът, камък и метал. На някакъв етап от новото развитие на племето възникна телепатичен дар и се образува

наследствена памет – единственото благо, единствената надежда в това царство на ужас. „И така – мислеше Сим – аз съм петхилядният в дългата редица на ненужни синове. Какво мога да направя, та след осем дни да не ме настигне смъртта? Има ли някакъв изход?“

Очите му се разшириха: в съзнанието му възникна нова картина.

Отвъд долината, осеяна със скали, на неголяма планина лежи цяло, невредимо метално семе – корабът, недокоснат нито от ръжда, нито от каменопадите. Изоставеният кораб е единственият от цялата флотилия, който не се беше разбил, не се беше счупил, и досега бе останал пригоден за полет. Но до него е толкова далече... И няма никой вътре, който би могъл да помогне. Нека е така, корабът на далечната планина ще бъде негова цел. Но нали само този кораб може да го спаси.

Нова картина...

Дълбоко в недрата на планината в пълно уединение работят шепя учени. Той трябва да иде при тях, когато порасне и поумнее. Техните мисли са също погълнати от мечтата за спасение – от мечтата за дълъг живот, за зелени долини без зной и мраз. Проникнати от надежда, те също гледат далечния кораб

на планината, чудния метал, за който не са страшни нито корозията, нито времето.

Скалите глухо застенаха.

Бащата на Сим вдигна безжизненото си лице, просечено от дълбоки бръчки.

– Съмва се – рече той.

II.

Утрото разхлаби могъщите мускули на гранитната грамада. Настъпи часът на каменопадите.

Кънтящото ехо на тунелите поде звука на бягащите боси нозе. Възрастни и деца с нетърпеливи, жадуващи очи бързаха навън, където се разгаряше денят. В долината се сриваха каменни лавини. Всяка сутрин каменният порой отнасяше най-малко една жертва.

Племето от скалите отправяше предизвикателство към каменопадите. Двубоят със стихиите внасяше още повече острота в техния и без друго опасен, бурен и скоротечен живот.

Сим почувствува, как ръцете на баща му рязко го вдигат и го носят към изхода на тунела – там, откъдето се процеждаше светлина. Очите на баща му пламтяха безумно. Сим не можеше да помръдне. Той се досещаше какво ще стане сега. Подир бащата бързаше майката, носейки на ръце малката Дак.

– Чакай! Внимателно! – извика тя на мъжа си.

Високо в планината нещо потрепери и започна да се срива.

– Хайде! – избоботи бащата и изскочи навън!

Отгоре им заваля град от камъни!

В главата на Сим с нарастваща бързина се сменяха възприятия – сриващи се грамади, прах, сътресение... Майката извика пронизително... Нещо ги разтърсваше, люлееше...

Още една крачка и те са под открито небе. Зад гърба им продължаваше грохотът. До входа на пещерата, където се бяха скрили майката и Дак, израсна купчина камъни.

Ревът на лавината премина в ромолена на струйки пясък.

Бащата на Сим избухна в силен смях.

– Прескочихме! Кълна се в небето!
Прескочихме живи!

Майката се измъкна през отломките заедно с Дак и започна да ругае бащата.

– Глупак! Можеше да убиеш Сим!

– Още не е късно – озъби се той.

Сим не слушаше караницата. Той гледаше като омагьосан камънаците, които бяха затрупали входа на съседната пещера. Там изпод купчината камъни течеше, попивайки в земята, струйка кръв. И толкова, повече

нищо не се вижда... Някой беше загубил двубоя.

Дак се затича напред на пъргавите си, хилави крачета – голичка и целеустремена.

Въздухът в долината беше като вино, струящо от планините. Небето – крещящо синьо; по пладне ще се нажежи до бяло, през нощта ще се издуе, подобно на алено-черна синина, осеяна с болезнено проблисващи звезди.

Светът напомняше на Сим залив с приливи и отливи. Температурната вълна ту нахлуе с буен плисък, ту се отдръпне. Сега в залива беше тихо, прохладно, и всичко живо се стремеше към повърхността.

Звънък смях! Звучи нейде в далечината... Но как така? Нима на някой от неговото племе може да му бъде до смях? После трябва да се опита да си изясни каква е работата.

Внезапно в долината запламтяха багри. Разбудени от неудържимата утринна зора, занадничаха от най-неочаквани места растения. Просто пред очите разцъфваха цветята. Ето, по голата скала пълзят бледозелени нишки. А след няколко секунди между листенцата вече надничат зрели плодове. След като предаде Сим на майка му, бащата се зае да събира недълготрайния урожай. Алени, жълти и сини плодове

пълнеха кожената торба, която висеше на кръста му. Майката дъвчеше младата сочна зеленина и пъхаше от нея и в устата на Сим.

Неговите възприятия бяха изострени до крайност. Той жадно поглъщаше знанията. Любов, брак, нрави, гняв, жалост, ярост, егоизъм, оттенъци и тънкости, реалност и отражение – той осмисляше тези понятия. Видът на полюшващите се зелени растения така действа на Сим, че разумът му беше обхванат от смут и започна да се върти като жироскоп, търсейки равновесие в света, където недостатъкът от време те принуждава, без да чакаш обяснения, сам да изследваш и тълкуваш. Храната, разнасяйки се из организма, му помагаше да се ориентира в собствения си строеж и в такива неща, като енергията и движението. Подобно на птиче излюпено от яйце, Сим представляваше почти завършена система, напълно развита и въоръжена с необходимите знания. Дължеше това на наследствеността и на готовите образи, които телепатически се предаваха на всеки разум, на всяко дихание. Удивително, окриляващо свойство!

Заедно – майката, бащата и двете деца – те вървяха, вдишваха мирисите и гледаха как птиците се реят над долината. Изведнъж бащата каза:

– Помниш ли?

Как така – „помниш ли?“ Нима може да забравят нещо за тия седем дни, през които са живели?

Мъжът и жената се спогледаха.

– Нима това беше само преди три дни? – Тя трепна и затвори очи. – Дори не ми се вярва. Ах, колко е несправедливо...

Тя изхлипа, после прокара ръка по лицето си и прехапа изпръхналата си устна. Вятърът рошеше побелелите ѝ коси.

– Сега е мой ред да плача. Преди един час плака ти!

– Един час...

– Да вървим! – И тя задърпа мъжа си за ръката. – Нека огледаме всичко, защото вече няма да го видим.

– След няколко минути ще изгрее слънцето – отвърна старецът. – Време е да се връщаме.

– Само още минутка – молеше го жената.

– Слънцето ще ни настигне.

– Нека ме настигне!

– Какво говориш?

– Нищо не говоря, съвсем, съвсем нищо – ридаеше жената.

Всеки момент трябваше да се появи слънцето. Зеленината в долината започна да вехне. Роди се палецият вятър. В далечината, от скалистите бастиони, вече

обсипвани от слънчеви стрели, се сриваха лавини, като че се свличаха някакви мантии.

– Дак! – извика бащата.

Момиченцето се обърна и затича по горещите плочи на долината; косите му се развяваха като черно флагче. С пълни шепи зелени плодове то се присъедини към тях.

Слънцето обточи с пламъци края на небето, въздухът затрептя и се изпълни със свистене.

Хората от пещерното племе се развикаха и хукнаха да бягат, като вдигаха препъналите се дечица и отнасяха в дълбоките си дупки зеленина и плодове. За няколко мига долината опустя, ако не се смята забравения от някого малчуган. Той тичаше по гладките плочи, но имаше съвсем малко силици, а му оставаше да тича още толкова много. Надолу по скалите вече се търкаляше могъщият нажежен талаз.

Цветята изгаряха и се превръщаха на пепел; тревите се свиваха в пукнатините, като опарени змии. Вятърът, подобно дишане на доменна пещ, подемаше семената на цветята, и те се посипваха в пукнатините и проломите, за да пораснат отново на залез слънце, да дадат цветя и семена и отново са бъдат обгорени.

Бащата на Сим гледаше как по дъното на долината тича самотното дете. Самият той,

жена му, Дак и Сим бяха на сигурно място в устието на пещерата.

– Няма да стигне – рече бащата. – Не гледай натам, жено! Такива неща по-добре да не виждаш!

И те се извърнаха. Всички, освен Сим. Той забеляза в далечината някакъв метален блясък. Сърцето му безумно заби в гърдите, в очите му всичко се замъгли. Далече, далече, на самия връх на планината, металното семе излъчваше ослепителна светлина. Там, цяло и невредимо, стои метално зрънце от космоса! Неговото бъдеще! Неговата надежда за спасение! Ето къде той ще се отправи след два-три дни – трудно е да си представи точно кога – когато стане голям мъж!

Слънцето нахлу в долината като поток от разтопена лава.

Бягащото дете извика, слънцето го настигна, и викът секна.

Изведнъж някак остаряла, майката на Сим тръгна бавно по тунела, влачейки нозе. Спря се... Протегна ръка нагоре и отчупи две висулки, последните от замръзналите през нощта. Едната подаде на мъжа си, другата остави за себе си.

– Да прием за последен път. За теб и за децата.

– За теб – И той кимна към нея. – За децата.

Те вдигнаха висулките. Топлината разтопи леда и капките освежиха пресъхналите уста.

III.

Сим се опитваше да прогони от родителите си настъпващата старост, но колкото и да напрягаше разума си, призовавайки на помощ образите, те просто пред очите му се превръщаха на мумии. Старостта разяждаше баща му като киселина. „Скоро и с мен ще бъде същото“ – мислеше с ужас Сим.

Самият той растеше неудържимо, чувствуваше как в организма му става обмяна на веществата. Всяка минута го хранеха, непрестанно нещо дъвчеше, нещо гълташе. Образите, процесите започнаха да се свързват в ума му с определящите ги думи. Една от тези думи беше „любов“. За Сим в нея се криеше не отвлечено понятие, а някакъв процес, леко дихание, мирис на утринна свежест, трепет на сърцето, мека извивка на ръката, на която лежеше, надвесено над него лице на майка му. Отначало той виждаше едно или друго действие, после в съзнанието на майка си търсеше и намираше нужната дума. Гръклянът му се готвеше за речта. Животът

стремително, неумолимо го увличаше към вечното забвение.

Сим чувствуваше, как растат нозете му, как се развиват клетките, порастват косите, увеличават се на големина костите и сухожилията, нараства мекото, бледо въсьчно вещество на мозъка. При раждането чист и гладък, като кълбо лед, секунда покъсно мозъкът му, сякаш от удар на камък, се покри с мрежа от милиони бразди и гънки, означаващи мисли и открития.

Сестричката му Дак ту дотичваше, ту побягваше с останалите деца, гледани като в парник, и непрестанно нещо лапаше. Майката нищо не ядеше, нямаше апетит, а очите ѝ сякаш бяха замрежени с паяжина.

– Залезът – произнесе най-сетне бащата.

Денят свърши. Мръкваше се, чу се свиренето на вятъра.

Майката стана.

– Искам още веднъж да видя света навън... Само още веднъж...

Очите на бащата бяха затворени, той лежеше до стената.

– Не мога да стана – едва чуто пошепна той. – Не мога...

– Дак! – извика дрезгаво майката, и дъщерята изтича до нея. – Дръж!

Тя предаде Сим на дъщеря си.

– Дак, пази Сим, храни го, грижи се за него.

Последно лесково докосване на майчината длан...

Дак мълчаливо притисна Сим до себе си, големите ѝ влажни очи зеленикаво проблясваха.

– Върви – рече майката. – При залез слънце го изнеси навън, веселете се. Събирайте храна, яжте. Играйте.

Без да се оглежда назад, Дак се запъти към изхода. Сим се изви в ръцете ѝ, гледайки през рамото на сестра си с потресени, невярващи очи. От него се изтръгна вик, устните му някак помръднаха, давайки изход на първата дума в живота му:

– Защо?...

Той видя смайването на майка си.

– Детето проговори!

– Аха – откликна се бащата. – Ти чу ли какво каза?

– Чух – тихо рече майката.

Залитайки, тя бавно стигна до бащата и легна до него.

За последен път Сим видя как родителите му се придвижват.

IV.

Нощта дойде и отмина, и започна вторият ден.

През нощта отнесоха всички умрели на върха на невисокия хълм. Траурното шествие беше дълго: много тела.

Дак вървеше заедно с останалите, хванала за ръка вече пристъпящия Сим. Той се научи да ходи един час преди разсъмване.

От хълма Сим отново видя в далечината металното зрънце. Но никой друг не гледаше натам и никой не говореше за него. Защо? Може би това е мираж? Защо не бягат нататък? Не се молят на това зрънце? Защо не се опитат да се доберат до него и да отлетят в космоса?

Отзвучаха траурните речи. Положиха телата едно до друго на открито място, където слънцето след няколко минути щеше да ги изгори. После всички тръгнаха обратно, бързайки да използват малкото минути свобода – да потичат, да поиграят, да се посмеят на въздух, с мирис на свежест.

Дак и Сим, чуруликайки като птици, си намираха храна сред скалите и споделяха един с друг онова, което успяваха да узнаят. Той живееше втори ден, тя – трети. И двамата бяха шибани от бурния темп на скоротечния живот. Сега той се извърна към тях с още една своя страна.

Изад скалите горе изскочиха петдесетина млади мъже и държейки в стиснатите си юмруци остри камъни и каменни ножове, с

викове се спуснаха към черните зъбери в далечината.

„Война?“ – отекна в мозъка на Сим. Новата мисъл го потресе. Тези хора бяха хукнали да се сражават и да убиват другите хора, които живееха там, сред черните скали.

Но защо? Защо да се сражават и убиват – нима животът и без друго не е твърде кратък?

От далечния екот на схватката му прилоша.

– Защо, Дак, защо?

Дак не знаеше. Може би ще разберат утре. Сега трябва да ядат – да ядат, да поддържат силите и живота. Дак приличаше на гущерче, вечно докопващо нещо с език и вечно гладно.

Наоколо сновяха бледи дечица. Едно момченце изтърча като бръмбарче нагоре по склона, събори Сим и измъкна под носа му червения плод, който беше намерил под ръба на скалата. И още преди Сим да успее да стане, малчуганът вече излапа плячката. Сим се нахвърли върху него, те паднаха и се затъркаляха надолу, като чудновато кълбо, докато Дак не ги разтърва.

От драскотините на Сим течеше кръв. Някаква част от неговото съзнание, гледайки като че ли отстрани, му говореше: „Така не бива. Децата не трябва така да постъпват. Това е лошо!“

Дак прогони с плесници малкия разбойник.

– Махай се оттук! – извика тя. – Как се казваш, безобразнико?

– Кайон! – отвърна със смях малчуганът. – Кайон, Кайон, Кайон!

Сим го гледаше с цялата свирепост, която можеше да изрази младото му лице. Той се задъхваше: пред него стоеше враг. Сим отдавна някак очакваше враждебното начало да се въплъти не само в заобикалящата го среда, но и в някакъв човек. Съзнанието му вече беше проумяло каменните лавини, зноя, студа, бързото течение на живота, но всичко това беше свързано със средата, със заобикалящия го свят – яростни, несъзнателни прояви на неодушевената природа, породени от гравитацията и излъчването. А сега, в лицето на този нагъл Кайон, той опозна и мислещия враг!

Кайон се отдалечи малко, спря се и ехидно извика:

– Утре аз ще бъда толкова голям, че ще мога да те убия!

С тези думи той изчезна зад камъка.

Покрай Сим тичаха деца, смееха се. Кой от тях ще стане негов приятел, кой – враг? И как изобщо за такъв чудовищно кратък жизнен срок могат да възникнат приятели и врагове? Нима ще успееш да спечелиш едните или другите?

Дак четеше мислите на брат си и трескаво му шепнеше на ухото, продължавайки да търси храна:

– Откраднат ти храната – ето враг. Подарят ти дълго стебло – ето приятел. Освен това враждуват заради мисли и мнения. За пет секунди ти си спечели смъртен враг. Животът е толкова кратък, че и с това трябва да се побърза.

И тя се засмя със странна за толкова младо същество ирония, която показваше преждевременна зрялост на мисълта.

– Ти трябва да се биеш, за да се защитиш. Ще се мъчат да те убият. Има поверие, отколешно поверие, че уж част от жизнената енергия на убития преминава в убиеца, и за сметка на това той може да живее един ден повече. Разбра ли? И докато някой вярва в това, ти си в опасност.

Но Сим не я слушаше. От ятото крехки момиченца, които утре ще станат по-високи и по-стройни, вдруги ден ще се оформят, а след още един ден ще си намерят мъж, се отдели една палавница с коси като виолетово-син пламък.

Претичвайки покрай тях, тя закачи Сим. Телата им се докоснаха. Проблеснаха очи, светли като сребърни монети. И той вече знаеше, че си е намерил приятел, любов, жена, която след една седмица ще лежи до

него на погребалния огън, когато слънцето започне да оголва костите от плътта.

Само един поглед, но той за миг ги накара да притихнат.

– Как се казваш! – извика Сим подир нея.

– Лайт! – отвърна тя, като се смееше.

– А пък аз Сим – рече той смутен.

– Сим! – повтори тя, побягвайки. – Ще запомня!

Дак го побутна.

– Дръж, яж – рече тя на замисления си брат. – Яж, иначе няма да пораснеш и няма да можеш да я настигнеш.

Ала изневиделица се появи бягащият Кайон.

– Лайт! – започна да го дразни той, като подскачаше ехидно. – Аз също ще запомня Лайт!

Висока, стройна като вейка, Дак печално поклати черното облаче на косите си.

– Отнапред мога да ти кажа какво те чака, братко. Скоро ще ти дотрябва оръжие, за да се сражаваш за тази Лайт. Ала е време да се прибираме, слънцето ей сега ще се покаже!

И те хукнаха обратно към пещерата.

V.

Една четвърт от живота му вече е изтекла! Мина детството. Той стана юноша! Вечерта поройни дъждове шибаха долината. Сим виждаше как новородените потоци браздяха

долината, отразявайки планината с металното зрънце. Той се стараеше всичко да запомни. Всяка нощ – нова река, ново корито.

– А какво има отвъд долината? – попита Сим.

– Там никой не е стигал – обясни Дак. – Всички, които са се опитвали, или са замръзвали, или са изгаряли. Половин час бягане – това е границата на опознатия край. Половин час нататък, половин час насам.

– Значи още никой не е стигал до металното зрънце?

– Учените са опитвали. Глупаци. Не им достига ум да се откажат от тая приумица. Та това е празна работа. Твърде е далече.

Учените. Тази дума развълнува душата на Сим.

– А къде са тия Учени? – нетърпеливо попита той.

Дак извърна поглед.

– Дори и да знаех, нямаше да ти кажа. Те ще те убият с опитите си. Аз не искам да отидеш при тях! Живей колкото ти е отредено, не прекъсвай живота си на половината, опитвайки се да стигнеш онова глупаво нещо там, на планината.

– Ще науча от някой друг!

– Никой няма да ти каже! Всички ненавиждат Учените. Сам ще трябва да ги

търсиш. И да допуснем, че ги намериш... Понататък какво? Ще ни спасиш ли? Хайде, спаси ни, малчугане! – Тя се гневеше, половината й живот вече беше изтекъл.

– Но не бива само да седим, да говорим, да ядем – възрази той. – И нищо друго!...

Той скочи на нозе.

– Върви, върви ги търси! – остро отрязва тя. – Те ще ти помогнат да забравиш. Да, да – тя просто изплюваше думите. – Да забравиш, че още няколко дни – и край на живота ти!

Зае с търсенето, Сим бегом преминаваше тунел подир тунел. Понякога му се струваше, че е вече на верен път. Ала щом попиташе околните, къде се намира пещерата на Учените, връхлиташе го вълна от чуждата ярост, на смута и негодуванието. Та нали Учените бяха виновни, загдето са захвърлени в този ужасен свят! Сим потреперваше под пороя от хулни думи.

В една пещера той тихо приседна до други деца, за да послуша думите на възрастните мъже. Настъпи Часът на Учение, Часът на Събеседването. Колкото и да го терзаеше нетърпението при мисълта, че потокът на живота бързо пресъхва и като черен метеор приближава смъртта, Сим разбираше, че разумът му се нуждае от знания. Тази нощ той ще прекара в училището. Но не му се седеше. Оставаше му да живее още пет дни.

Кайон седеше срещу Сим и лицето му с тънките устни изразяваше предизвикателство.

Между тях се появи Лайт. През изминалите няколко часа тя още повече беше пораснала, движенията ѝ бяха станали по-меки, походката – по-грациозна, косите ѝ блестяха по-ярко. Тя седна, усмихвайки се, до Сим, сякаш не забелязваше Кайон. Кайон се намръщи и престана да яде.

Пещерата се изпълни с говор. Стремителен като ударите на сърцето – хиляда, две хиляди думи в минута. Главата на Сим усвояваше науката. С отворени очи, той сякаш бе потънал в полусън, в лека дрямка, напомняща с нещо вътрешноутробното състояние. Думите, които отекваха нейде надалеч, се сплитаха в главата като гоблен от знания.

Той си представи поляни – зелени, без нито един камък, само трева – широки ливади, отдалечаващи се на талази към изгрева, и нито вледеняващ студ, нито знойно дишане на нажежени от слънцето камъни. Вървеше през тия зелени ливади. Над тях, високо, високо в небето, дишащо с равна, мека топлина, прелитаха метални зрънца. И всичко наоколо протичаше бавно, бавно, бавно...

Птиците бяха накацали по огромните дървета, които растяха сто, двеста, пет хиляди дни. Всичко оставаше по местата си, птиците не бързаха да се скрият, зърнали слънчевата светлина, а дърветата не се сгърчваха от уплаха, когато ги докосваше слънчев лъч.

В този сън хората вървяха, без да бързат, рядко бягаха, и сърцата им биеха равномерно, а не в безумен скачащ ритъм. Тревата си оставаше трева, не я изгаряха пламъците. И хората говореха не за утрешния ден и за смъртта, а за утрешния ден и за живота. При това всичко изглеждаше така познато, че когато някой хвана Сим за ръката, той сметна и това за продължение на съня.

Ръката на Лайт лежеше в неговата ръка.

– Мечтаеш ли? – попита тя.

– Да.

– Това е за равновесие. Животът е устроен несправедливо, и ето, разумът намира утешение в картините, които пази нашата памет.

Той няколко пъти удари с юмрук по каменния под.

– Това не поправя нещата! По дяволите! Не искам да ми напомнят за хубавото, което съм загубил! По-добре нищо да не знаем!

– Всичко на света има свой смисъл – рече Лайт. – Именно това дава съдържание на нашия живот, кара ни нещо да правим, нещо да замисляме, да търсим някакъв изход.

Очите му заприличаха на пламтящи изумруди.

– Изкачвах се по склона на зеления хълм, вървах бавно, бавно – рече той.

– На същия, на който се изкачвах преди един час ли? – попита Лайт.

– Може би. Съвсем прилича. Само че сънят е по-хубав. – И той присви очи. – Гледах хората, те не бяха заети с ядене.

– А с разговор?

– И с разговор не бяха заети. А ние непрестанно ядем и говорим. Понякога хората в съня ми лежаха със затворени очи и не помръдваха.

Лайт го гледаше. И изведнъж му се стори, че лицето ѝ потъмнява и се покрива със старчески бръчки. Косите над ушите ѝ – като сняг, развян от вятъра, очите – безцветни монети в паяжината на миглите. Устните увисваха, беззъбите венци, нежните пръсти се превръщаха в обгорени пръчици, прикачени към умъртвялата длан. Пред очите му вехнеше, загиваше нейната прелест. Сим хвана ужасен Лайт за ръката... и подтисна изтръгващия се вик: стори му се, че и неговата ръка вехне.

– Какво ти е, Сим?

От вкуса на тия думи му стана сухо в устата.

– Още пет дни...

– Учените...

Сим трепна. Кой каза това? В дрезгавата светлина един висок мъж продължаваше да говори:

– Учените ни захвърлиха на тази планета и оттогава погубиха напразно живота на хиляди. Всички техни приумици са напразни, никому ненужни. Не ги закачайте, нека живеят, но не жертвувайте за тях нито частица от вашето време. Помнете, че живеете само веднъж.

Но къде се намират тия учени? Сега, след Уроците, след Часа по Събеседване, Сим беше пълен с решимост да ги открие. Сега той е въоръжен със знание и може да започне своята битка за свобода, за кораба!

– Къде отиваш, Сим?

Но Сим вече го нямаше. Ехото от тропота на бягащите му нозе заглъхна в галерията, постлана с гладки плочи.

...Шепа мъже бяха намерили подслон в една базалтова пещера сред планината. На масата пред тях лежаха познати предмети, чийто вид обаче породил отзвук в душата на Сим.

Учените работеха по групи – старците решаваха важни задачи, младите се обучаваха, задаваха въпроси; тук имаше и три деца. Всеки осем дни съставът на групата, която работеше над един или друг проблем, напълно се обновяваше. Общите постижения бяха до нелепост малки. Учените остаряваха и умираха едва достигнали творческа зрялост. Съзидателното време на всеки представляваше в най-добрия случай дванадесет часа. Три четвърти от живота минаваше в учене, а след краткото време на творческа зрялост веднага следваше немощ, безумие и смърт.

Всички се обърнаха, когато влезе Сим.

– Може би попълнение? – рече най-старият.

– Едва ли – забеляза друг, по-млад. – Изгонете го навън. Сигурно е от онези, които подстрекават хората да воюват.

– Не, не – възрази старецът. Шляпайки по камъка с боси нозе, той се приближи до Сим.

– Влез, момче, влез.

Очите му бяха приветливи, уравновесени. Сиви спокойни очи.

– Какво искаш?

Сим се смути и наведе очи, не можейки да издържи спокойния ласкав поглед.

– Да живея – пошепна той.

Старецът тихо се засмя. После побутна Сим по рамото.

– Може би си от някакво ново потекло? Или може би си болен? – разпитваше той почти сериозно. – Защо не играеш? Защо не се готвиш за времето на любовта, за женитба, за бащинство? Нима не знаеш, че утре вечер ще бъдеш вече голям? Не разбираш ли, че животът ще премине покрай теб, без да го усетиш?

Старецът замълча.

– Не трябваше ли да идвам тук? – попита Сим.

– Разбира се, че трябваше – рече високо старецът. – Но това е чудо, че дойде. Ето вече хиляда дни, откакто не сме получавали попълнение отвън! А я ни преброй! Шест души! Шестима мъже! И три деца. Могъща сила, няма що! – и старецът плю на каменния под. – Ние викаме доброволци, а ни отговарят: „Обърнете се към някой друг!“ Или: „Нямаме кога!“ А знаеш ли защо отговарят така?

– Не – сви рамене Сим.

– Защото всеки мисли за себе си. Разбира се, иска им се да живеят по-дълго, но те знаят, че колкото и да се стараят, едва ли лично ще им се прибави макар и един ден. Може би потомците ще живеят по-дълго. Но заради потомците не са съгласни да

жертвуват своята любов, своята кратка младост, дори един час от залеза или изгрева!

– Разбирам – рече сериозно Сим.

Останалите наобиколиха момчето и стареца.

– Казвам се Дайнк. Утре през нощта мястото ми ще заеме Корт. Дотогава аз ще умра. На следващата нощ някой друг ще смени Корт, а после ще дойде твоят ред, ако се трудиш и вярваш. Но преди това искам да помислиш. Върни се при своите другари, ако искаш. Ти обикнал ли си някоя? Върни се при нея. Животът е кратък. Защо да тъжиш за онези, които още не са се родили? Ти имаш право на младост. Върви, ако искаш. Защото ако останеш, всичкото ти време ще отиде само да се трудиш, да старееш и да умреш, както работиш. Наистина, ще вършиш добро дело, но... Е, какво?

Сим погледна към тунела. Неиде там свиреше вятърът и миришеше на гозба, шляпаха боси нозе и звучеше, радвайки сърцето, млад смях. Той сърдито отметна глава и в очите му просветна влага.

– Оставам – рече той.

VI.

Изтече третата нощ и третият ден. Настъпи четвъртата нощ. Сим навлезе в живота на учените. Разказваха му за

металното зърно на върха на далечната планина. Разказваха му за много зрънца – така наречените „кораби“, как са претърпели корабокрушение, как оцелелите, които се укрили сред скалите, започнали бързо да се състаряват и в отчаяната борба за живот забравили всички науки. В такава вулканична цивилизация знанието на механиката не могло да се запази. Всеки живеел само с настоящата минута.

Никой не мислел за вчерашния ден, а утрешният зловещо поглеждал в очите. Но същата радиация, която ускорила остаряването, породила нещо като телепатично общуване, което помагало на новородените да възприемат и осмислят. А наследствената памет, придобила силата на инстинкт, запазила картините от други времена.

– Защо не опитаме да се доберем до кораба на планината? – попита Сим.

– Твърде е далече. Ще бъде необходима защита от слънцето – обясни Дайнк. – Мазила и втривания, одеяния от камък и птичи пера, а напоследък и от твърди метали. Но нищо не помага. Още десет хиляди поколения, и може би ще успеем да изготвим броня, охлаждавана от вода, която ще ни защити по пътя към кораба. Но ние работим много бавно и всичко опипом. Днес

сутринта аз, зрял мъж, взех в ръце инструмента. Утре, умирайки, ще го оставя. Какво може да направи човек за един ден? Ако имахме десет хиляди души, тогава бихме могли да решим задачата...

– Аз ще ида до кораба – рече Сим.

– И ще загинеш – произнесе старецът в тишината, която се възцари след думите на Сим. Всички гледаха момчето. – Ти, младежо, разсъждаваш много егоистично.

– Как егоистично? – възмути се Сим.

Старецът вдигна ръка във въздуха.

– Но аз харесвам такъв егоизъм. Искаш да живееш по-дълго и си готов всичко да направиш. Искаш да стигнеш до кораба. Но аз ти казвам, че нищо няма да излезе. И все пак, ако настояваш, аз няма да мога да ти попреча. Поне няма да приличаш на онези от нас, които отиват на война, за да спечелят допълнително няколко дни живот.

– На война ли? – попита Сим. – За каква война тук може да става дума?

По тялото му преминаха тръпки. Неясно...

– За това утре – рече Дайнк. – А сега слушай.

Измина още една нощ.

VII.

Настъпи утрото. По една от галериите дотича Лайт и падна в обятията на Сим. Тя отново се беше изменила. Пораснала и още

по-прекрасна. Тя трепереше и се притискаше към него.

– Сим, онези идват за теб!

Откъм тунела се приближаваше звукът от крачещи боси нозе. Показа се Кайон. Той също се беше източил на дължина и във всяка ръка държеше по един остър камък.

– А, ето къде си бил, Сим.

– Махай се! – яростно му извика Лайт, замахвайки към него.

– Без Сим няма да си идем – отвърна твърдо Кайон. И като се усмихна, додаде: – Ако, разбира се, е готов да се сражава заедно с нас.

– Вървете си! – гневно произнесе Дайнк. – Този младеж сега е Учен. Той работи с нас.

Кайон престана да се усмихва.

– При нас го чака по-добра работа от тази. Отиваме да воюваме с обитателите на далечните скали. – Очите на Кайон неспокойно блестяха. – Ти нали ще дойдеш с нас, Сим?

– Не, не! – Лайт увисна на ръката на Сим.

Сим я помилва по рамото, после се обърна към Кайон.

– Защо сте решили да нападнете онези хора?

– Три дни повече очакват всеки, който дойде с нас.

– Три дни повече ли? Три дни живот?

Кайон уверено кимна.

– Ако победим, вместо осем, ще живеем единадесет дни. Там, където те живеят, има в скалите особени пластове, предпазващи от радиация! Помисли, Сим, три дълги, славни дни живот. Идваш ли с нас?

– Вървете без него – намеси се Дайнк. – Сим е мой ученик!

Кайон избухна:

– Вече ти е време да умираш, старче! Довечера на залез слънце от теб ще останат само овъглени кости. Кой си ти да ни командуваш? Ние сме млади, искаме да живеем по-дълго.

Единадесет дни. Невероятно. Единадесет дни. Сега Сим разбираше кое поражда войните. Кой няма да иде да воюва, за да продължи почти наполовина живота си? Толкова дни живот в повече! Да. Наистина, защо не?

– Три дни повече – изрече скърцащият глас на Дайнк. – Ако доживеете. Ако не ви убият в боя. Ако, ако! Вие още никога не сте побеждавали. Винаги сте губели!

– Но този път ние ще победим! – твърдо заяви Кайон.

Сим недоумяваше.

– Но нали всички сме от една кръв! Защо не може заедно да живеем там, където скалите защитават по-добре?

Кайон се засмя, стиснал острия камък в ръката си.

– Онези, които живеят там, смятат че са нещо повече от нас. Така винаги мисли оня, който е по-силен. Освен това и пещерите там са по-малко, в тях се побират само триста души.

Три дни повече...

– Ще дойда с вас – рече Сим на Кайон.

– Чудесно! – Някак доста подозрително се зарадва Кайон.

Дайнк дълбоко въздъхна.

Сим се обърна към Дайнк и Лайт.

– Ако успея да победя в боя, ще се окажа по-близо до кораба. И ще имам три дни повече, за да се опитам да стигна до него. Струва ми се, че нямам друг избор.

Дайнк печално кимна.

– Да, така е. Аз вярвам в теб. Върви.

– Сбогом! – рече Сим.

Всички заедно: Кайон, Сим, Лайт и останалите – деца, които бързо стават бойци – напуснаха пещерата на Учените. Пламъчето в очите на Кайон не предвещаваше нищо добро.

Лайт тръгна със Сим. Събра за него камъни и ги понесе. Отказа да се върне у дома си, колкото и да я убеждаваше. Те крачеха през долината: приближаваше изгревът.

– Моля ти се, Лайт, върни се в къщи!

– За да чакам завръщането на Кайон ли? – рече тя. – Той е решил, че ще стана негова жена, когато ти умреш.

Тя сърдито разтърси неправдоподобно сините си къдрици.

– Не, аз ще дойда с теб. Ако ти загинеш в боя, аз също ще загина.

„Днес е моят четвърти ден – мислеше си Сим. – А аз не съм направил нито крачка да се приближа към кораба, към нищо не съм се приближил, дори към тази, която носи моето оръжие и събира за мен узрели плодове.“

Половината от живота беше изминал. Или една трета... ако спечелеше тази битка.

Сим тичаше леко, непринудено. „Днес някак особено остро чувствавам живота си. Бягам и ям, ям и раста, раста и със замиращо сърце обръщам поглед към Лайт. И тя също с нежност гледа към мен. Денят на нашата младост. Нима го загубваме напразно? Заради глупости, заради химери?“

Ето, вече са близо скалите на противника.

Лайт рязко се обърна.

– Гледай напред! – извика тя. – Следи онова, което става. Гледай само напред!

Сим имаше чувството, че притичват покрай голям отрязък от своя живот, че цялата им младост остава зад тях, а дори няма кога да се огледат.

– Господи! – с болка извика той. – На кого са нужни тези битки!

Надолу по склона заподскачаха камъни. Един от бойците падна с разцепен череп. Войната започваше.

Лайт предаде на Сим оръжието. Понататък тичаха, без да си кажат дума до самия боен рубеж.

Отгоре, иззад бастионите на противника, се срина върху тях изкуствена каменна лавина.

Сега една мисъл владееше Сим. Да убива, да лишава от живот другите, за да живее самият той, да се закрепил тук, да удължи своя живот и да се опита да стигне до кораба. Приклякваше, навеждаше се, улавяше камъните и ги запращаше обратно. В лявата си ръка имаше плосък каменен щит, с който отбиваше летящите отгоре отломъци. Лайт тичаше до него и го ободряваше. Един подир друг паднаха двамина, и двамата убити на място.

А всичко това е напразно. Сим моментално осъзна безсмислието на битката, която бяха започнали. Тази скала не можеше да се превземе с шурм. Камъните се търкаляха отгоре като лавина. Десет бойци паднаха с черни парчета в мозъка, на още петима увиснаха като камшици ръцете.

Сим вече се проклинаше, че е дошъл тук. И въпреки това, отскачайки ту на една, ту на друга страна, за да избегне камъните, той упорито гледеше нагоре, към черните скали. Да живее там и да осъществи заветния си опит – това желание бе по-силно от всичко. Той трябваше да го постигне! Ала мъжеството беше готово да го напусне.

Лайт пронизително извика. Сим се обърна, изтръпнал от уплаха, и видя, че ръката ѝ е счупена; от зейналата рана напреко на китката струеше кръв. Ярост закипя в душата му и той бясно се спусна напред, хвърляйки камъните с убийствена точност. Ето, от точния удар вражеският боец падна като подкосен и се затъркаля по склона. Навярно Сим нещо викаше, защото дробовете му изригваха въздух на тласъци, а земята стремително бягаше назад.

Един камък го удари по главата и го повали на земята. Той лежеше и мислеше, че е настанал вече последният му ден, последният му час. Наоколо продължаваше да кипи боят и той усети като в полусън как над него се наведе Лайт. Ръцете ѝ охладиха челото му, тя искаше да измъкне Сим на безопасно място, но той лежеше, гълташе въздух и ѝ повтаряше да го остави.

– Стой! – извика нечий глас.

Като че войната за миг бе спряла.

– Назад! – изкомандува бързо същият глас.

Лежейки на една страна, Сим видя как другарите му се обърнаха и побягнаха назад, към домовете си.

– Слънцето изгрява, времето ни свърши!

Той изпроводи с поглед мускулестите гърбове, пробягващите нозе. Мъртвите лежах на бойното поле. Ранените молеха за помощ. Но нима сега им е до ранените! Само да пробягат стремглаво безславния път до дома и с опалени дробове да се гмурнат в пещерите, още преди да ги настигне безпощадното слънце и да ги убие.

Слънцето!

Някой тичаше към Сим. Беше Кайон! Шепнейки ободряващи думи, Лайт помогна на Сим да стане.

– Ще можеш ли да вървиш? – попита тя.

– Струва ми се, че ще мога – изстена той.

– Тогава да вървим – продължаваше тя. – Отначало по-бавно, после по-бързо и по-бързо. Ще стигнем, знам, че ще стигнем.

Сим се изправи, олюлявайки се. Дотича Кайон с лице изкривено от свирепи бръчки. Очите му блестяха, още неизстинали от битката. Като отблъсна Лайт, той хвана един остър камък и с рязък удар разпра крака на Сим. Удари мълчешком, без никакъв звук.

После отстъпи назад, все така без да каже нито дума, само оголи зъби като нощен хищник.

– Той няма да стане – кимна Кайон към Сим. – Ще трябва да го оставим тук. Да вървим, Лайт.

Лайт се хвърли като котка върху Кайон, опитвайки се да се добере до очите му. Тънък писък се изтръгна измежду оголените й зъби, пръстите й мълниеносно очертаха дълбоки кървави бразди по бицепсите, после по шията на Кайон. Проклинайки, той отскочи от Лайт. Тя хвърли по него един камък. Той го избегна и отскочи още няколко метра.

– Глупачка! – презрително извика той. – Върви с мен. Сим ще умре след няколко минути. Да вървим!

Лайт му обърна гръб.

– Ако ме носиш на ръце.

Лицето на Кайон се измени. Блясъкът в очите му изчезна.

– Времето е малко. И двамата ще загинем, ако те нося.

Лайт гледеше към него, като на празно място.

– Носи ме, аз така искам.

Без да каже нито дума. Кайон уплашено погледна към ивицата аленееца зора и побягна. Крачките му се отдалечиха и замряха.

– Дано паднеш и си строшиш врата – пошепна Лайт, като гледеше яростно силуета, пресичащ дефилето. Тя се обърна към Сим:

– Можеш ли да вървиш?

Болката от раната се разпростираше по целия крак. Сим иронично кимна.

– Ако вървим, за два часа ще стигнем. Но ние ще останем тук.

– Защо?

– Дойдохме тук, за да си завоюваме нов покрив. Ако се върнем обратно – ще умрем. По-добре да умра тук. Колко време ни остава?

Те погледнаха натам, откъдето изгряваше слънцето.

– Няколко минути – с мътен, безцветен глас рече тя, като се притискаше към него.

Слънчева светлина бликна иззад хоризонта и на черните скали се появиха алени и кафеникави езичета.

Глупак! Трябваше да остане и да работи с Дайнк, да размишлява и да мечтае.

Жилите на врата му се издуха и той предизвикателно завика, обръщайки се към жителите на черните пещери:

– Ей, изпратете някой да се бие с мене!

Мълчание. Гласът му се отрази о скалите. Стана горещо.

– Безполезно е – рече Лайт. – Те няма да се обадят.

– Слушайте! – отново завика Сим. Раненият крак го болеше от пулсиращата болка, той пренесе тежестта на здравия и размахна юмрук. – Изпратете тук воин, а не страхливец! Аз няма да избягам в къщи! Дошъл съм да се сражавам честно! Изпратете боец, който е готов да воюва за правото да има пещера! Аз ще го убия!

Все същото мълчание. Облъкна ги нажежена вълна.

– Хей – викаше подигравателно Сим с широко отворена уста, отметнал глава назад, опрял ръце на голите си бедра, – няма ли да се намери някой да излезе срещу един сакат човек!

Мълчание.

– Значи съм се излъгал във вас. Измамил съм се. Добре, ще остана тук, докато слънцето свали обвивката от костите ми и ще ви ругая така, както си го заслужавате.

– Не обичам да ме ругаят – извика мъжки глас.

В устието на пещерата, на третия кат, се показва плещест мъжага.

– Слизай! – рече Сим. – Слизай, дебелако, и ме довърши.

Една секунда противникът разглежда Сим изпод намръщените си вежди, после бавно

пое надолу по пътеката. В ръцете си нямаше никакво оръжие. В същата секунда от всички пещери подадоха глави зрителите на предстоящата драма.

Непознатият приближи до Сим.

– Ще се бием по правилата, ако ги знаеш.

– Ще ги науча в хода на работата.

Отговорът му се хареса на противника, той погледна Сим внимателно, но без неприязън.

– Ето какво – великодушно предложи той, – ако ти загинеш, аз ще приема твоята спътница под своя покрив и нека живее без грижа, защото е жена на добър воин.

Сим бързо кимна.

– Готов съм – рече той.

– А правилата са прости. С ръце не се докосваме, оръжието ни са камъните. Камъните и слънцето ще убият някого от нас. Сега да започнем...

VIII.

Показа се крайчецът на слънцето.

– Казвам се Нхой – Противникът на Сим взе небрежно шепа камъни и ги претегли на дланта си.

Сим направи същото. Той искаше да яде. Вече много минути нищо не беше ял. Гладът биеше като с бич жителите на тази планета, празните стомаси непрестанно искаха още и още храна.

– Почвай! – завикаха треста жители отгоре. – Почвай! – искаха мъже, жени и деца, сврени сред скалите. – Хайде, започвайте!

Сякаш по сигнал изгря слънцето. То удари бойците като с плосък нажежен камък. Те дори залитнаха, по голите им бедра и гърбове веднага избиха капки пот, лицата и ребрата им заблестяха като стъклени.

Борецът пристъпи от крак на крак и погледна към слънцето, сякаш не бързаше да започне двубоя. Изведнъж беззвучно, без ни най-малко предупреждение, с мълниеносно движение на показалеца, той изстреля едно камъче. Снарядът улучи Сим в бузата, той неволно се дръпна назад и дива болка като ракета го проряза нагоре по ранения крак и се разпръсна в корема. Долови вкус на бликнала кръв в устата.

Нхой хладнокръвно продължаваше обстрела. Още три неуловими движения на ловките му ръце, и трите малки, безобидни на вид камъчета разсякоха като свистящи птици въздуха. Всяко от тях намери и поразил целта – нервните възли! Едното удари в корема, второто поразил челото, третото – врата. Сим се строполи на нажежения пясък. Лицето му стана мъртвешки бледо, плътното затворените очи изтласкваха сълзи между горещите потрепващи клепачи. Но, падайки,

Сим успя с отчайваща сила да метне своята шепа камъни!

Те изсвистяха във въздуха. Един от тях, само един, улучи Нхой. Право в лявото око. Нхой застана и закри с ръце лицето си.

Олюлявайки се от болка, ослепелият с едното око Нхой запрети град от камъни върху гърчещото се тяло на Сим, но точността му измени и камъните или прелетяха покрай него, или попадаха в противника малко преди падането, вече изгубили страшната си сила.

С последни сили Сим се надигна. С крайчеца на очите си видя, как Лайт напрегнато го гледа и тихо му шепне ободряващи думи. Той се къпеше в собствената си пот.

Слънцето изцяло се показа иззад хоризонта. Можеше да се долови ароматът му. Камъните светеха с огледален блясък, пясъкът се размърда, зашушна. Във всички краища на долината възникваха миражи. Вместо един боец, пред Сим стояха в цял ръст, готови да метнат поредния снаряд, десетки Нхоевци.

Сим трескаво дишаше. Той чувствуваше, как тялото му се свива, изсъхва, и мислено се видя такъв, какъвто беше неговият баща – стар, хилав и съсухрен. Има ли сили да се

движи? Да. Земята се възправяше под Сим, ала той все пак се вдигна на нозе.

Престрелка вече нямаше да има.

Зрителите крещяха, обсипваха го с насмешки и ободряваха своя воин.

– Стой твърдо, Нхой, пази си силите! Стой изправен, изпотявай се!

И Нхой стоеше, поклащайки се бавно като махало, побутвано от нажеженото до бяло дихание на небесата.

– Не се движи, Нхой, пази си сърцето, пази си силите!

– Изпитание, изпитание! – повтаряха хората отгоре. – Изпитание под слънцето.

Най-тежката част от двубоя.

Зад гърба му тънко изхлипа Лайт. Чу се удар на меко тяло о пясъка... Тя падна. А той не може да се обърне. За това е нужно усилие, което може да го хвърли в бездната на болка и тъма.

„Падни, Нхой, падни! – повтаряше на себе си Сим. – Падни, за да мога аз да заема твоята пещера!“

Ала Нхой не падаше. От слабеещата му ръка се сипеха по нагорещения пясък камъни, зъбите му се оголиха, изби пяна на устните, очите му се изцъклиха.

А той все не падаше. Голяма беше волята му за живот.

Сим падна на едно коляно.

Тържествуващо „Аааа!“ отекна горе в скалите. Там знаеха: това е смъртта.

– Не – убеждаваше се той, като на сън. – Не...

И отново стана.

Пред погледа на Сим стояха вече петдесетина Нхоевци в ризници от пот.

– Ето – Сим с мъка прокара напукания си език между пламтящо проблясващите си зъби. – Сега ще падна, и ще лежа, и ще сънувам.

Изрече това бавно, мъчейки се да удължи удоволствието. Вдигна глава да провери наблюдават ли го зрителите.

Те бяха изчезнали!

Слънцето ги беше прогонило. Всички, освен един, двама, най-упоритите. Сим се разсмя като пиян и загледа как на изтръпналите му ръце избиват капки пот, откъсват се, летят надолу и още недалетели до пясъка, се изпаряват.

Нхой падна. Рухна по гръб. Невиждащите му очи безумно проблясваха. Падна Нхой. И заедно с него паднаха всичките петдесет негови призрачни двойници.

Над долината свиреха и пееха ветровете и пред очите на Сим изплува синьо езеро със синя вода и бели къщурки покрай реката; хора излизаха или влизаха в къщите, някои се разхождаха сред високите зелени

дървета. Дърветата на брега на реката-мираж бяха седем пъти по-високи от човешки бой.

– Ето сега – помисли си той, – сега мога да падам. Право... в това... езеро.

И падна по очи.

Но какво е това? Нечии ръце бързо го подхванаха, вдигнаха го и стремително го понесоха, държейки го високо в ненаситния въздух, като пламтящ факел на вятъра.

„Нима това е смъртта?“ – учуди се Сим и потъна в непрогледен мрак.

Свестиха го струите студена вода, която плискаха в лицето му.

Той нерешително отвори очи. Лайт бе сложила главата му на коленете си и грижовно го хранеше. Сим беше гладен и измъчен, но всичко моментално бе подтиснато от страха. Превъзможвайки слабостта, той се надигна: видя над себе си сводовете на непозната пещера.

– Колко време измина? – строго попита той.

– Още денят не си е отишъл. Лежи спокойно – рече тя.

– Денят не е свършил?

Тя радостно кимна.

– Ти не си загубил нито един ден живот. Това е пещерата на Нхой. Черните скали я

предпазват. Ние ще живеем три дни повече. Доволен ли си? Легни...

– Умря ли Нхой?

– Нхой умря. И ние едва не загинахме. Прибраха ни в последната минута.

Сим стана и, накуцвайки, започна да ходи назад-напред като уловен звяр.

– Сигурно искаш да вървиш по-нататък, към кораба? – меко попита Лайт. – Днес вечерта ли? Още щом залезе слънцето?

– Да.

– Тогава идвам с теб.

– Не.

– Ако започна да изоставам, не ме чакай. Тук все едно, за мен няма живот.

Те дълго се гледаха. Той безнадеждно сви рамене.

– Добре. Знам, че няма да те разубедя. Да вървим заедно.

IX.

Настъпи залезът. Камъните дотолкова изстинаха, че по тях можеше да се ходи. Скоро ще завалят дъждовете. Сим си представяше картини, които неведнъж беше наблюдавал; как водата от дъжда се събира в потоци, потоците образуват реки, които всяка нощ издълбават нови корита. Днес реката тече на север, утре – на североизток, на третата нощ – право на запад. Старите

корита се запълняха с пясък и камъни. Следващият ден раждаше нови.

– Време е, Сим! – извика Лайт.

И те хукнаха. Тичаха в промеждутъка между две смърти – изпепеляващата и вледеняващата. Тичаха заедно от скалите към примамливия кораб. Никога през живота си не бяха бягали така. Настойчиво, упорито, техните нозе шляпаха по широките каменни блокове надолу по склоновете, нагоре по скатовите и по-нататък – напред, напред... Черните скали останаха безвъзвратно назад. Тичайки, те не ядяха. Още в пещерата се бяха наляли достатъчно, за да спестят време.

През тупането на сърцето слухът му долови прекъсления глас на Лайт.

– Те ни гледат...

Кой ги гледа?... А, разбира се, тяхното племе от скалите. Кога за последен път е ставало такова надбягване? Преди хиляда, преди десет хиляди дни?

Сим погледна небето, вече докоснато от приближаващата нощ. От нищото възникнаха облаци и дъждовна пелена закри клисурата пред тях. Мълниите биеха в далечните върхове, в тревожния въздух се разнесе рязък мирис на озон.

– Половината път – въздъхна Сим и видя как Лайт, извърнала лице, гледа с тъга всичко, което оставяха зад себе си. – Сега

решавай, ако се връщаш, има още време. След минута...

В планината се разнесе гръм. Неиде горе се роди малка лавина, разрасна се и рухна в дълбоката клисура. Дъждовни капки покриха с мехурчета гладката бяла кожа на Лайт. За минута косите ѝ станаха влажни и блестящи.

– Късно е! – надвика тя шляпането на босите си нозе. – Сега остава само да тичаме напред!

Да, наистина е късно. Сим пресметна разстоянието и се убеди, че няма връщане.

Нозете го боляха... Той затича по-бавно. Изведнъж подухна вятър. Студен, пронизващ. Но тъй като духаше отзад, повече помагаше, отколкото пречеше на тичането. „Добър знак ли е това?“ – запита се Сим. Не. Защото с всяка минута ставаше все по-ясно, колко зле е пресметнал разстоянието, времето се стопява, а до кораба е още така далече. Той нищо не каза, но безсилната злоба към немоцта на собствените му мишци се изля в парещи сълзи.

Сим знаеше, че Лайт мисли също като него. Но тя летеше напред като бяла птица, сякаш не докосваше земята.

Мракът обхвана половината небе. Първите звезди надзърнаха между дългите повесма на черните облаци. Една мълния

очерта пътечка на гребена право пред тях. Бурята връхлетя с дъжд и електрически разряди.

Риданието на небето се изсипа върху Сим. Струи дъжд заливаха очите, ручейчета побягнаха надолу по гърба му, и той също беше готов да ридае.

Лайт падна и остана да лежи. Тежко дишаше и цялата трепереше.

Той я вдигна и я постави на нозе.

– Тичай, Лайт, моля ти се, тичай!

– Остави ме, Сим. Върви, живей... – тя едва не се задави от дъжда. Навсякъде имаше вода. – Не се мъчи напразно. Тичай без мен!

Той стоеше, скован от студ и безсилие, мислите му пресъхваха, пламъчето на надеждата беше готово да угасне. Наоколо беше само мрак, студени камшици от падаща вода и отчаяние...

– Тогава ще вървим – рече той. – Ще вървим и ще почиваме.

Те тръгнаха бавно, без да бързат, като деца на разходка. Долът пред тях беше пълен догоре с вода, устремена към хоризонта.

Сим нещо извика и повлече подир себе си Лайт.

– Ново корито! – показа той с ръка. – Всеки ден дъждът изравя ново корито. Подир мен, Лайт!

Той се наведе над водата и се гмурна, без да изпуска ръката на Лайт.

Потокът ги носеше като тресчици. Мъчеха се да държат главите си над водата, за да не се задавят. Бреговете бързо бягаха назад. Стискайки с бясна сила пръстите на Лайт, Сим чувствуваше, как бързеят го подхвърля и върти, виждаше как проблясват мълниците във висините и в душата му се роди нова, безумна надежда. По-нататък не могат да бягат – тогава водата ще поработи за тях!

Като гребеше трескаво с ръка, Сим заплува към противоположната страна на дола. Височината, на която се намира корабът, е право пред тях. Не бива да го отминат. Те упорито се сражаваха с яростните води. Сим се оттласна, хвана с ръце надвисналия камък, стисна Лайт с нозе и бавно се заиздига нагоре.

Бурята престана така бързо, както и започна. Мълниците стихнаха. Дъждът престана. Облаците се стопиха и разтвориха в небето. Вятърът пошепна, пошепна и замлъкна.

– Корабът! Корабът, Сим! Това е същата планина!

А към тях вече се прокрадваше студът. Смъртният студ.

Борейки се с изтощението, те се заизкачваха нагоре по склона. Студът пронизваше телата им, проникваше като отрова в артериите, сковаваше крайниците.

Пред тях в ореол от блясък се виждаше току-що окъпаният от дъжда кораб. Беше като сън. Сим не можеше да повярва, че е толкова близо до него.

Земята започна да се покрива с лед. Те се плъзгаха и непрестанно падаха. Реката зад тях се превърна в твърда бяло-синкава студена змия.

Сим се долепи с цялото си тяло до обшивката на кораба. Той го чувствуваше, докосваше го! Слухът му улови конвулсивното хълцане на Лайт. Корабът – ето го, ето го! Още колко души са се докосвали до него през многото дълги дни? Той и Лайт стигнаха целта!

Изведнъж по жилите му се разля студ, сякаш в тях се бе просмукал нощният въздух.

А къде е входът?

Бягаш, плуваш, едва ли не потъваш. Проклинаш всичко на света, обливаш се в пот, напрягаш последни сили и ето, най-сетне, стигаш планината, изкачваш се на нея, удряш с юмруци по метала, викаш от радост и... И не можеш да намериш входа.

Да, трябва да се съсредоточи. „Бавно, ала не твърде бавно – си каза той, – обиколи целия кораб“. Пръстите му опипваха метала, толкова студен, че влажната кожа можеше да залепне за обшивката. Сега отсрещната страна... Лайт вървеше до него. Студените длани на мразата се свиваха още по-здраво.

Входът.

Метал. Студен, неподатлив. Тясна пролука по края на люка. Изоставил благоразумието, Сим започна да удря по него. Студът го пронизваше до костите. Той удряше ту тук, ту там и викаше към металната вратичка:

– Отвори се! Отвори се!

За миг Сим загуби равновесие. Нещо се отмести под ръката му... Процракване!

Въздушният шлюз шумно въздъхна, вратичката меко се отвори и потъна в мрака. Сим видя, как Лайт скочи вътре, в тясната, пълна със светлина кабина. Без да помни нещо, той прекрачи след нея.

Люкът на въздушния шлюз се затвори, отрязвайки пътя назад.

Сим се задъхваше. Сърцето му биеше все по-бавно, сякаш искаше да спре. Те бяха заточени в кораба. Същият този кораб, при който беше дошъл за спасение, сега забавяше биенето на сърцето му, помрачаваше съзнанието, отравяше го с

нещо. С някакво смътно, угасващо чувство на мъчителен страх Сим разбра, че умира.

Той не можеше да помръдне нито ръка, нито крак, дори пръст. Изискваше се неимоверно усилие, за да вдигне каменната тежина на клепачите. И съвсем му бе невъзможно да извърне глава, да погледне лежащата до него Лайт.

Чуваше сякаш от далечината нейното неравно дишане. Така пърха ранена птица със сухи, смачкани пера. Макар че Лайт беше съвсем близо и той долавяше нейната топлина, струваше му се, че ги разделя неимоверна далечина.

„Изстивам! – мислеше си той. – Дали това не е смъртта? Лениво протичане на кръвта, тихо биене на сърцето, студ по цялото тяло, провлечен ход на мисълта...“

Той гледаше към тавана на кораба и се мъчеше да разгадае сложното сплитане на тръбички и приспособления. Постепенно в мозъка му се раждаше представа за това, как е направен корабът, как действа. С някакво бавно прозрение той вникваше в смисъла на предметите, върху които падаше погледът му. Не веднага. Не веднага.

Ето този ред с бяла, проблясваща скала.

Какво е предназначението му?

Сим решаваше задачата мудро, сякаш се намираще под водата. В уреда като че ли

беше заложен определен спомен, самият му облик, сякаш образ от някакъв сън говореше на Сим, как са изготвяли тази скала и за какво служи. Той разглеждаше всеки предмет и направо от него извличаше нужното знание.

Този уред е предназначен да измерва времето!

Милиони мигове време!

Но как така?... Нима има хора, на които е нужен такъв уред?

Кръвта биеше в слепоочията, очите му се замъгляваха. Стана му страшно. Денят си отиваше. „Как така – мислеше си той – животът си отива, а аз лежа. Лежа и не мога да помръдна. Младостта скоро ще си отиде. Колко време още ще мине, преди да мога да се движа?“

През прозорчето на илюминатора той виждаше, как минава нощта, как настъпва нов ден и как отново се възцарява нощ. В небето зиморничаво блещукаха звезди.

„Още четири-пет дни и аз ще стана съвсем стар и немощен“ – мислеше Сим. – Корабът не ми дава да помръдна. По-добре да бях останал в старата пещера и там напълно да се насладя на отредения ми кратък живот. Какво от това, че се добрах дотук? Колко изгреви и залези минават напразно. Лайт е до мен, а аз не мога дори да я докосна.

Изгревът! Вече нов изгрев!

„Днес аз щях да достигна пълно възмъжаване.“ Той стисна зъби. „Аз трябва да стана. Трябва да се движа. Да извлека радостта, която може да ми даде това време от моя живот.“

Корабът се нагря. Щракна невидимо устройство и въздухът автоматично се охлади.

Отново беше нощ. И отново ден.

Изминаха четири дни живот, а той все лежи.

Сим не се опитваше да се бори. Нямаше защо. Животът му бе изтекъл. Вече не го привличаше да обърне глава. Не искаше да види Лайт – също такава обезобразено лице, каквото беше на майка му.

А самият той как изглежда? Увиснала челюст, хлътнали очи, набраздено от старост чело?...

Той почувствува, че силите му се възвръщат. Сърцето му биеше невъобразимо бавно. Сто удара в минута. Не може да бъде! А това спокойствие, хладнокръвие, умиротвореност...

Главата му сама се извърна встрани. Сим отвори широко очи. Погледна Лайт и извика от учудване.

Тя беше млада и прекрасна.

Лайт го гледаше, нямаше сили да говори. Очите ѝ бяха като кръгчета сребро, лебедовата шия – като ръка на дете. Косите на Лайт приличаха на нежен синкав пламък, захранвай от крехката ѝ плът.

Изминали бяха четири дни, а тя е все още млада... Не, по-млада, отколкото беше, когато влязоха в кораба. Тя е съвсем млада!

Той ме вярваше на очите си!

Най-сетне тя заговори:

– Още колко ще продължи това?

– Не знам – бавно отвърна той.

– Ние сме още млади.

– Корабът. Ние сме оградени от неговата обвивка. Металът не пропуска слънцето и лъчите, които ни състаряват.

Тя отмести поглед, размишлявайки.

– Значи, ако бъдем тук...

– Ще останем млади.

– Още шест дни ли? Или четиринадесет?

Двадесет?

– Може би дори повече.

Тя замълча. После след дълга пауза рече:

– Сим?

– Да.

– Нека останем тук. Да не се връщаме. Ако се върнем, знаеш ли какво ще се случи с нас?

– Не съм сигурен.

– Ние отново ще започнем да остаряваме, нима не е така?

Той не отвърна. Погледна часовника с пълзящата стрелка.

– Да, ние ще остареем.

– Ами ако остареем изведнъж... Може би когато излезем от кораба, преходът ще се окаже твърде рязък?

– Може би.

Отново мълчание. Сим направи няколко маха, раздвижвайки ръцете и краката си. Страшно му се искаше до яде.

– Останалите чакат – рече той.

Думите на Лайт, които чу, го накараха да ахне.

– Останалите са умрели – рече тя. – Или ще умрат след няколко часа. Всички, които познавахме, вече са старци.

Сим се опита да си ги представи като старци. Сестричката му Дак – грохнала, прегърбена от времето... Той разтърси глава, за да прогони видението.

– Да допуснем, че са умрели – рече той. – Но нали са се родили други.

– Хора, които дори не познаваме.

– И все пак хора от нашето племе – отвърна той. – Хора, които ще живеят само осем или единадесет дни, ако ние не им помогнем.

– Но ние сме млади, Сим! И можем да останем млади!

По-добре е да не я слуша. Твърде примамливо е онова, което говори. Да остане тук. Да живее.

– Ние и без друго сме живели повече от другите – рече той. – На мен ми трябват работници. Хора, които могат да оправят кораба. Сега и двамата с теб ще станем, ще намерим някаква храна, ще похапнем и ще проверим състоянието на кораба. Сам се страхувам да го оправям. Много е голям. Нужна е помощ.

– Но тогава трябва да пробягаме целия този път обратно!

– Знам – Той бавно се повдигна на лакти. – Аз ще направя това.

– А как ще доведеш тук хората?

– Ще се възползуваме от реката.

– Ако коритото е останало предишното. А то може би се е изместило.

– Ще почакаме, докато се появи подходящо за нас. Аз трябва да се върна, Лайт. Синът на Дайнк ме чака, моята сестра, твоят брат – те са остарели, готвят се да умрат и чакат вести от нас...

След дълга пауза той чу как Лайт пристъпя уморено към него. Тя сложи глава на гърдите му и със затворени очи помилва ръката му.

– Прости ми. Аз съм глупава егоистка. Ти трябва да се върнеш.

Той неловко докосна бузите ѝ.

– Ти си човек. Разбирам те. Не е нужно да се извиняваш.

Те намериха храна. После се разходиха из кораба. Той беше празен. Само в кабината на пилота имаше останки от човек, от оня, който вероятно е бил командир на кораба. Останалите сигурно са били изхвърлени в космоса със спасителни капсули. Командирът, който е седял сам на пулта за управление, приземил кораба на височината, недалеч от другите паднали и разбити кораби. Този кораб се оказал на възвишение и това го запазило от бурните потоци. Командирът умрял скоро след приземяването – сигурно сърцето му не издържало. И корабът останал тук, почти в обсега на ония, които се спасили от него, цял, невредим, но загубил способността да се движи – за колко хиляди дни? Ако командирът не беше загинал, животът на прадедите на Сим и Лайт би могъл да протече съвсем другояче.

По-скоро, по-скоро трябва да изучи корабът. Той не знаеше устройството му, но всичко проумяваше. Да, трябва само екипаж. Един човек няма да се справи с тази

грамада. Ръката му докосна нещо, и той я отдръпна, сякаш се опари.

– С това нещо... – тихо промълви той, сякаш не вярваше на себе си – с това нещо аз... аз... аз мога...

– Какво, Сим?

– Нали се страхувахме, че ще трябва много дълго да чакаме, докато към планината отново забучи реката? – попита той с тържество в гласа.

– Да, Сим, но...

– Ще има река. И още днес вечерта аз ще се върна! И ще доведе хора. Петстотин души! Защото с тази машина мога да проправя корито до самите скали; по него ще нахлуе потокът, който сигурно и бързо ще ни доведе тук – мен и другите! – И той поглади издутото тяло на машината. – Още щом се докоснах до нея, веднага разбрах как действа. Погледни!

И той натисна лоста.

С протяжен вой от кораба се източиха напред лъч от разкален пламък.

Старателно, методично, Сим се залови да просича с лъча корито за сутрешния дъждовен поток. Лъчът стръвно се вдълбаваше в камъка.

Сим реши да се върне сам до скалите. Лайт щеше да остане в кораба в случай на някаква несполука.

– Остава едно: да тръгна преди изгрев слънце.

– Но ти веднага ще замръзнеш, Сим.

Тогава той измени посоката на машината, която току-що беше завършила проправянето на браздата в каменното ложе на долината. Приповдигна гладкото дуло, натисна лоста и го закрепил. Езикът на пламъка се проточи по протежение на скалите. Сим завъртя копчето за далечина и фокусира пламъка на три мили от машината. Готово. И се обърна към Лайт.

– Не разбирам – рече тя.

Сим отвори люка на въздушния шлюз.

– Студът е лют, а до разсъмване има още половин час. Но аз ще тичам успоредно на пламъка. Няма да бъде топло, но за поддържане на живота топлината ще стигне.

– Това не ми се струва сигурно – възрази Лайт.

– А кое е сигурно на този свят? Затова пък ще имам половин час в запас. И ще успея да стигна до скалите.

– Но ако машината откаже, докато бягаш успоредно на лъча?

– По-добре да не мислим за това – отвърна Сим.

Миг и той беше вече отвън – направи няколко крачки назад, сякаш го удариха в корема. Сърцето му като че ей сега щеше да се пръсне. Средата на родната планета

отново повиши жизнения му ритъм. Сим почувствува, как се учестява пулса му и как кръвта клокочи в кръвоносните съдове.

Нощта беше студена като смърт. Съскащият топлинен лъч се беше проточил от кораба през долината. Сим тичаше съвсем близо до него. Една невярна крачка и...

– Ще се върна! – извика той на Лайт.

И рамо до рамо с лъча, той изчезна в далечината.

Рано сутринта пещерните хора видяха дълъг пръст от пламтяща оранжева светлина и тайнствено белезникаво видение, витаещо до нея. Тълпата мърмореше, ужасяваше се, благоговейно ахкаше.

Когато Сим най-сетне стигна скалите на своето детство, видя тълпа от свършено чужди хора. Нито едно познато лице. Веднага съобрази, колко нелепо е било да очаква друго. Един старец подозрително го разглеждаше.

– Кой си ти? – извика той. – От чуждите скали ли идваш? Как се казваш?

– Аз съм Сим, синът на Сим!

– Сим! – пронизително извика една стара жена, горе от канарата и закрета надолу по каменната пътечка. – Сим, Сим, нима си ти?

Той я гледаше и недоумяваше.

– Но аз не ви познавам – промълви той.

– Сим, нима не ме познаваш? О, Сим, това съм аз, Дак!

– Дак!

Всичко се сви в гърдите му. Жената падна в обятията му. Тази трепереща, полусляпа старица беше неговата сестра.

Отгоре се показва още едно лице. Лицето на старец, свирепо, мрачно.

– Изгонете го отук! – викаше старецът. – Той е от неприятелския стан. Живял е в чужди скали! И досега е млад! Който е ходил там, няма място сред нас! Предател!

И един тежък камък заподскача надолу по склона.

Сим отскочи встрани, увличайки и сестра си. Тълпата изрева. С вдигнати юмруци се нахвърлиха срещу Сим.

– Смърт, смърт за него! – беснееше непознатият на Сим старец.

– Стойте! – извика Сим и вдигна напред двете си ръце. – Аз идвам от кораба.

– От кораба ли?

Тълпата забави крачките си. Наобиколиха Сим, Дак гледаше младото му лице и се учудваше колко е гладко.

– Убийте го, убийте го! – изкряска старецът и хвана нов камък.

– Аз ще удължа живота ви с десет, с двадесет, с тридесет дни!

Те се спряха. Отворени уста, невярващи очи...

– Тридесет дни? – отекваше като ехо в тълпата. – Как?

– Вървете с мен към кораба. Вътре в него човек може да живее почти вечно!

Старецът вдигна камъка над главата си, но сразен от апоплектичен удар, се търкулна надолу по склона до самите нозе на Сим.

Сим се наведе и втренчено заразглежда сбръчканото лице, студените мъртви очи, отпуснатата озъбена уста, изсъхналото неподвижно тяло.

– Кайон!

– Да – произнесе зад гърба му странният, скърцащ глас на Дак. – Твоят враг Кайон.

Тази нощ двеста души поеха към кораба. Водата се устреми по новото корито. Сто души потънаха, изгубиха се в студената нощ. Останалите заедно със Сим достигнаха кораба.

Лайт ги чакаше и беше отворила металния люк.

Минаваха седмици. Хората в кораба упорито се трудеха, овладяха различните механизми и тяхното действие. И ето, най-сетне двадесет и пет души застанаха по местата си вътре в кораба. Сега на далечен път!

Сим хвана лостовете за управление.

Приближи се Лайт, разтърквайки сънливо очи, седна на пода до него и сложи глава на коляното му.

– Сънувах сън – заговори тя, гледайки нейде надалече. – Сънувах, че живея в пещера, в планината, на студена и гореща планета, където хората остаряват и умират за осем дни.

– Нелеп сън – отвърна Сим. – Хората не биха могли да живеят в такъв кошмар. Забрави това. Сънят ти свърши.

Той меко натисна лостовете. Корабът се издигна и отлетя в космоса.

Сим беше прав.

Кошмарът най-сетне свърши.

Принципът на неопределеността

Фантастичен разказ

Д. Биленкин

Краката му често се подхлъзваха и това безпокоеше Берг. Ама че неприятна работа! Навикът му да ходи с обувки, от които калта сама се свличаше, сега го правеше подозрително тромав в грубите скроени по един и същи калъп ботуши, по чиито подметки бяха полепнали цепи буци глина. Не бяха взели предвид тази подробност. Колко ли още такива пропуски щеше да открие? Добре, че местността се оказва безлюдна.

После пясък смени глината и Берг си отдъхна с облекчение. На височинката той спря. Самотен дъб ронеше плавно листа. Нивите бяха ожънати, към хоризонта тънеха в сивкава мъгла. В далечината, там където се виеше пътят, смътно се очертаваше камбанария на селска църква. Изчислителите не го подведоха, мястото се оказа същото. А времето? В кой ли век го бе захвърлил принципът на темпоралната неопределеност? В седми, седемнадесети? Отговора изглежда щеше да получи едва в града.

Нямаше защо да бърза, тъй като трябваше да влезе в града под прикритието на мрака. Дрехите му, разбира се, бяха точно копие на дрехите на скитац занаятчия. Но ако бе попаднал не в този век... Вярно, че дрехите на средновековните скитащи калайджии едва ли са се влияели от веянията на модата, а главното за всички той бе чужденец, следователно човек, имащ правото до носи необикновени дрехи. И все пак не биваше да рискува. В края на краищата да се надяваме, че това е първото и последно връщане на човека в миналото. Стига само някакви особени обстоятелства да не... Странно, нелепо: той е в свят, който вече от много векове е мъртъв. Скоро ще види далечните си прадеди, чиито кости отдавна са изгнили и все пак тези прадеди сега се разхождат по улицата, седят в кръчмите, карат се, смеят се.

Пътят водеше към селото, но Берг пое през гората, по страничната пътека, която го избикаляше. Не че се боеше от преждевременни разпитвания и срещи. Просто в селото можеше да поискат услугите

на калайджията, а в плана му не влизаше никакво спиране. Гората, през която вървеше, почти не напомняше чистите поддържани гори на двадесет и първи век. Пущинак, гъсталаци и едва различима пътека. Не се мяркаха никакви хора, всичко говореше за безлюдност, за недостиг на сили и за пълна изолираност на селищата. Главният път представляваше тясна ивица кал със следи от последната, минала още преди дъжда каруца. Пътеката, по която вървеше, бе утъпкана изглежда от зверове, макар че се намираше под носа на селото. Очевидно бе попаднал все пак в ранното средновековие. Дали не в прекалено ранното?

Отвъд сумрачното дърво започваше смърчова гора, вдясно между пролуките се мярна църквата, после дърветата пак я заслониха. Наблизо крякаше ято врани. От притъмнялото небе ръмеше дъжд. Под надвисналите клони на смърчовете се червенееха мухоморки. Скоро почнаха до се появяват обрасли с трева гробове, с посивели от времето, изкривени кръстове. Гробище... Някои надписи Берг успяваше да прочете. Погледът му равнодушно отбелязваше дати, полуизтрити изречения от евангелието, думи, изпълнени с печал и скръб. И изведнъж сърцето му оглушително

затупа: сред храсталаците се белееше новичък кръст и на него бе надраскано – „Берг“. Гробът бе толкова пресен, че дори глината още не се бе втвърдила. Тръпки побиха Берг: тук щяха да го убият, в това време, да го заровят и... Едва усмири биещото си сърце. Глупости! Дори и да го убиеха тук, във всеки случай ще е по-късно, а този човек е вече умрял! И изобщо няма никаква загадъчност, просто съвпадение на разпространено име. В Шотландия е имало десетки поколения макферсоновци. Възможно е и берговият род да е толкова стар, и някой от тях да е живял по тия места. Но това означава... това означава, че има изгледи да се срещне с... Разбира се, а нима не го знаеше предварително. Берг си възвърна равновесието едва когато пътеката го изведе отново на пътя сред ширналия се простор. Задуха вятър. Отвъд завоя течеше малка мътна река. Кален мост водеше до некрасиви крепостни порти. Берг замря, щом съзря назъбения силует на градските стени. Те са. Веднага позна известния му от снимките профил на Дебелата Дева. Значи имаше късмет: озовал се е почти в нужното му време, защото в десети век тази кула още не е била построена, а в четиринадесети е била вече разрушена от войните на херцог Беркпевски.

Значи костюмът му общо взето отговаряше на епохата, не е нужно да се преоблича в храстите.

Извади от торбата опасните костюми, заля ги с течност, която по вкус и цвят напомняше вино и, след като се увери, че тъканта се е превърнала на прах, запъти се към, моста.

Още щом стъпи на моста, разумът му се избистри, страничните мисли отлетяха. И все пак понякога му се струваше, че стига само да тръсне глава и...

Но не, кучетата, които се спуснаха към него, бяха съвсем реални. Цяла сюриса – мръсни, крастави, шугави. Пълзяха по земята и лаеха дрезгаво.

„Ама че история – стискайки здраво пръчката, помисли си Берг. – Аз нямам и понятие как би се държал един средновековен пътник при среща с... И защо ли лаят?“

Кучетата се отдръпнаха, щом той се запъти към тях. Ръмженето се смени с раздражено квичене, пълно с недоумение, в което се долавяше неприязън и страх. Внезапно Берг се сети. Разбира се! Дрехите му, обувките носеха миризмата на епохата, в която бяха направени, миризмата на чуждата на този век синтетика! Берг с уважение погледна кучетата и без да им обръща повече внимание, се запъти към портата.

Настъпила бе, изглежда, най-отговорната минута, която щеше да реши сполучлива ли е маскировката му.

Но нищо не се случи. Нечие лице надзърна през решетъчното прозорче и веднага изчезна; в караулното помещение се чуваше трополене на зарове – стражата явно не бе заинтересована да се откъсва от играта заради някакъв си бедняк. „Изглежда съм попаднал в мирно време“ – реши Берг.

Посещенията в миналото бяха забранени, но нищо не пречеше да се изпращат там за снимки и наблюдения замаскирани като облаци хроновизори. Наистина, по силата на принципа на неопределеността налагаше се да ги изпращат просто наслуки. Когато ставаше дума за навлизане само за няколко години в миналото, разпръсването не винаги даваше чувствителни отклонения. Но за по-дълго то вече водеше до свършено непредсказуеми резултати. Не успяваха по никакъв начин да заснемат битката при Креси. Ако фокусираха хроноскофа точно на времето, когато бе станало сражението, в такъв случай той се озоваваше всякъде другаде, само не и над селцето Креси. Или пък обратното: ако го изпратеха точно над мястото на битката, тогава никой не можеше да гарантира с колко векове или даже хилядолетия ще изпревари датата на

събитието. Впрочем, това нямаше решаващо значение, тъй като за историка е интересна всяка епоха. Най-често изпращаха хроноавтоматите в определена – една и съща точка на пространството, поради което временната последователност на наблюденията биваше твърде разпокъсана. Но по-добре е все пак нещо, отколкото нищо. Всичко вървеше тъй или иначе добре, докато не се случи аварията. Апаратът от типа „кълбест облак“ не задействува при командата за връщане. Нищо страшно, настроиха апарата за сближаване с градоносен облак и към многобройните светкавици щеше да се прибави още една. Но взривното устройство задействува лошо. Кристалният блок на линейния антигравитатор, макар и повреден, оцеля. И на всичко отгоре това се случи над някакъв град.

И тъй, изделие от двадесет и първия век се бе озовало в единадесетия и може би бе попаднало в ръцете на хората от тази епоха. Разбира се, обгореният „камък“ едва ли би породил у тях някакво подозрение. Но кристалът можеше да оцелее през войните, пожарите, смутовете и благополучно да стигне до двадесети век, когато щяха да разкрият изкуствения му произход. Преждевременно откритие, страшно, опасно,

което можеше да измени хода на историята – това не биваше да се случва! Кристалът трябваше на всяка цена да се из земе от веригата на събитията. И тъй като не бе намерен в двадесети век, значи кристалът или е изчезнал, или при някой от опитите щяха да го намерят. При първия; втория или десетия? И как щеше да завърши неговата, на Берг, експедиция?

Тесните градски улици не правеха на Берг особено впечатление – изучил бе доста добре облика им. Но затова пък вонята... Миришеше на отпадъци, на конски тор. „Побавно – каза си Берг. – Преди хилядолетия хората не са ходели толкова бързо и с такива големи крачки.“ Вдигнал високо пешовете на расото си, през локвите мина някакъв свещеник. Пак зави куче и се спусна към краката на Берг. „Я се махай!“ – ядосано си помисли Берг. Въпреки че се бе доста здрачило, видът му привличаше вниманието на редките минувачи. Не по някаква особена причина: просто градът представляваше малък, затворен свят. Съседният Цорн е вече друго царство-господарство, а Брабант е на края на света. Пътник от далечни места е все пак събитие. Никак не е важно дали ще го одумват, щом следата, която ще остави, няма да се различава от множеството други следи. Пък дори и да е следа на похитител.

Само дано успее! Но надеждите за успех бяха малко. Всъщност, всичко зависеше от простия късмет. Вече му бе провървяло, защото от първи път се озова в тъй или иначе подходяща епоха. Подходяща? Ами ако е попаднал в началото на единадесети век, ще трябва да се връща назад – тук още няма и помен от антигравитатора. Колко ли нови опити ще са нужни тогава? Два, три, десет, а може би и хиляда, докато се озове край този град, поне в дванадесети век – нали принципът на неопределеността превръщаше всичките опити в лотария, когато нужният ти билет е сред стотиците непечеливши (добре поне, че връщането в миналото бе възможно само в границите на първите няколко десетки хиляди години). Но и по-точното попадение – в пределите на века – не гарантираше успех. Ако гравитаторът не се окажеше в града дори и в дванадесети век, това можеше да означава, че при падането си след аварията е потънал в някакво блато, или пък че е бил намерен, но продаден на някой странствуващ търговец на редки предмети. Тогава търсенето се превръщаше в задача, с която не биха се справили и детективите – опитай се да откриеш къде; в коя точка на средновековна Европа се е озовал търсеният предмет!

Ако съдеше по дрехите на минувачите, трябва да е попаднал или в края на дванадесети, или в началото на тринадесети век. Нужно е да уточни това. И Берг най-напред свърна към катедралния площад. Ако пред катедралата има статуи на светци, значи е дванадесети. Ако не...

Имаше статуи, дори още не бяха успели да потъмнеят както трябва. Значи от момента, в който антигравитаторът бе паднал от небето, и до момента, в който той, Берг, се бе озовал в миналото, са изтекли около сто и петдесет години. Срок, който щеше доста да затрудни търсенето. И все пак това бе поразително удачно попадение!

Берг огледа площада. Наоколо всичко бе мрачно и непривично. Тъмните, прилепени една до друга фасади, цвиленето на коне в съседната улица, сливащите се с мрака фигури на минувачите, чуждата реч (тя, разбира се, му беше чужда, въпреки че най-старателно изучи езика) и дрехите го изпълваха с тъга. Няколко души прекосиха мълчаливо площада и се насочиха към нето. Берг изведнъж осъзна, че сега не би издържал и най-безобидната среща. Като се стараеше да не привлече вниманието им, той се шмугна във вратата на храма.

Вътре бе чисто, тържествено и почти светло. По понятията на този век дори

ослепително светло. Макар че за епохата на електричеството храмът би приличал на мрачна пещера. Но Берг се бе така подготвил за средновековието, че веднага долови контраста в сравнение с онова, което цареше извън стените. Горяха свещи, кънтеше орган, в полумрака на сводовете блестеше злато, оттам го гледаха отчуждено ликове на светии. И колкото по-дълго се оглеждаше Берг, толкова по-спокойно и едновременно с това по-непонятна ставаше на душата му, понечи да се усмихне иронично, но иронията не му се удаде. Равномерното движение на главите на молещите се, трептенето на свещите, разнасящите се звуци, миризмата на восъка и тамяна разбудиха против волята в душата му нещо древно, отдавна забравено. Ритъмът, цветовете, звуците му действаха хипнотизиращо – нищо друго! Не, не е само това. Берг можеше да отдели, да проанализира всяко събирателно от това въздействие, но всички взети заедно представляваха нещо повече от хипноза. Сега тук; в далечното средновековие всичко това беше отдушник. Тук хората изпитваха илюзията на единение със себе си, с другите, с онова тайнство, което сякаш присъществуваше в храма, което те наблюдаваше и пазеше, наказваше и

предвещаваше, просветляваше и усмиряваше.

Берг се измъкна навън. Накъде да върви? Това нямаше значение. Съдържанието на чантата, на колана, самите му дрехи, медният пръстен на ръката му само външно приличаха на предметите от далечното минало. Кой би се отнесъл подозрително към обикновен кремък? Или към парченце слюда? Кремъкът беше инфрачервено фенерче, а слюдата му даваше възможност да вижда невидимия свят. Пръстенът играеше много по-важна роля. Той беше уредът, който се задействуваше от масата на антигравитатора. Сега беше студен. Но ако антигравитаторът се намираше в радиус от сто метра, почваше да се загорява. Също като в детската игра „студено, по-студено... Топло, по-топло!“.

Оръжие нямаше. Никакво. Всичко бе така предвидено, че нито една негова постъпка дори при най-неочакваното положение да не предизвика изкривяване в хода на историята. Освен... да бе направил и чудо, пак не би предизвикал силен отклик в тази епоха, в която всички вярват в чудеса. Всяко разклащане на веригата след време ще стихне, фатално е само прекъсването. Такова, влечащо след себе си в непредвидени последици фатално

прекъсване би могло да бъде неволното при самоотбрана убийство. Все пак трябваше да бъде предпазлив и в дреболиите, защото теориите са си теории, но кой ги е проверявал на дело? Кой би рискувал да ги провери?

Застудя. Берг машинално понечи да пъхне премръзналите си ръце в джобовете и се удиви, че не ги намери. Ето, още един дребен пропуск! Щом поотслаби контрола и веднага направи жест, който не би направил човек от тринадесети век по простата причина, че тогава не е имало джобове. Внезапно усети, че пръстенът се затопля. Берг замря, не вярвайки. Нима така, изведнъж? Заснова по кривите улици, плашейки се всеки път, щом пръстенът почваше да изстива. Но малко по-малко се успокои и почна да стеснява кръга, докато накрая му стана ясно, че от антигравитатора го делят само стените на къщата пред него.

В двете мънички прозорчета на втория етаж, издадени над улицата, мъждукаше слаба светлинка – явно стопаните още не бяха си легнали. Това нямаше значение. Всъщност сега вече нищо нямаше значение. Тиха радост на удовлетворение обзе Берг. Най-после край. Мил му стана този град с керемидените покриви, този простодушен дъвен свят, всичко, всичко! Берг запомни

къщата, уличките, които водеха до нея, огледа вратата. Тук си лягат рано, а да прекара някой час в кръчма, да наблюдава живота ще е и приятно, и полезно. После ще се върне „като крадец в нощта“, ще извърши каквото е нужно – и сбогом, средновековие! Дойде като сянка и ще си отиде като сянка, само кучетата заподозряха нередното. Лекарят от двадесет и първи век ще огледа критично калните му ботуши, изпръсканото с кал наметало и ще каже: „Ех, братко, ти много, много... да не си ми домъкнал и чума?“

Кръчмичка откри наблизо. За удивление на Берг никой не му обърна внимание. Всички се бяха скупчили около една пейка, на която седеше зачервен от смущение протичък момък в нови кожени панталони. Под пейката кой знае защо имаше локва. Вдигаха се канчета, сипеха се непонятни за Берг ругатни; беше душно, смрадливо, от свода на огромното огнище висяха паяжини, черни от саждите; отблясъци от жарта пробягваха по разгорещените лица, проблясваха в червено по потните бузи, хлътваха в смеещите се уста.

Никой не погледна към Берг, когато се настаняваше в ъгъла. Само стопанинът, прегърбен, с крив нос мъж към

четиридесетте, се измъкна от тълпата и се осведоми какво иска новият посетител.

– Вечеря – кратко каза Берг.

– Отдалеч, а? – доловил акцента, запита стопанинът.

– От Брабант.

Пролуките между гърбовете му позволяваха да вижда какво става в кръга. Към момъка на пейката чинно се приближи шишко с тройна брадичка. Побутна го по рамото и момъкът трепна като ударен от ток. Тълпата се раздвижи. Момъкът стана и за изумление на Берг заедно с него се вдигна и пейката. Момъкът плавно изви тяло, пейката също се изви и всички тогава видяха, че тя здраво е залепнала за панталоните. Избухна възторжен рев.

На Берг всичко му стана ясно. Как не се сети веднага, че това е посвещаване в майстор-пивовар. Кандидатът трябваше да свари бира, да излее канче върху току-що рендосана пейка, да седне с новите панталони и ако бирата е хубава, те трябваше да залепнат. Значи пивоварите в града се увеличиха с още един майстор.

Имаше нещо непосредствено детско в последвалото веселие. Берг с мъка дъвчеше непоносимо жилавото месо, и усещаше нещо като завист. Той не би могъл да се смее така гръмогласно, да удря така момъка с юмруци,

да излива в устата си реки от вино и бира, да лапа големите късове месо, да тропа с ботуши, отдавайки се простодушно на моментното настроение. Извика стопанина, плати и излезе.

Небето се бе изчистило от облаците. Ивицата над начупената линия от покривите светлееше на мястото, където се намираше луната. Но долу всичко тънеше в пълен мрак. Берг едва успя да направи десетина крачки, когато видя пред себе си запалени факли. Обърка се. Отзад се приближаваха към него също такива трепкащи светлини. Блеснаха оръжия. Нощната стража.

Какво от това?

Трепкащите пламъци осветиха брадясали лица, шумно, като след тичане, дишащи уста, стоманени остриета и шлемове. Берг отстъпи встрани и се долепи до стената. И тогава в гърдите му се опряха изведнъж няколко копия.

– Прережи му гръкляна! – зачу се нечий радостен екзалтиран вик и мечешка маса от тела се стовари върху Берг.

– За какво? – викна той полузадушен. – Аз съм от Брабант. Аз...

Отговориха му с язвителен смях.

– Връзвай го по-здраво! Мислиш, че като си се преоблякъл, никой няма да те познае, а Берг?

Берг?

Помъкнаха го, като го ругаеха, ритаха. Смърдяха на чесън и вино.

Помещението, в което най-после го вкараха, беше ниско, сводесто. Каменната голота на стените прикриваха два-три едва забелязващи се гоблена. Вляво от горящото огнище димеше трисвещник. Отдясно до масичката имаше кресло; в което седеше беловлас в епископски одеяния старец, толкова мършав и сбръчкан, че масивният кръст сякаш пробощдаше гърдите му. Старецът бавно извърна глава. Чуваше се как пращят факлите на стражата.

– По-близо, доведете го по-близо – гласът на епископа изшумоля като духната от вятъра хартия.

– Аз не съм онзи, за когото ме взимате – високо каза Берг. – Това е грешка, аз никога не съм бил във вашия град. Аз...

– Знам! – старческата ръка удари леко облегалката. – Знам, че си дързък в измамите... Нагъл, дързък и богохулник. Надяваше се, че ще повярвам на слуховете за смъртта ти? Би трябвало сега да паднеш на колене, да се молиш... – Епископът се наведе напред. Шията му се проточи като на оскубана гъска. – На люлката! – главата на епископа се затресе. – И то още утре.

– А нея какво да я правим? – бързо запитана нечий глас зад гърба на Берг. – Същото ли?

– И нея. И то по-напред! Пред очите му, пред очите ти Берг! Още ли не трепериш? На бавен огън ще се печете заедно с плода от престъпната ви връзка... Помисли за разкаяние, помисли!

Епископът падна в креслото. Ако не бяха пламтящите му очи, човек би го взел за труп. Берг презрително сви рамене.

Отведоха го в килия и там го оковаха във вериги. Резето щракна, тропотът по стълбите стихна.

Берг лежа известно време неподвижно. Че се оказа двойник на някакъв тукашен Берг беше, разбира се, подозрително съвпадение, но сега нямаше смисъл да обсъжда теорията на вероятностите. Възможно е да става дума за същия оня Берг, чийто гроб... Не е важно! Неизвестният му от тринадесети век Берг бе извършил нещо сериозно, враговете му бяха устроили капан, а в него попадна човекът от двадесет и първи век. Ама че положение! С какво го заплашваха? Ах да, с люлка...

Догади му се от отвращение и гняв. Осъдения връзваха на края на лост и ту го спускаха в огъня, ту го издигаха, колкото за да си поеме дъх – ето това представляваше люлката. Бавно опичане на човека. Животни, тъпи садисти! Ще им покаже той... Ще има да

подскачат, размахвайки раса. Ще видят те каква муха се е хванала в паяжината им. Интересно утре какви ли мутри ще направят...

Берг извънтя с веригите и тържествуващо се усмихна. Глупави,дебели вериги от лош метал, наивна решетка на широкия отвор – тези тъмничари дори не подозират какво представлява човекът от двадесет и първи век и на какво е способен.

Берг легна, затвори очи. Тренираното му тяло само знаеше какво трябва да върши. Тъмна вълна покри съзнанието му. Сега всички клетки на мозъка и тялото се подчиняваха на единния ритъм, на страшния ритъм, който настройваше всички сили на организма. Берг се напрегна, веригите с трясък се скъсаха.

– Така – каза си той.

Онова, което по-рано в момент на безумно напрежение случайно се удаваше на един от милионите, беше вече отдавна познато и всеки човек от двадесет и първи век умееше да възбужда у себе си оня скрит резерв от енергия, който стократно надвишаваше пределите на „нормалните“ физически възможности.

Изчака да отмине обземащата го винаги след такова напрежение слабост, стана и с още едно усилие на волята изви решетките.

Сега имаше нужда най-малко от половин час почивка. Ако в момента влезеше привлечената от шума стража, Берг не би могъл да ѝ окаже никакво съпротивление. Никой обаче не караулеше под прозореца, нито пред вратата – и защо е нужно при такива здрави вериги и решетка?

Килията му се намиреше в кулата. Неравната, изградена от кръгли камъни стена, обещаваше лесно спускане. Берг изчака да се скрие луната и почна да се спуска. Слизаше спокойно, уверено, както подобава на алпинист. Нито сега, нито преди той не бе принадлежал на чуждото време с неговите нелепи закони и случайности. Мигновената уплаха, която го обзе, когато, смаян от неочакваното нападение, разбра, че е попаднал в капан, бе преминала и сега той отново бе човек на своята епоха – горд, независим и могъщ.

Точно пред себе си Берг видя прозореца на по-долната килия. Трябваше да свърне малко встрани. Главата му вече беше на нивото на желязната решетка, когато изпод краката му се търкулна някакво камъче. Берг замря, хвана се за решетката и тогава сякаш напук изгря луната. Зад решетката се мярна нечия осветена от млечната светлина сянка. Треперещи пръсти сграбчиха ръката на Берг.

– Ти дойде, дойде, знаех; вярвах, мили, мили...

Пред очите на Берг се белееше сияещо лице на жена, по-скоро на момиче. Тя протягаше ръце към него и хлипаше, и се смееше, и в шепота ѝ имаше такова щастие, че сърцето на Берг замря.

Ето я значи годеницата на онзи, другия Берг, която утре трябваше да изгорят на кладата.

– Най-добрият, най-храбрият, най-любимият, моят, моят Берг, спаси, спаси нашето дете!

Нашето?! Дете?! Ах, да... Берг почувствува как пропада в пропаст. Длъжен е да я отблъсне. Девојката целуваше ръката.

– Тихо – каза Берг.

Той хвана пръчките на решетката и ги издърпа. Те не бяха подсилени с напречни и лесно изскочиха от гнездото си. Измъкна девојката през отвора. Облечена бе като монахиня. „Виж каква била работата...“ – тъпо помисли Берг. Действуваше като автомат. Избра място долу, прицели се, скочи, разпери ръце и я пое в обятията си.

– Нашето дете почва бурно живота си – каза тя, като едва си поемаше дъх.

– Да вървим – рече Берг.

И те потънаха в мрака на спящите улици. Сега Берг имаше време да обмисли, но не

можеше да мисли. Пък и защо ли? Това момиче и детето ѝ трябваше да умрат на кладата, а сега няма да умрат; потомците им щяха да живеят във всички векове.

Стигнаха градската стена. Към нея под ъгъл се опираше глуха фасада, .между фасадата и стената полето тънеше в мрак.

– Остани тук – заповяда Берг.

Очакваше удивление, уплаха, молба, но тя само кимна, макар че той усети как трепери.

– Ще се постарая да не ме е страх – каза тя.

– Аз скоро ще се върна – промърмори Берг. Без сам да знае защо, стисна ръката ѝ. Тя за миг се прилепи към него и веднага се отдръпна.

– Трябва да вървиш. Тогава ти ми каза, че всичко ще бъде добре, че аз от нищо не бива да се боя. И аз не се боя. Но... нали когато се върнеш, между нас всичко ще бъде както преди?

– Да, да...

Какво ще бъде както преди?! Берг не съзнаваше напълно за къде и за какво тича. Но нещо го водеше с точността на автопилот и той дойде на себе си едва, когато топлината от пръстена сгръ цялата му ръка. Къщата се извисяваше пред него като скала. Берг си възвърна самообладанието. Напипа дупката на бравата. Бяха му взели чантата

при арестуването, но катарамата на колана дублираше инструмента. Отключи вратата, постави на окото си като монокъл парчето слюда. Топлината на дланта оживи „кремъчното“ фенерче. Входно антре, врата, стълба... Берг раздвижи ръката си из въздуха и пръстенът посочи стълбата. Старите дървени стъпала не внушаваха доверие и той се събу. Не се вълнуваше, сякаш през целия си живот бе тършувал из къщите на средновековните граждани. Стълбата го изведе в коридор. Къщата бе изпълнена с мирис на дим, на прогнило дърво. Беше тихо като в яма, само нейде църкаше мишка. Вратата леко изскърца и Берг видя стая, приличаща на музей. Рафтове с дебели книги, препарирани животни и птици, пясъчни часовници, вкаменелости, парчета восък, глинени съдове, чаши, рула пергамент – всичко разхвърляно в безпорядък по масите. Лъчът се плъзгаше, разбъркваше причудливите сенки, докато накрая опря в опушена стена на пещ. Берг за малко не кихна от вдигналия се прах. Сред тиглите и машините откри обезформен кристала на антигравитатора. Явно го бяха заливали с киселини. Разбира се! Той е твърде тежък, подозрително тежък за размерите си камък. Берг го пхна в пазвата си, спусна се по стълбата, обу се, излезе и заключи вратата.

Най-трудното в неговата мисия се оказа най-лесно.

Сега можеше да разсъждава хладнокръвно. Каква му е в края на краищата тази девойка? Какво го накара да се забърка в работа, която не го засяга? Състрадание? Да, разбира се. Но, ако разсъждава логично, тя изобщо не съществува, както не съществува и самият този век, отдавна изтлял с всичките си надежди и печали. А съществува бъдещето. Онзи век, откъдето бе дошъл и който сега можеше да пострада от неговата постъпка.

Но в тази минута, на тази тъмна улица бъдещето бе също само абстракция! А не е абстракция тази доверчива девойка, която той, ако разсъждава логично, трябва да предаде. Берг затвори очи и стоя така около минута, като стенеше от болка и безсилие. Кой е виновен, че желанието да я спаси и защити задействува в него като рефлекс?! Само възпиталото го общество. Жалка уловка на самооправданието. Но защо жалка? Защо уловка?

Както винаги става, когато мисълта, в желанието си точно да набележи пътя на бъдещата морална постъпка, прекалено внимателно се съсредоточава върху противоречивите понятия, самите понятия почват да губят яснотата си, защото всяко

понятие е така неизчерпаемо и мъгляво в дълбините си както и породилата го жизнена реалност. И мисълта се обърква, решението се изплъзва, всичко изглежда оплетено и невярно. Така прекалените размишления някога погубват решителността.

Берг тръсна силно глава. Тежестта на антигравитатора му напомни за неговото най-главно задължение. Не може едновременно да се определи скоростта на електрона и положението му в пространството. Не може да попаднеш едновременно и в даден момент от времето, и в дадена точка от пространството. Но в живота изборът е неизбежен и постигането на едното влече отказване от другото. Не означава ли това, че дълбоко в морала е скрит същият онзи принцип, който действа и в природата? При тази мисъл всичко у Берг се разбунтува. Защо, защо неговата постъпка ще се отрази зле върху хода на историята? От какво следва това? Ако постъпката му е правилна и добра, би трябвало да бъде обратното. Иначе как се живее без увереността, че извършеното от теб днес добро ще направи утрешния ден по-добър. Как може да се живее и действа без тази увереност? Как може без това да се строи бъдещето? А ако е така...

– Ето ме и мен – каза Берг.

Тя се хвърли на врата му със сподавен вик. Той обгърна раменете ѝ.

– Нямаме време. Припомни си, нямаш ли тук близки, у които... където бихме могли да се скрием? („Където бих могъл да те оставя да чакаш истинския Берг. Ако е жив...“)

– Знаеш, че нямам! Ти... ти си се променил, мили... („странно, че любещото сърце не забеляза веднага подмяната...“) Да не съм сторила нещо не както трябва? Или пък да съм казала нещо...

– Не, не!

– Тогава... Аз не те разбрах напълно, когато ми казваше, че нашата любов е особена, че такава любов не е имало и няма да има, но сега, сега... Ти дори още не си ме целунал!

Той се подчини. И докато я целуваше, разбра, че иска винаги да я целува, цял живот, че тя му е близка; въпреки всичко близка още от първата минута; а всичко останало е измама, с която той се опитваше да се предпази от поразяващата като мълния любов, в която не вярваше и която вече го бе поразила.

Внезапно съзря изход, толкова прост, поразително как не се сети веднага. Хроноскофът ще откара и двамата! Девојката трябваше да умре в миналото, тя наистина ще умре за миналото, за да живее в

бъдещето. А онзи, другият Берг, по дяволите, щом не е могъл да я спаси. Той се засмя.

– Защо се смееш мили?

– Нищо. Всичко е вярно: нашата любов е особена, такава не е имало и няма да има. Ние сме спасени, стига да можеш да вървиш цялата нощ.

– Нима е за първи път?

– Но...

– Малкият е умничък. Той съвсем не ми пречи. Виждаш ли, дори не се забелязва. Ще вървя толкова, колкото е нужно, щом си до мен.

Нейната увереност се предаде и на Берг. Той размота оплетения от тънки здрави жици пояс. Направи примка и я закачи на една издатина на стената. Подложи наметалото си, за да не се врязва жицата, завърза девойката и след половин час бяха на свобода. Берг дишаше дълбоко горския въздух, който вече не му се струваше чужд; загърнатата в наметало девойка вървеше до него, той я подкрепяше, усещаше топлината на рамото ѝ и изпитваше безкрайна нежност.

На процеждащата се между пролуките лунна светлина виждаше добре лицето ѝ, но не можеше да каже дали е красива. Какво значение има това? Никакво. Както и миналото ѝ, както и този малък свят, откъдето я измъкна. Дори знаеше как тя

щеше да възприеме бъдещето. Като приказка, в която я бе отвел любимият ѝ. Щеше да приеме неговия свят със същата оная доверчива непосредственост и твърдост, с която приемаше съдбата си, но най-трудно щеше да я убеди, че са живи, а не са се възнесли на небето.

Умората ги налегна внезапно. Берг почувствува, как мяркащите се сенки на дърветата му пречат да върви, сякаш преплитат краката му. На два пъти се спъна. Това го изплаши. Не можеше да не настъпи изтощение след всичките изпитания. Държеше се само благодарение на нервното напрежение и нима сега на половината път щеше да грохне? С усилие на волята успя да се избави от неприятното чувство. Краката му като че ли се отделиха от тялото, почти не ги усещаше вече. Но почна да усеща как го тегли надолу тежестта на антигравитатора. Сякаш тежеше вече не килограми, а тонове! Всичко, освен краката бе станало по-тежко – главата, ръцете, девойката, която се опираше на ръката му, и това даде на обърканите мисли на Берг непредвиден тласък, който го накара да изтръпне.

– Колко килограма си! – почти извика той.

– Аз? Не... не разбирам...

– Извини... Нищо, аз така...

Разбира се, тя не знаеше, а навярно и не разбираше какво я пита. Нелепо е да предполага, че в тринадесети век девойките се теглят на медицински кантари и Берг се засрами от въпроса си. Своето тегло знаеше точно, нейното определи на око, нали когато се спускаше от стената я пое в ръцете си, но тогава и наум не му минаваше дали мощта на хроноскафа ще издържи тежестта на двамата. „Само без паника – каза си Берг. – Само това липсваше.“

– Да поседнем – предложи той, макар че не бе време за почивка.

Седнаха: и по това как тя се свлече върху постланото наметало, как очите ѝ се впериха неподвижно в една точка, той разбра, че е прекалено уморена, много повече от него, но че по-скоро ще умре, отколкото да му го признае. Берг едва се съдържа да не изстене. Внезапно почувствува дългоочаквания прилив на сили, по-скоро на ярост, която заместваше в случая силата.

– Да вървим – каза той, разбрал, че от дългата почивка само ще се разкиснат. Че поотделно никой няма да издържи, но заедно ще успеят, защото всеки черпеше сили от другия.

Вървяха, разбирайки се мълчаливо един друг, и нощта сякаш нямаше край, защото силите им бяха напрегнати до краен предел.

И все пак почна да се разсъмва. Утрото обещаваеше слънце и Берг се ободри, дори му мина мисълта, че някой ден ще си спомня с радост за тази нощ.

Изкачиха се на хълма, където дъбът все така ронеше листа. Тревата беше влажна от обилната роса. Оставаше още малко до мястото, където бе скрип сред камъните хроноскафа. Стигнаха края на гората и Берг реши да направят последна почивка. Настани внимателно девойката върху един пън и му се стори, че след затвора, страха и бягството, в тялото ѝ не е останало капка живот, че съзнанието ѝ спи и тя вече нищо не усеща. Но не беше така, тя се размърда, очите ѝ се устремиха към Берг и по лицето му изглежда прочете нещо, което я накара да изправи рамене и да приглади разрошените си коси. И това нейно пряко силите ѝ движение я разкри пред Берг в съвсем друга светлина, не такава, каквато я виждаше сега – измъчена, със сенки по лицето, в мрачни монашески дрехи, а танцуваща в бяла дреха. Той дори трепна, толкова реално бе видението на гъвкавото изпълнено с устрем тяло на девойката в бяло. Щастлива, не страхуваща се от нищо девойка от двадесети първия век. „Е – помисли си той, като усети, че дъхът му секва. – Нима е толкова голяма пропастта между нашите времена?“

Някакъв далечен повтарящ се грохот отекна в тишината на зората и прекъсна мислите му. Берг се ослуша и всичко у него болезнено настръхна. Беше тропот на копита. Тя също го бе чула и по това как цялата се напрегна, как побледня още повече лицето ѝ, той разбра, че и тя се е досетила какво означава този звук. Той я грабна и те побягнаха, но тя вече нямаше сили.

– Не мога по-бързо... Спасявай се.

Той я взе на ръце и дори не се удиви, че е в състояние да го направи. На височинката се обърна. Конниците бяха десетина, на километър и половина от тях, отпреде им тичаха кучета.

Имаше още надежда да успеят. Той тичаше, без да чувства нищо друго, освен режещата болка в дробовете си, без да вижда нищо друго освен мяркащите се тъмни ивици, цялото си внимание бе съсредоточил да различи навреме между тези тъмни петна храста, дупката, камъка...

Все пак му мина гордата мисъл, че те, хората на двадесет и първия век могат невъзможното и без техника.

Едва позна поляната, където бе оставил хроноскафа. Тропотът се приближаваше, но конниците още не се виждаха. Струваше му се, че дишането разкъсва дробовете му, вече

не усещаше тялото на девойката или точно усещаше го като своето – огромно, непосилно, неподчиняващо му се тяло. Той я пусна.

Люкът се разтвори, щом Берг го докосна. На поляната нахлу лаят на кучетата, озъбените им муцуни се мярнаха сред храстите. Берг бутна девойката на седалката и влезе сам. Затварящият се люк прекъсна кучешкия лай. Берг натисна копчето за връщане. Моторът изрева и млъкна. Без да съобразява, какво прави, Берг дръпна лоста за обратния ход. Хроноскафът се затресе и замря.

Повече бе тежестта на антигравитатора, която Берт не бе взел предвид. Всичко, което се случи после, сякаш не го стори той, а някой друг. Берг хвърли антигравитатора в скута на девойката. Тя понечи да каже нещо... или да извика... Той включи автомата за връщане в двадесет и първия век, натисна бутона за включване на мотора и изскочи навън, като хлопна люка. Падайки, успя да зърне чезнещия в далечината корпус на хроноскафа.

Известно време лежа, забил лице в земята, като недоумяваше защо се бавят кучетата. Кръвта пулсираше силно в ушите му, очевидно поради това не чуваше лая. Не, не поради това. Той бавно отвори очи. Какво

е това?! Грееше ярко слънце, пееха птици, наоколо бе пролет, а не есен.

Виж ти каква била работата! Той стана, залитайки като пиян. Съзнанието му възстанови последователността на събитията. Когато се опитваше да включи хроноскофа, още тогава, когато бяха двамата, той машинално натисна лоста на задния ход. И тогава апаратът за миг е задействувал, отнасяйки ги назад по оста на времето, а това означаваше... А това означаваше, че няма никакъв друг Берг в тринадесети век, че това е бил самият той. Движението на хроноскофа е било съвсем нищожно. Затова той се бе озовал в годините, предшествуващи появяването му тук.

Берг с тъга огледа сияещия свят, който сега бе станал негов свят. Той върна антигравитатора, спаси момичето, без при това да наруши хода на историята, но погуби себе си. Безсмислено е да се надява, че някой ще успее да докара хроноскофа точно

в оная точка на пространството и в оная момент на времето, където се намираще сега. Не... уви, той знаеше предварително бъдещето си. Обречен е да прекара остатъка от живота си в тринадесети век, този век щеше да стане негов век, щеше да живее в него, да срещне девойката, която щеше да обикне (вече я бе обикнал), щеше да си навлече ненавистта на епископа и да загине няколко дена, преди да я спаси. Обикновена, произтичаща от теорията примка на времето, когато „после“ предшествува „преди“... Още няма и помен от онзи гроб, в който щеше да бъде заровен, но той вече знае как изглежда в скромните селски гробища. Оставаше му, май, още малко да живее.

И все пак даже в нещастieto му провървя, защото това щеше да бъде живот достоен за човека. Ще влезе в бой и ще победи, ще обикне и ще бъде обичан. Ще даде щастие на човек, който вече не мечтаеше за щастие. Ще стане баща. А това никак не е малко за човек от която и да е епоха.

Цереброскоп

Научно-фантастичен разказ

Конрад Фиалковски

Цялата история започна, когато професор Пат се върна от системата на Сириус. Веднага след завръщането започна да преподава по кибернетични елементи на нашия курс. Беше дребно човече със силно къдрава черна коса, подстригана късо, и с неизчерпаема енергия тичаше между пултовете на видеотроните. От Сириус донесе черната предпазна емулсия на очните си ябълки и на Земята не я свали, така че физиономията му беше малко безизразна, като лицата на андронидите.

На Сириус тази емулсия предпазваше зрението му от ултравиолетовото излъчване, на Земята, разбира се, беше излишна и представляваше нещо като шокиращо допълнение към лицето на професора.

Той стана известна личност по съвсем други причини. Донесе от Сириус съвсем нов метод за изпитване на студентите. Според Пат, методът бе гениален и абсолютно обективен, според студентите – мрачно недоразумение.

– Драги мои – ни каза професорът на встъпителната си лекция, – в нашата работа

не е важно какво се запомня, това е работа на мнемотроните и другите информационни акумулатори. Важен е начинът на мислене. Това и само това ще бъде решаващо за вашите постижения в бъдеще. Досега, за съжаление, са били проверявани само вашите познания. И до какво водеше това? До безкритично доверие в резултатите, съобщавани от автоматите. До липса на желание и дори на възможност за анализиране на резултатите. Вие положително знаете за експеримента, направен от доцент Рамтон със сто ваши колеги. Беше им дадена проста задача, която е възможно да се реши дори наум, а имаха на разположение автомат, програмиран да дава неверен отговор. И какво излезе? Деветдесет и шестима не забелязаха изобщо грешката, трима казаха, че някъде в изчисленията има грешка, но само един даде верен отговор. Впрочем, той бе запитал за отговора един случайно забравен включен автомат до него. Не вярвам вие, семантиците, които програмират сложни мислещи системи, да не можете да

направите това. Центърът на тежестта на проблема е другаде. Това състояние не е по ваша вина. Години наред са ви свикнали към това, че между запомнянето и познаването на проблема няма никаква разлика. Но това произтичаше от невъзможността да бъдат разграничени тези две неща. Екзаминаторът не можеше да влезе в главите ви и да разбере кой от вас умее и кой само запомня. И тук, на този консервативен глобус, където традициите спират почти всякакъв прогрес, всички са се съгласили с това положение. Но свежият повей на мисълта дойде отвън, както често става в историята... – той повиши тон за момент, – а именно от системата на Сириус. Там бе изобретен в резултат на дългогодишни опити автомат – цереброскоп. Това съоръжение чете мислите на изпитвания, анализира функционалните токове в мозъка му, възбудени от въпросите на изпитващия. След това автоматът сравнява получената информация с данни, взети от мнемотроните. В резултат се получава стопроцентова безпогрешна и обективна оценка. Целият процес остава записан в паметта на цереброскопа и може да бъде представен графично като цереброграма. Ще ви покажа такъв запис.

Той намали осветлението в залата и екранът на видеотрона; заемащ почти цялото

пространство над главата на Пат, започна да свети. В средата се появи постоянна черна линия. Очевидно автоматът не приемаше никакви импулси.

– Нищо не се вижда! – се чуха гласове от последните редове на аудиторията.

Пат искаше да каже нещо, но го изпревари демонстративен шепот от първите места:

– Това е график на работата на мозъците на конструкторите на цереброскопа.

Аудиторията се заля от смях. Преди още да утихне, кривата на екрана се нагъна и започна да се издига в остри криволици нагоре.

– Това е цереброграма на посредствен индивид. Случват се дори амплитуди, които са три-четири пъти по-големи – обясни Пат.

– Нашият курс няма да претовари автомата така, че да му изгорят предпазителите!

Сега и Пат се смееше.

Посрещнахме това съоръжение със смях, но още тогава подозирахме, че то ще ни създаде трудности. Обаче, това, което стана при изпитите, надхвърли най-песимистичните прогнози.

– Братко – разказваше ми Кев, малък червенорос австралиец, който след като бе скъсан на изпит, цели два дни обикаляше около Земята по силно елиптична орбита, –

братко мой, идваш, а двама асистенти на Пат те хващат за ръцете и докато разбереш какво става, те слагат в кабината. Слагат на главата ти шлем. Тясно, не можеш да мръднеш, отвсякъде стърчат жици, защото този цереброскоп е, сам знаеш, импровизация. Смърди на гореща изолация, някъде над ухото ти чукат прекъсвачи и от климатичната инсталация от време на време подухва живителна струя. Нали съгласно правилата за безопасност и хигиена иначе не може да се изпитва... После Пат казва: „Внимание!“, ти му гледаш муцуната с черните очища в средата на екрана, а той два пъти повтаря: „Сега ще задам въпроса и след последната дума включвам автомата!“

През всичкото време под носа ти свети зелена лампа, а когато свърши да говори, се запалва червена. Тогава започваш да мислиш за всичко, което знаеш по въпроса, при това колкото е възможно най-логично. После, когато си свършил да мислиш, натискаш бутона с надпис „край“ и те изваждат от кабината. Само внимавай, дали ще натиснеш истинския клавиш, защото Рим сбърка и го треснаха двеста волта – импровизирана работа... А ако случайно си помислиш, че не знаеш, така, просто поради емоциите, дори и да знаеш нещо, автоматът

се изключва и край, Пат вика следващия. „Владейте си мислите“, казва.

От групата на Кев си взеха изпита само неколцина. Най-добре – тия, които бяха научили наизуст всички разсъждения. Имаше и такива, които мислеха сами. Тогава автоматът бръмчеше, светлините мигаха, прекъсваше, сякаш се замисля, докато най-накрая даваше резултат, при това не винаги положителен. Пат твърдеше, че при по-сложните проблеми автоматът прави трудно връзките.

– Старайте се да мислите просто, най-достъпно, все едно че обяснявате проблема например на някой поет, който е забравил дори математичния анализ.

– Да, но поетът въпреки всичко може да не разбере...

– Добре де, цереброскопът не е поет, а добър автомат. Като обясните добре, ще разбере.

И така, едни обясняват добре, други – лошо. За всеки случай реших нищо да не обяснявам на цереброскопа, а да отложам изпита за наесен. На това мнение бе и Тор.

Ван, последният от нашата тройка, принадлежеше към интензивно мислещите. Не някой друг, а именно той бе измислил метода да се поглъщат излъчваните от асистентите по радиото оценки и вместо тях

да се предават на автоматите завишени оценки. Именно той така умело пречеше на работата на контролния анализиращ автомат по време на изпити, че докато автоматът даде след много грешки правилния резултат, ние успяхме по два пъти да го проверим с нашите джобни автомати.

Когато една вечер се върнах в стаята, Тор измъчваше автомата с монотонните въпроси: „Обича ме? Не ме обича?“, а Ван лежеше на леглото със затворени очи и с ръце под главата.

Тъкмо мислех да погледам по визотрона последните събития, Ван скочи от леглото:

– Открих!

Погледнах към него, а Тор изключи автомата.

– Първи въпрос – гласът на Ван звучеше тържествено. – Ще си вземете ли изпита при Пат?

– Не – отговорих.

– Едва ли – каза Тор.

– Нула и за двамата – отсъди Ван в стила на цереброскопа. – Ще си вземете изпита.

Тор вдигна рамене. Искях да попитам нещо Ван, но той не ми даде думата.

– Не ми пречи. Втори въпрос: Колко дълго ще трябва да четете?

– Най-малко две седмици – каза Тор.
Кимнах.

– Отново нула. Нито миг!

– Добре де, но как...

– Чакай. Трети въпрос. Как бихте нарекли човека, който ще ви обясни как ще стане тая работа?

– Гений.

– Покровител на поробените.

– Единица – заяви Ван. – Този човек съм аз. Титлите, които ми се полагат, перфорирайте на вербографа и ги закачете над леглото ми. Идеята е толкова проста, че просто се чудя как някой досега не се е сетил. Замисляли ли сте се с какво сравнява цереброскопът получената от нас информация? С информацията, идваща от мнемотроните. Следователно е достатъчно да се включиш към вълновода, да отведеш информацията и да я излъчиш с предавател, имащ мощността на мозъка. Тая информация ще бъде регистрирана като отговор на въпроса. Ако през това време не мислиш за нищо, отговорът ще бъде стопроцентово верен. Е, какво ще кажете?

– Идеята е великолепна. Но за приложението трябва да се познава устройството на цереброскопа. Как ще го разбереш? В никой от нашите мнемотрони няма нито дума за това.

– Това е само техническа трудност, която не намалява значението на идеята...

– Но трябва да се справиш с нея.

– Помислих за това. Как е устроен автоматът ще разберем по време на дежурството на Макс.

– Но той не позволява дори да се приближиш до устройството! По-добре да отидем, когато е дежурен друг асистент!

– Ще позволи. Ти, Тор, ще отидеш при него с ония средновековни хартийки, май се казваха марки. Макс умира за тях. Дори можеш да му дадеш няколко, само да не ни пречи да разгледаме апаратурата.

– Да, но...

– Никакво „но“. За благо на обществото трябва да пожертвуваш своята странна склонност към тия хартийки за залепване.

Това приключи дискусията. При Макс отидохме следващия ден.

– Какво, не сте ли виждали още цереброскопа? Не се тревожете, ще го видите – засмя се той със скърцащ глас. Това вместо „добър ден“!

– Видяхме го. Нищо чак толкова особено. Малко жица и един стол под шлема. А отблизо ще го разгледаме при първия разговор с Пат – започна Ван.

– Аха, ще го видите, ще го видите – Макс отново се смееше, този път неизвестно защо.

При така добре поведения разговор, Ван пристъпи към същината на въпроса.

– Колегата – тук той кимна към Тор – точно получи от Европа няколко марки. Но не знае от кой период са.

– Хм, покажете ги... – за пръв път видях на лицето на Макс нещо, което напомняше вълнение.

Ван блъсна Тор към Макс. Макс взе албума, отвори го...

– О, хубави марки, много интересни марки – думата „марки“ той разтегляше с някакво сладостно удоволствие. – Например тази, кафявата... произведение на изкуството, нали? – обърна се той към нас.

– Разбира се, – извикахме в един глас. Тор мълчеше потиснат.

Макс вече бе на третата страница. Оставихме го наведен над някакви триъгълници с гъби и заедно с Ван отидохме до цереброскопа.

Входът в кабината бе отворен. Пъхнах си главата вътре. Стол, шлем, някакви прекъсвачи, бутони, контролни лампи...

– Тук някъде трябва да е схемата – шепнеше Ван, като се мъчеше да надникне под седалката.

– Не я виждам. Аха, тук има някакво табло с букси. Аха! И той наведе седалката на стола, зад която фосфоресцираше схемата. Двамата мълчаливо я разглеждахме.

– Тук, виждаш ли, трябва да се включи проводникът.

– Добре де, а в кабината?

– Не знам. Чакай, чакай. Това е централен делител на импулси. Връзката трябва да е веднага зад него.

За няколко минути се ориентирахме.

– Запомни: Втората буква от третия ред и третата буква от петия ред. Само да не ги сбъркаш!

– Втората от третия ред и третата от петия – повторих.

– Чудесно. А сега да вървим, защото иначе смисълът на живота на Тор ще стане собственост на Макс.

Незабелязани от никого, застанахме зад тях. Триъгълниците вече бяха сменили собственика си и точно сега Макс убеждаваше Тор, че ромбовете, които ще му даде в замяна, са много по-високо ценени.

– А може ли да разгледаме цереброскопа?
– неочаквано се обади изотзад Ван.

Макс веднага млъкна и обърна глава. Погледна Ван.

– Не, не може... – каза това със странно нормален глас. После след кратко мълчание, се обърна към Тор: – Вземи си триъгълниците. Страхувам се, че няма да намеря такива ромбове, които да харесаш.

Тор чак се изчерви от радост и внимателно започна да премества получените обратно триъгълници в албума си.

– А сега вървете си! – каза решително Макс.

Мълчаливо напуснахме лабораторията.

* * *

Един ден преди изпита всичко бе готово. Уговорихме се първи да бъде изпитан Ван.

Изпитът започваше в девет. След осем започнаха да идват първите студенти. Техните стоманеносиви комбинезони контрастираха с бледите, измъчени физиономии. Ван просто излъчваше оптимизъм и добро самочувствие.

– Какво става с тебе днес, Ван? Да не си получил писмо от Луната? – Ал, огромен момък от Гренландия, се приближи и тупна Ван по рамото.

Няколко минути преди девет дойде, а точно, както винаги се втурна Пат. След него, протягайки крака, бързаше Макс с още двама асистенти. Отключиха лабораторията, а през това време Пат ни броеше.

– Хм, седемнадесет, трябва да свършим до обед. Знаете ли – прибави с ентузиазъм, – има предложение цереброскопът да се използва при всички изпити? Великолепно,

нали? – и с този възглас той изчезна зад вратите на лабораторията.

– Зависи. Аз май нямам повече никакъв шанс да завърша следването. Не мога да се оправям с тия автомати! – Кор, който изрече тези думи, имаше безнадеждно тъжно лице.

– Трябва да учиш. Умееш ли, ще издържиш изпита.

Кор погледна Ван обезкуражено.

– Не мога по цяла нощ да уча наизуст разсъждения. Ти наистина ли мислиш, че имаш шанс?

– Разбира се. Аз съм за най-широко прилагане на цереброскопа!

Влязохме в лабораторията.

– Кой започва? – запита Пат.

Най-сетне, след кратко колебание, напред излезе Зоо. След момент вече беше в кабината. Пат повтори тържествено правилата и зададе въпроса:

– Какъв е еквивалентът на единичния импулс в хомофиларната сума?

След като зададе въпроса, Пат натисна бутона и кривите подскочиха. Съгласно инструкцията, Зоо не говореше нищо, а решаваше въпроса наум. Светлините се включваха и гаснеха, кривите се извиваха мързеливо. Няколко минути беше абсолютно тихо. През прозрачния капак на кабината виждахме лицето на Зоо. Беше затворил очи

и мислеше интензивно. Най-сетне протегна ръка и спря автомата. Пат постави следващия въпрос, после още един. Най-накрая Зоо излезе от кабината с капки пот на челото.

– Оценката ти е удовлетворителен, но имаш минимален брой точки. И така – тройка.

Зоо се обърна рязко и излезе, без да се сбогува с никого.

След него изпитваха Вибер. След втория въпрос изхвъркна от кабината.

– Извинете, но няма да ме изпитва такъв автомат. Това не е справедливо. Той анализира мисли, които никога не бих изказал на глас...

– Успокойте се, колега. Изнервен сте.

– Професоре, Вибер има право от една гледна точка – Макс прекъсна Пат – Нали съм включен към анализатора, виждам мислите му. Човек не може абсолютно да се съсредоточи върху темата. Винаги съществуват други, странични мисли; които понякога не са за публикуване... имайки предвид ближните ни... – Макс отново се засмя, сякаш изквака.

– Влизайте обратно, продължаваме изпита – каза Пат.

– Не.

– Успокойте се и елате накрая или утре. Кой е следващият?

Ван изчезна в кабината. Пат отправи обикновените предупреждения, после зададе въпрос.

И тогава започна...

Сигналните лампи светнаха, после угаснаха. Кривите се мятаха като змии по екраните, променяйки светкавично формата си. Не успяхме да дойдем на себе си от изненадата, когато те замръзнаха. Отговорът беше завършен.

Пат дълго стоя, вгледан недоверчиво в екраните, после зададе следващия въпрос. Отново кривите се замяха и след няколко секунди се появи отговорът. Пат скочи към кабината. Страхувах се, че Ван няма да има време да извади проводниците от буксите.

– Колега, вие сте гений!

Ван скромно наведе клепки.

– Не съм виждал нищо подобно нито на Сириус, нито на Земята. Никога не съм допускал, че сред моите студенти има такъв демон на мисълта.

Освен нас двамата, всички останали гледаха Ван с изненада, примесена със страх.

– Невероятно – повтаряше Пат. – Човече, какво си правил ти досега?

– Нищо... овладявах науката...

– Хм, вярно, че и Айнщайн не е бил от най-добрите в политехниката... но такава глава като теб... Невероятно!

Ван се поколеба.

– Извинете, професоре, това за мен бе колосално умствено напрежение. Издържах ли?

– Разбира се, отлично. Почти максималния брой точки.

– В такъв случай бих искал да изляза. Да почина малко.

– Ама разбира се, върви... Трябва да се отнасяш внимателно към такъв великолепен инструмент, какъвто е твоят мозък!

– Виждате ли, цереброскопът може да служи и за откриване на гении... – каза професорът, когато Ван излезе.

Влязох в кабината, затворих капака. Какво ще стане, когато на един изпит, от една група, трима се окажат гении?

Как беше? Не мога да се сетя в кои проклети букси трябваше да включа апаратурата. Май че втората буква от третия ред и третата буква от четвъртия ред? Така е. А и да не е, нищо друго не мога да измисля.

Пат повтаряше своето. Дори не го слушах. Изпитът вече не се броеше, беше уреден. Два месеца ваканция, вода, платноходки... Представих си как лястовичките се носят над

водата, почти докосвайки нейната повърхност.

Изведнъж през прозрачния капак видях, че колегите ни се превиват от смях. Нещо се беше случило. Изскочих от кабината.

– ...Хм, това, че лястовичките са топлокръвни птици и как те си строят гнезда, това не ще е семантика... – казваше Макс.

Само Пат не се смееше. Мълчеше, зачервен от яд.

– Май автоматът е повреден – казах неуверено.

– Геният на Ван унищожи цереброскопа – подхвърли някой.

– Претоварил го е – обади се друг.

– Няма да ни изпитва този повреден автомат.

Пат побледня.

– Моля за извинение. Разбира се, всички оценки ще бъдат анулирани. Не може да се преценяват познанията на студентите с помощта на това несигурно съоръжение – каза тихо, безстрастно и уморено Пат.

– Гениален кретен – посрещна ме Ван навън. – Знаеш ли какво направи? Включи непосредствено разпределителното устройство на цереброскопа и започна да го управляваш със собствените си мисли! Той подбираще информация за това, за което ти си си мислел! Честно, кажи, мислеше ли за лястовички?

– Да.

Историята си остана наша тайна. Оттогава изминаха вече няколко години и ние вече завършваме следването. Ван все още го гледат някак особено и го показват на първокурсниците:

– Това е оня, дето мисли по-бързо от цереброскопа!

Пат пък през последните години изпитва както всички останали преподаватели. Но неотдавна чух, че щял да докара от Сириус нов, усъвършенствуван модел цереброскоп.

Във всеки случай, ние няма от какво да се тревожим вече. Нека му мислят бъдещите поколения студенти!

Бремето на човека

Научно-фантастичен разказ

Робърт Шекли

Едуард Флезвел купи за своя радост един астероид от Междузвездната земепродавателна кантора, намираща се на Земята. Той го избра по фотоснимка, в която нямаше почти нищо друго освен живописни планини. Но Флезвел беше любител на планините, той дори каза на нотариуса, който приемаше заявките:

– А може би, братле, там има и злато?

– Разбира се, разбира се – в тон му отговори нотариусът, като се учудваше мълчаливо как може човек със здрав разум да се затири някъде си на разстояние няколко светлинни години от най-близкото същество от женски пол. На това е способен само луд човек, заключи за себе си нотариусът, оглеждайки Флезвел с критичен поглед.

Но Флезвел беше със здрав разум. Той просто не мислеше за това.

И така, той подписа задължение за незначителна сума, която трябваше да бъде изплатена в определен срок, а също и обещание да прави ежегодно значителни подобрения в своето владение. Не беше

изсъхнало още мастилото върху документите за собственост, когато той си взе билет за радиоуправляемия товарен кораб от втора класа, натовари на него най-разнообразни инструменти и се отправи за своите владения.

След пристигане на място начинаещите колонисти обикновено се убеждават, че са придобили голяма част от гола скала. Обаче така не мислеше Флезвел. Неговият астероид „Шанс“, както той го нарече, имаше някакъв минимум от атмосфера, а за чист въздух можеше да се прибави кислород. Там имаше и вода – пробивната сонда я откри на двадесет и третата проба. В живописните планини не се намери злато, но се намери малко торий. А главното е, че значителна част от почвата се оказа пригодна за отглеждане на екзотични плодови дървета. И Флезвел често казваше на своя старши робот:

– Ще видиш, аз ще стана тук богат човек.

На това роботът неизменно отговаряше:

– Това е самата истина, шефе.

Астероидът наистина се оказва многообещаващ. Да се обработи не беше по силите на един човек, но Флезвел едва беше навършил двадесет и седем години, притежаваше здраво тяло и решителен характер. Земята разцъфтя в неговите ръце. Отминаваха месец след месец, а Флезвел все така копаяше своите градини, разработваше рудниците и изнасяше всичко с единствения товарен кораб, който рядко навестяваше неговия астероид.

Веднъж старши роботът му каза:

– Стопанино, Човек, сър, вие нещо не ми харесвате, мистър Флезвел, сър!

Флезвел досадно се намръщи. Бившият владеец на неговите работи беше привърженик на човешкия супрематизъм и при това в най-силния му смисъл. Отговорите на своите работи той програмираше съгласно собствените си представи за нужното уважение към Човека. Тези отговори дразнеха Флезвел, обаче нова програма би изисквала разходи. А къде би намерил работи на такава износна цена?

– При мен всичко е в ред, Ганга-Сем – отговори той.

– Ах, моля за извинение, сър! Но това не е така, мистър Флезвел, сър! Вие даже сам със себе си разговаряте в полето – простете, че се осмелих да ви кажа това.

– Глупости, няма значение.

– И на лявото ви око, сър, аз забелязах, че се е появил тик! И ръцете ви треперят. И вие твърде много пиете, сър. И...

– Достатъчно, Ганга-Сем! Роботът трябва да знае своето място – отговори Флезвел. Но като забеляза израза на обида, който роботът успя да изобрази на своето метално лице, той въздъхна и каза:

– Разбира се, ти си прав. Ти винаги си прав, приятелю. Какво става с мен наистина?

– Вие се нагърбихте с твърде тежко за човек бреме.

– Това и аз го зная! – И Флезвел разроши с разперени пръсти непослушните си черни коси. – Понякога аз ви завиждам на вас, роботите. Вие вечно се смеете, винаги сте безгрижни и щастливи.

– Това е така, защото нямаме душа.

– За съжаление аз имам душа. В такъв случай какво би ме посъветвал да направя?

– Заминете в отпуск, мистър Флезвел, шефе! – предложи Ганга-Сем и мъдро предпочете да се скрие, за да даде време на своя притежател да помисли.

Флезвел по достойнство оцени любезното предложение на слугата, но да замине в отпуск беше сложно. Неговият астероид „Шанс“ се намираще в Троцийската система, най-изолираната, която може да се намери в

наши дни. Наистина той беше разположен на разстояние само петнадесет летателни дни от съмнителните развлечения на Цитера III и малко по-далече от Нагондикон, където човек може до насита да се повесели. Но разстоянието е пари, а парите именно са това нещо, което Флезвел искаше да изтръгне от своя „Шанс“.

Флезвел отгледа още много култури, доби още много торий и пусна брада. Той продължаваше да си мърмори нещо под нос, когато се намираше на полето и предпочиташе бутилката всяка вечер в къщи. Някои от роботите, прости селскостопански работници, се плашеха, когато Флезвел, олюлявайки се, минаваше покрай тях. Намериха се и такива, които започнаха да се молят на разжалвания бог на огъня. Но верният Ганга-Сем скоро сложи край на това зловещо развитие на събитията:

– Вие сте глупави машини! – казваше той на роботите. – Нашият шеф – той е силен и добър и е в ред. Вярвайте, братя! Аз няма да започна да ви мамя!

Но мърморенето не се прекратяваше, защото роботите настояваха Човекът да ги ръководи чрез своя пример. Бог знае до какво би довело всичко това, ако Флезвел не беше получил с поредната пратка

продоволствие нов блестящ каталог на Ребек-Уорд.

Той любовно го разгърна на своята груба пластмасова масичка и при светлината на обикновена луминесцентна крушка започна да го разглежда. Какви чудеса се рекламираха там, за завист и удивление на самотния колонист. Домашни апарати за приготвяне на спиртни напитки, заместители на Луната, портативни слънцевизори и...

Флезвел обърна страницата, прочете, преглътна слюнка и наново препрочете. Обявлението гласеше: „ГОДЕНИЦИ – ПО ПОЩАТА!

Колонисти! Стига сте страдали от проклетата самотност! Стига сте носили сами бремето на Човека! Ребек-Уорд за първи път в историята ви предлага отбран контингент от годеници за всеки колонист! С гаранция!

Ребеко-Уордовският модел на задгранична годеница се избира по качества: здраве, приспособяване, пъргавина, устойчивост, разностранна ловкост, необходима за всеки колонист и, разбира се, известна миловидност. Тези девойки могат да живеят на всяка планета, доколкото центърът на тежестта при тях е разположен сравнително ниско, пигментацията на кожата подхожда за всякакъв климат, а ноктите на ръцете и краката са къси и здрави. Колкото

до фигурата, то те са сложени пропорционално, но заедно с това не така, че да отвличат човека от работа, което достойнство ще оцени без съмнение нашият трудолюбив колонист.

Ребеко-Уордовският задграничен модел е представен в три размера (спецификации виж по-долу) – за всеки вкус. След получаването на вашата поръчка, Ребек-Уорд ще ви изпрати с товарен кораб трети клас прясно замразен екземпляр. Това ще съкрати до минимум пощенските разходи.

Побързайте да поръчате образцова задгранична годеница още днес!“

Флезвел прати за Ганг-Сем и му показва обявлението. Човекът-машина го прочете наум, а после погледна своя стопанин право в лицето.

– Именно това, което ни трябва, ефенди – каза старшият робот.

– Ти мислиш? – Флезвел скочи и развълнувано закри из стаята. – Но аз още нямам намерение да се женя. И освен това кой се жени така? И дали тя ще ми се хареса?

– На Човека-Мъж е определено да има Човек-Жена.

– Съгласен съм, но...

– Нима те няма да изпратят едновременно и прясно замразен свещеник?

Докато проникваше в хитрата догадка на слугата, по лицето му запълзя доволна усмивка.

– Ганга-Сем – каза той, – ти, както винаги, засегна самата същност на нещата. Според мен, контрактът предвижда мораториум за обреда, за да може човек да си събере мислите и да вземе решение. Да се замрази свещеник е скъпо удоволствие. А докато мине обредът, не е лошо да имаме подръка девойка, която ще поеме върху себе си полагаемата ѝ се работа.

Ганга-Сем се изхитри да изобрази на лицето си загадъчна усмивка. Флезвел веднага седна и поръча образцова задгранична годеница с малки размери: той смяташе, че това е повече от достатъчно. На Ганга-Сем беше възложено да предаде поръчката по радиото.

В очакване Флезвел не помнеше себе си от вълнение. Той често се взираше в небето. Неговото настроение се предаде и на роботите. Вечер техните безгрижни песни и танци се прекъсваха от развълнуван шепот и сподавен смях. Механичните хора не даваха покой на Ганга-Сем.

– Е, Майсторе! Разкажи ни каква е тя тази Човек-Жена, домакиня?

– Не е ваша работа – им отговаряше Ганга-Сем. – Вие, роботите, по-добре да не си пъхате носа в това!

Но в края на краищата и той не издържа и започна заедно с другите да поглежда към небето.

През всички тези седмици Флезвел размишляваше върху предимствата на задграничната годеница. И колкото повече мислеше, толкова повече го привличаше самата идея. Тези начервени, наконтени кукли решително не му допадаха. Колко е приятно да вземеш жизнерадостна, практична, разсъдителна другарка в живота, умееща да готви и пере; тя ще наглежда къщата и роботите, ще шие, ще крои, ще вари сладка.

Той прекарваше дни в тези мечти, гризейки до кръв ноктите си.

Най-после корабът ярко заблестя на хоризонта. Той се приземи, изхвърли зад борда обемист контейнер и отлетя по посока към Амира IV.

Роботите вдигнаха контейнера и го донесоха на Флезвел.

– Вашата годеница, сър! – ликуваха те, подхвърляйки върху дланите си своите масльонки.

Флезвел обяви за тяхна радост, че ги освобождава следобед и скоро остана в

столовата сам с големия студен сандък. Надписът на капака гласеше: „Отнасяйте се внимателно. Вътре има жена!“

Той натисна ръчките на размразителя, почака да мине определеното време и отвори контейнера. Вътре се оказа втори, изискващ размразяване цели два часа. Флезвел от нетърпение бягаше от ъгъл на ъгъл, догризвайки остатъците от своите нокти.

Най-после настъпи времето да се разтвори и този сандък. С треперещи ръце Флезвел сне капака и видя...

– Т-т-т... това пък какво е?! – възкликна той.

Девојката в контейнера примижа, прозя се като котка, отвори очи и седна. Двамата се втренчиха един в друг и Флезвел разбра, че е станала ужасна грешка.

Тя беше с прелестна, но с абсолютно непрактична рокличка, на която със златни нишки беше избродирано нейното име – Шейла. След това на Флезвел направи впечатление изяществото на нейната фигурка, която никак не подходеше за тежкия труд при извън планетните условия и белоснежна кожа – под палещото астероидно лятно слънце тя, разбира се, ще се покрие с мехури. А пък ръцете изящни, с дълги пръсти и алени нокти, съвсем не това, което

обещаваше каталогът на Ребек-Уорд. Що се отнася до краката ѝ, другите подробности, реши за себе си Флезвел, то всичко това има значение на Земята, но не тук, където човек изцяло принадлежи на своята работа.

Не можеше дори да се каже, че при нея центърът на тежестта е разположен ниско. Точно обратното!

И Флезвел почувствува, че са го измамили, подвели, поставили в глупаво положение.

Шейла изхвъркна от своя пашкул, приближи се до прозореца и огледа цветущите зелени поля на Флезвел в рамката на живописните планини.

– А къде са палмите? – попита тя.

– Палми?...

– Разбира се. Казаха ми, че на Сирингар V растат палми.

– Но това не е Сирингар V – отговори Флезвел.

– Как, нима вие не сте паша де Шре? – охна Шейла.

– Никога не се е случвало. Обикновен задграничен жител. А вие нима не сте задгранична годеница?

– Е, нима на нея приличам? – отговори Шейла, святкайки гневно с очи. – Аз съм модел „Ултралукс“ с разкошен външен вид и

имам билет за субтропическата райска планета Сирингар V.

– И двамата сме подведени. Очевидно от транспортния отдел са сбъркали – навъсено каза Флезвел.

Девојката огледа голата столова и нейното хубавичко лице се изкриви в гримаса:

– Но нали вие можете да уредите да ме препратят на Сирингар V?

– Що се отнася до мен, то аз няма да си позволя дори пътуване до Нагондикон – каза Флезвел. – Но аз ще известя Ребек-Уорд за това недоразумение и те, разбира се, ще ви препратят, когато ми пратят моята образцова задгранична годеница.

Шейла вдигна раменца:

– Пътешествията разширяват кръгозора – подхвърли тя небрежно.

Флезвел разсеяно кимна. Той здравата се замисли. Тази девојка, както се вижда, е лишена от достоинствата на образцова колонистка. Но тя е удивително красива. Защо да не превърне нейното пребиваване тук в нещо приятно за двете страни?

– При създадите се условия – каза той със своята най-предразполагаща усмивка – нищо не ни пречи да станем приятели.

– При какви условия?

– Просто ние сме единствените хора на този астероид. – И той леко се докосна до нейното раменце. – Хайде да прием! Вие ще ми разкажете за себе си. Вие бяхте...

Но в този момент зад неговия гръб се чу оглушителен шум. Той се обърна и видя, че от особеното отделение на контейнера излиза нисък набит робот, който седеше там приклепнал на колене.

– Какво ви е нужно? – попита Флезвел.

– Аз съм робот, който извършва бракосъчетания – каза роботът. – Упълномощен съм от държавата да регистрирам браковете в Космоса. А също съм командирован от компанията Ребек-Уорд към тази млада леди с правата на неин опекун, придружител и защитник – докато моята основна мисия, а именно извършването на брачния обред, не бъде успешно изпълнена.

– Нагъл лакей, проклет робот! – започна да ругае Флезвел.

– А вие какво очаквахте? – попита Шейла.

– Може би прясно замразен свещеник?

– Не, разбира се. Но съгласете се: робот-придружител...

– По-добър не може да има! – запротестира тя. – Вие не можете да си представите как се държат някои мъже на

разстояние няколко светлинни години от Земята.

– Така ли мислите?

– Поне така говорят – отговори Шейла, скромно навеждайки глава. – Пък и се съгласете, че определената за паша де Шре годеница не може да пътешествува без охрана.

– Възлюблени чеда – започна да гъгне роботът провлечено, – ние се събрахме тук, за да съединим...

– Не сега – надменно го прекъсна Шейла. – И не с този...

– Аз ще поръчам на роботите да ви приготвят стая – измуча Флезвел и се отдалечи, мърморейки си нещо под нос относно Бремето на Човека.

Той изпрати телеграма на Ребек-Уорд и веднага му съобщи, че поръчаният модел годеница ще бъде изпратен без отлагане, а самозванката ще вземат от него. След това той се върна към обичайния свой труд с твърдото намерение да не забелязва Шейла и нейния придружител.

На „Шанс“ отново закипя работа. Предстоеше да се проучат нови местонаходища от торий и да се изкопаят нови кладенци. Наближаваше прибирането на реколтата, роботите дълги часове прекарваха на полето и в градините, техните

честни металически физиономии лъщяха от машинно масло, въздухът беше напоен с благоуханието на цъфналата азалия.

Между това Шейла напомняше за своето присъствие с привлекателна и поради това още по-силно чувстваща се сила. Скоро над голите крушки на луминесцентното осветление се появиха пъстри пластмасови абажури, навъсените прозорци се украсиха с пердета, а подът с разхвърляни тук-там чердженца. И въобще в цялата къща се забелязаха промени, които Флезвел не толкова виждаше, колкото чувствуваше.

Стана по-разнообразна и храната. На робота-готвач се беше изтрила на много места от времето запомнящата лента и сега цялото меню на клетника се свеждаше до салата от краставици, пудинг от ориз и какао. През цялото време на своето пребиваване на „Шанс“ Флезвел стоически минаваше с това меню и само понякога го разнообразяваше с дажбите НЗ.

Като се запозна с работата на готвача, Шейла с истинско желязно търпение нанесе на неговата лента рецепти за печено, задушено месо, салата, ябълков десерт и много други неща. По такъв начин по отношение на храненето на „Шанс“ се почувствуваха крупни промени към по-хубавото. Когато Шейла започна да пълни

вакуумните балони с конфитюр, съмненията окончателно овладяха Флезвел.

Каквото и да се каже, но тук се намира рядко практична и деловита особа; независимо от разточителната ѝ външност, тя прави всичко, което се изисква от задграничната жена. Плюс това тя има още и други достойнства. Заинтересува го този Ребеко-Уордовски задграничен модел!

Като поразмисли върху тези неща, Флезвел каза на своя старши робот:

– Ганга-Сем, аз се обърках по този въпрос!

– Какво обичате? – отзова се старши роботът с някакво особено безразлично изражение на металическото си лице.

– Сега ми е необходима, както никога, вашата роботна интуиция – продължи Флезвел. – Тя съвсем не се прояви лошо, нали Ганга-Сем?

– Човекът-Жена взе върху себе си полагащата ѝ се част от Бремето на Човека.

– Да, това е така. Въпросът е докога ще продължи? Сега тя работи не по-малко, отколкото образцовата задгранична жена, наистина? Готви, приготвя консерви...

– Работниците я обичат – каза Ганга-Сем с простодушно достойнство. – Вие не знаете сър: когато през миналата седмица у нас започна епидемия от ръжда, тя ни накара да

работим денем и нощем и утешаваше изплашените млади работници.

– Възможно ли е? – възкликна потресен Флезвел. – Девойка от добър дом, с една дума – модел „лукс“?

– Нищо особено – тя е Човек и на нея й стигна сила и благородство да стовари върху себе си Бремето на Човека.

– А знаеш ли? – каза Флезвел със запъване. – Ти ме убеди. Аз наистина считам, че тя е подходяща за нас. Не е виновна, че не е задграничен модел. Всичко зависи от подбора и положените грижи, а това не може да се изпише. Ще отида да ѝ кажа, нека да остане. И ще анулирам своята поръчка до Ребек.

В очите на работа се появи странно изражение, почти смях. Той се поклони ниско и каза:

– Всичко ще бъде така, както домакинът каже.

Флезвел изтича да търси Шейла.

Намери я в медпункта, устроен в бившия склад за инструменти. Тук с помощта на роботехника Шейла лекуваше навяхване, одраскване – тези обикновени заболявания при същества с металическа кожа.

– Шейла – каза Флезвел, – аз трябва да поговоря с вас.

– Добре – отговори тя разсеяно, – след като закрепя болта.

Тя изкусно постави болта на място и удари робота по рамото с гаечен ключ.

– А сега, Педро, да изпробваме твоя крак.

Роботът внимателно стъпи на болния си крак, а след това прехвърли върху него цялата си тежест. Като се убеди, че кракът го държи, той със смешно кършене затанцува около Човека-Жена, казвайки:

– О мем, вие забележително го поправихте, господарке. Грация, мем!

Все така танцувайки, той излезе на слънце.

Флезвел и Шейла, смеейки се, гледаха след него.

– Те са съвсем като деца! – каза Флезвел.

– Не може да не ги обичаш! – подхвана Шейла. – Весели, безгрижни...

– Но те нямат душа – напомни Флезвел.

– Да – отговори тя, като стана веднага сериозна. – Това е истина. Всъщност, за какво ви притрябвах?

– Аз исках да ви кажа... – Но тук Флезвел се огледа. Медпунктът се поддържаше в безукорна стерилна чистота. Навсякъде по лавиците лежах гаечни ключове, болтове, винтове с едър нарез, ножовки, пневматични чукове и прочее хирургически инструменти. Може би обстановката не

благоприятствуваше обяснението, за което той се готвеше.

– Хайде да излезем оттук – каза той.

Те излязоха от болницата и през цъфтящите зелени поляни се отпавиха към подножието на любимите на Флезвел величествени планини. Засенчено от отвесни скали, тук блестеше тихо, тъмно езеро, а над него се бяха надвесили гигантски дървета, отгледани от Флезвел с помощта на стимулатори за растене.

Тук те се спряха.

– Ето какво исках да кажа – каза Флезвел.
– Вие, Шейла, ме учудихте. Аз мислех, че вие сте от тези, които отбягват черната работа и не знаят къде да се даянат. Вашите привички, вашето възпитание и вашата външност – всичко сочеше това. Но аз не бях прав. Вие не се побояхте от трудностите на нашия задграничен живот, вие победихте и завоювахте всички сърца.

– Всички ли? – предвзето попита Шейла.

– Според мен, аз говоря от името на всички работи на този астероид. Те ви боготворят. Аз считам, че вие сте наша и трябва да останете тук.

Настъпи пауза, само вятърът, без да жали труд, шумеше между гигантските изкуствено отгледани дървета и браздеше тъмната повърхност на езерото.

Накрая тя каза:

– Вие наистина ли мислите, че трябва да остана?

Флезвел бе облян от пленителното й очарование; той почувствува, че потъва в топазената дълбочина на нейните очи. Сърцето му заби ускорено, докосна ръката й и тя едва, едва задържа неговите пръсти в своите.

– Шейла...

– Да, Едуард?

– Възлюблени чеда! – излая скърцащ металически глас. – Ние се събрахме тук, за да...

– Вие пак не навреме, дръвник! – разгневи се Шейла.

Извършващият бракове робот излезе от храстите и каза недоволно:

– Аз най-малко обичам да се пъхам в работата на хората, но такава програма е записана в моето запомнящо устройство и никъде не можем да се скрием от това.

– Нагъл лакей, проклет робот! – започна да ругае Флезвел.

– Не ме смятайте за нахален, но за съжаление заповедта си е заповед. И затова не можем ли сега да приключим с тази работа?

– Не – застрашително каза Шейла.

И роботът, като сви покорно рамене, пак се мушна в храстите.

– Не мога да търпя, когато роботът се забравя! – каза Флезвел. – Но това вече няма значение.

– Кое няма значение?

– Да – каза Флезвел убедено, – вие с нищо няма да отстъпите нито на една задгранична годеница и при това вие сте къде по-красива. Шейла, съгласна ли сте да станете моя жена?

Роботът, който непохватно се занимаваше с нещо в храстите, отново излезе навън.

– Не! – каза Шейла.

– Не? – повтори озадачено Флезвел.

– Чухте ли ме! Не. В никакъв случай.

– Но защо? Вие сте така подходяща за нас, Шейла. Роботите ви боготворят. Те никога не са работили така.

– Мен ни най-малко не ме интересуват вашите работи! – възкликна тя, като се изправи в цял ръст. Косите ѝ се разбъркаха, в очите ѝ блестяха мълнии. – И нито капка интерес не изпитвам към вашия астероид. А още повече не ме интересувате вие. Аз искам да отида на Сиригар V, там моят определен паша ще ме носи на ръце!

Двамата се гледаха един друг в упор: тя бледа от гняв, той червен от смущение.

– Е как, ще заповядате ли да започна? – осведоми се бракосъчетаващият робот. – Възлюблени чеда...

Шейла се обърна и като стрела се понесе към къщи.

– Нищо не разбирам – оплака се роботът. – Кога най-после ще извършим обряда?

– Обред изобщо не се предвижда – прекъсна го Флезвел и тръгна за дома с горд вид, но кипейки вътрешно от злоба.

Роботът се поколеба една минута, въздъхна с дъх на метал и се спусна да догони образцовата годеница „ултрадукс“.

* * *

Цялата нощ Флезвел прекара мърморейки нещо под носа си. На разсъмване верният Ганга-Сем почука и влезе при него в стаята.

– Ето какви са жените – подхвърли Флезвел на своя верен приближен.

– Какво обичате? – отговори Ганга-Сем.

– Аз никога няма да ги разбера! Тя ме водеше за носа! А аз мислех – тя иска да остане, А аз мислех...

– Душата на мъжа е тъмна и неясна – каза Ганга-Сем. – Но тя е прозрачна като кристал в сравнение с душата на Жената.

– Това пък откъде е? – попита Флезвел.

– Стара поговорка на роботите.

– Учудвате ме вие, роботите. Понякога ми се струва, че вие имате душа.

– О не, мистър Флезвел, господарю. В спецификацията по роботехника е специално посочено, че роботите трябва да се правят без душа, за да се избегнат от страдания.

– Мъдро изискване – каза Флезвел. – Не пречи да се помисли за това и по отношение на Хората. Но както и да е. Ти защо дойде?

– Аз дойдох да доложя, че повереният кораб ей сега ще се приземи.

Флезвел побледня.

– Как? Значи той ще докара моята годеница?

– Би трябвало да е така.

– А ще откара Шейла на Сириггар V?

– Определено!

Флезвел застана и се хвана за гърлото. А след това се изправи и каза:

– Добре, добре! Ще отида да видя готова ли е тя.

Той намери Шейла в столовата. Тя стоеше до прозореца и гледаше как корабът се приземява по спирала.

– Желая ви щастие, Едуард – каза тя. – Надявам се, новата годеница няма да излъже вашите очаквания.

Корабът се приземи и роботите започнаха да изтласкват голям контейнер.

– Тръгвам – каза Шейла. – Те няма дълго да ме чакат.

Тя му протегна ръка.

Флезвел се изкашля два пъти.

– Шейла, обичам те! При мен, разбере се, ти няма да видиш разкош, но ако останеш...

– Най-после ти разбра, че ме обичаш, глупавичкият ми! – каза тя. – Разбира се, аз оставам.

Настъпиха наистина главозамайващи успокоителни минути. Но в този момент зад прозореца се чу силна врява от роботите. Вратата се отвори и в стаята се втурна бракосъчетаващият, съпроводен от Ганга-Сем и двама селскостопански работи.

– Нима действително е така? Дори не ми се вярва! – възкликна бракосъчетаващият. – Мислил ли съм да доживея до деня, когато робот ще въстане срещу робот!

– Какво се е случило? – попита Флезвел.

– Този ваш майстор седеше при мен – се оплака бракосъчетаващият, – а неговите другари ме държаха за краката. А нали аз бързах да дойда тук, за да извърша обряда, предписан от правителството и фирмата Ребек-Уорд!

– Ти пък какво, Ганга-Сем! – попита Флезвел, усмихвайки се.

Бракосъчетаващият в това време се хвърли към Шейла.

– Е, как, жива ли сте? И с вас нищо не се е случило? Нито одраскване, нито къси съединения?

– Не, не – въздъхна Шейла, с усилие идвайки на себе си.

– Всичко това направих аз, господарю, сър – призна си Ганга-Сем. – На всеки е известно, че Мъжът и Жената трябва по време на годеничеството си да бъдат заедно. Аз само правех това, което смятах за свой дълг по отношение на Човешката раса, мистър Флезвел, господарю, саиб!

– Юначага, Ганга-Сем, аз много съм ти задължен... о, господи...

– Какво се е случило? – изплашено попита Шейла.

Флезвел се втрени в прозореца. Роботите влачеха към къщи голям контейнер.

– Това е тя, образцовата задгранична годеница. Какво ще правим, мой ангел? Нали аз тогава се отказах от теб и поисках друга. Какво ще стане сега с контракта?

– Не се безпокой – засмя се Шейла. – В сандъка няма никаква невеста. Веднага след получаването твоята поръчка беше анулирана.

– Нима?

– Точно така! – тя смутено наведе очи. – Но ти не ми се сърди, моля ти се!

– Няма да се разсърдя – обеща той. – Само ми обясни.

– Виждаш ли, всички ваши портрети, на жителите на астероидите, са окачени в

кантората на фирмата, така че годениците виждат с кого ще се наложи да се срещнат. Те имат правото да избират жених по вкус. И аз така дълго стърчах там – молех се да ме отпишат от моделите „ултралукс“, докато... докато не се запознах със завеждащия бюрото за поръчки. И ето – избухна тя като залп – помолих го да ме изпрати тук.

– А какво ще стане с пашата де Шре?

– Аз го измислих.

– Но защо? – разтвори ръце Флезвел. – Ти си така красива!

– Защото всеки вижда в мен играчка за някой тлъст, развратен идиот – започна тя разгорещена. – А аз това не искам. Аз искам да бъда жена. Аз не съм по-лоша от тези дебели грозотии.

– По-добре – каза той.

– Аз умея да готвя и да лекувам роботите и да водя домакинството. Нима не е така? Нима не го доказах?

– Разбира се, скъпа.

Но Шейла се разплака.

– Никой, никой не ми вярваше. Наложих се да прибегне до хитрост. Аз трябваше да прекарам тук достатъчно дълго, за да успееш... да, да успееш да се влюбиш в мен.

– Което и направих – заключи той, изтривайки сълзите й. – Всичко свърши така,

че по-хубаво не ни трябва. И изобщо цялата тази история е щастлива случайност.

На металните бузи на Ганга-Сем изби нещо като червенина.

– А няма не е случайност? – попита Флезвел.

– Виждате ли, сър, мистър Флезвел, ефенди, известно е, че на Човека-Мъж му трябва красива Човек-Жена. Задграничният модел нищо приятно в този смисъл не обещавахе, а мемсаиб Шейла е дъщеря на приятелско семейство, на моя предишен собственик. Аз именно набрах смелост да изпратя вашата поръчка лично на нея. Тя помолила свой познат в бюрото за поръчки да ѝ покаже вашия портрет, а след това и да я препрати тук. Надявам се, че вие не се сърдите на вашия смирен слуга за такава волност.

– Гръм да ме поразил! – най-после изцеди от себе си Флезвел. – Аз винаги съм казвал – никой не разбира хората по-добре от вас, роботите. Но какво има в този контейнер? – обърна се той към Шейла.

– Моите рокли, моите дреболии, моите обувки, моята козметика, моят фризьор, моите...

– Но...

– На тебе самият ще ти бъде приятно, скъпи, твоята женичка да изглежда добре,

когато с теб заминем на визита. В края на краищата Цитера V е само на петнадесет летателни дни оттук. Аз проверих още преди да дойда при теб.

Флезвел покорно кимна. Нима можеше да се очаква нещо друго от образцовата годеница, марка „ултралукс“?

– Време е – каза Шейла, като се обърна към бракосъчетаващия робот.

Роботът не отговори.

– Време е! – викна му Флезвел.

– Уверени ли сте? – навъсено попита роботът.

– Уверени, започвайте!

– Нищо не разбирам? – се оплака бракосъчетаващият. – Защо именно сега? Защо не миналата седмица? Или аз съм единственото тук разумно същество? Е, добре! Възлюблени чеда...

Най-после церемонията се състоя. Флезвел не се поскъпи да даде на своите работи три свободни дена и те пяха, танцуваха и празнуваха по свой роботовски начин.

От този момент на „Шанс“ настъпиха други времена. У Флезвелови започна нещо като светски живот: те сами ходеха на гости и приемаха гости, също такива съпружески двойки в радиус от петнадесет-двадесет светлинни дни от Цитера III, Тама и Рандико

I. Затова пък през останалото време Шейла вървя по пътя на безупречна задгранична съпруга, почитана от роботите и боготворена от своя мъж. Бракосъчетаващият робот, следвайки стандартната инструкция, зае на астероида длъжност счетоводител.

Флезвел не можеше да се нахвали със своите доставчици Ребек и Уорд. Но Шейла – тя знаеше, че истинското щастие е в това, да имаш подръка такъв старши робот, какъвто е преданият Ганга-Сем, макар че той не притежаваше чувства.

[⏪](#)

Машината на Онезим

Научно-фантастичен разказ

Пиер Гамара

Посетих Онезим преди отпътуването си за Южния полюс. Предстоеше ми да прекарам две дълги години далеч от света на хората и аз не можех да замина, без да се сбогувам с Онезим, моя скъп Онезим. Вие го познавате. Сега неговият портрет може да се види във вестниците на всяка страна. Класическо лице на мислител, внимателно и в същото време малко разсеяно. Огромен плешив череп, дебел нос с гърбичка, малки черни очички-копчета. Наклонил глава встрани, той гледа към вас с лукавство. Може би ви се надсмива? Много е трудно да се отгатнат истинските му мисли... Впрочем, той е най-добрият човек на земята.

И така, аз отидох при Онезим. Той ме отведе в своя задръстен с какво ли не кабинет. Аз заговорих за своите приготовления, за зоологическите изследвания, които ще извърша на полюса. Той слушаше вежливо, но горе-долу с такъв интерес, сякаш му разказвах за пристигането на леличката ми от Сануа. Изведнъж Онезим се отвърна от мен, седна зад масата и

посочи лежащата между натрупаните книжа голяма черна кутия.

– Виждаш ли – каза той тържествено, – аз съм я направил. Готова е. Действа!

Аз удивено вдигнах вежди.

– За какво говориш? Що за кутия е това?

Върху лицето на Онезим се появи раздражение.

– Не си ли спомняш, че се канех, да построя литературна машина?

– Литературна машина?

– Именно, машина за литературно творчество!

Сега аз си спомних. Това беше един от многобройните проекти на Онезим.

– Дявол да го вземе! Онезим, нима ти си направил машина за...

По устните му заигра щастлива усмивка.

– Разбира се! Аз я изобретих! Тази машина създава литературни шедеври...

– И тя действително работи?

– Работи великолепно. Поставяш ѝ задача. Тя изпълнява. Но това, с което особено се гордея, е нейната скорост.

– Скорост?

– Да. Например, малък роман в стил Франсуаз Саган може да се получи за тридесет и пет минути. Сонет в стил Ронсар – за десет секунди. За по-големи произведения срокът се колебае от час до час и половина. Днес получих трагедия от Корней за четиридесет и пет минути, голяма поема от Ронсар за двадесет и осем секунди... Представи си само!

О, аз отлично си представях!

– Но това е великолепно, Онезим! А как тя прави всичко това?

– Е, с помощта на електрониката може всичко да се постигне. Гледай, ето тук, вдясно има бутони, които съответствуват на различните литературни жанрове: разказ, роман, стихотворение, драма, философско есе и така нататък. Вляво – малък микрофон. Натискаш един от бутоните и се навеждаш над микрофона. Произнасяш: Рабле, Виктор Юго – изобщо, някакво известно име... След това натискаш червения бутон в средата на капака. И чакаш. Ръкописът се появява от задната стена на кутията, в два екземпляра. Само трябва периодично да се зарежда с хартия...

В няма изумление аз вдигнах ръце към тавана:

– Онезим, ако не те познавах като сериозен човек...

– Но аз говоря съвършено сериозно. Тя действа! Ето, погледни сам... Виж колко ръкописи...

Той посочи голям куп листове с акуратен машинописен текст. Погледнах ги бегло. Онезим не лъжеше. Там лежах не по-малко от десетина шедьоври. Един отличен Балзак, едноактна пиеса от Жироду, грамаден исторически роман от Морис Дрюон, половин дузина стихотворения от Виктор Юго...

– Час и двадесет минути за Дрюон! – гордо заяви Онезим. – Тридесет и седем минути за Жироду... Тези темпове ме устройват — спокойно завърши той.

Аз бях буквално потресен от това изобилие на съкровища.

– Какво ще правиш сега, Онезим? Ще подпишеш всички ръкописи със своето име? Какво пък, те действително ти принадлежат. Нито Виктор Юго, нито Жироду имат някакво отношение към тях... Ще станеш знаменит, ще получиш всички литературни премии. Издателите нищо няма да разберат, критиците – още по-малко. И все пак, на какъв принцип е устроена твоята машина? Ти спомена електрониката, аз бих искал да разбера...

Лицето на Онезим стана сериозно.

– Всичко това е много сложно. Не мисля, че ще ми се удаде да ти обясня, защото ти не

си много силен в математиката. Мога само да повторя, че машината работи...

– Тогава дай да чествуваме твоя и моя успех.

Онезим отиде в кухнята. Чувах как рови в хладилника. Недоумението, между другото, не ме напускаше. Той не отговори на моя въпрос. Какво ще прави с всички тези шедьоври? Да затрупа с тях всички издателства? Каква инфлация ще настъпи в литературния живот! Ех, този Онезим! Спомням си, че в лица получаваше за своите съчинения само посредствени оценки... По математика и физика, разбира се, никой не можеше да се мери с него... А сега – само гледай, ще разтърси света с литературните си успехи. Никой няма да може да го конкурира. Достатъчно му е да се наведе над микрофона на вълшебната кутия и да каже: Анатол Франс, Хемингуей... И машината, създаваща шедьоври, след тридесет и пет минути и четиридесет и седем секунди ще подаде ръкопис на гениален роман...

Помислих си: дали да отложа своето пътешествие? Много ми се искаше да разделя с Онезим неговия триумф. Но беше невъзможно. Времето не чака...

Той ми подаде чашата:

– За успеха ти на Южния полюс!

– За твоята Нобелова награда. Онезим!

* * *

Аз заминах за полюса. Пътешествието мина добре. Зает с научна работа, почти забравих за оригиналното изобретение на Онезим. Обикновено нямах време да слушам радио, а освен това радиото не съобщаваше нищо за Онезим. Вестниците идваха с голямо закъснение.

Веднъж, вече към края на престоя ми на полюса, аз преглеждах пачка току-що пристигнали вестници. И неочаквано погледът ми падна върху голямо заглавие:

ВЕЛИКОТО ИЗОБРЕТЕНИЕ НА ОНЕЗИМ

Поклатих глава. Ето, тайната е разкрита. Сега на всички е известно, че той може да публикува шедьоври в неограничено количество... Сигурно ще открие свое издателство... Във всеки случай, това е триумф. Триумф за Онезим.

Но в статията ставаше дума за всичко друго, само не и за литература. Оказа се, че Онезим е изобретил електронен котлон. На тази чудесна машина можело с еднакъв успех да се опекаат пилета, бифтеци и овчи котлети. Този котлон, пишеше авторът на статията, бързо завоюва целия свят!

А какво става с литературата? Дали литературната машина на Онезим не оправда надеждите?

* * *

Когато се върнах в Париж, побързах да отида при Онезим. Той никак не беше се изменил. Същите малки черни очи, същата лукава усмивка. Обаче в тази усмивка се беше появила някаква меланхолия.

– Как е работата, Онезим?

– Добре, дори много добре. Здравето ми е отлично. Парите ми стигат.

Той беше пребоядисал квартирата си, беше си купил нови хубави мебели. Самият той беше в нов костюм...

– Всичко това от котлона ли?

– Да – скромно отговори той, – котлонът ми носи големи доходи. Подписал съм контракти. Станах милионер. А ти как си? Какво се чува на Южния полюс?

– О, там е много интересно! – отговорих аз. – Каня се да отпечатам книга за пингвините.

– А! – мечтателно каза той. – Имаш ли вече издател?

– Още не. Книгата не е напълно завършена. Но кажи, Онезим, какво става с твоята машина?

– Машина?

– Да, твоята великолепна машина за литературни шедеври... Повреди ли се? Не я ли използваш?

– О! – мрачно каза той. – Не, с нея всичко е в ред. – И направи малко разстроено жест към библиотеката. – Тя написа за мен няколко десетки много интересни произведения... Те са на твое разположение. Ако пак отидеш на Южния полюс, вземи ги със себе си...

– Не ги ли предлага на издателите?

Той вдигна рамене.

Аз побледнях.

– Какво искаш да кажеш? Че са ти отказали? Нима издателите върнаха твоите шедеври, Онезим? Това е просто невъзможно! Или нещо се случи с твоята сложна електроника? Тази машина...

Онезим ме прекъсна доста сухо:

– Моята машина е идеална. Но издателите върнаха всички мои ръкописи. Мога да ти покажа техните писма – от всички големи издателства. Отговорът е един и същ: „Ние с голямо внимание прочетохме Вашия ръкопис. За съжаление, той не ни подхожда по тематика“.

– И защо?

– В това отношение формулировките също са почти еднакви: „Чувствува се, че Балзак Ви е оказал голямо влияние...“, „Очевидно е, че сте чели много произведения на Дрюон...“, „За съжаление, Вие много внимателно сте

изучавали прозата на Ерве Базен...” и така нататък в този дух.

– Казано накратко, върнаха всичко.

– Всичко!

– Това е ужасно! Но аз имам една идея.

Приблужи до своята машина, наклони се над микрофона, но не споменавай нито Корней, нито Зола, нито Саган. Вместо това кажи просто: Онезим и ще получиш произведение на Онезим.

Той едва забележимо се усмихна:

– Мислиш ли, че не съм дошъл до тази мисъл със собствения си ум! Аз натиснах бутона „философско есе“ и произнесох в микрофона своето име: Онезим...

– Е, и?

– След четиридесет и три секунди получих доста обемист ръкопис.

– Как се наричаше той?

– „Някои размишления върху новия електронен метод за печене на пилета, бифтеци и овчи котлети“...

Среща във времето

Научно-фантастичен разказ

Игор Росоховатский

Назъбената линия на хоризонта бе залята с кръв. Слънцето умираше, като изпращаше последните си дълги лъчи и се прощаваше със земята.

А той стоеше при краката на гигантските статуи и се оглеждаше наоколо. Чувствуваше смътно, че нещо се е изменило. Но какво именно? Невъзможно е да се определи. Тревожното чувство не го напускаше...

Беше археолог. Мършавата му, леко напрегната фигура изглеждаше по-младежка от лицето, мургаво загоряло, с уморени, обикновено прекалено спокойни очи. Но когато се заглеждаха в познат предмет, оживяваха, пламваха, сякаш човекът бе направен от същия огнен материал, като слънцето.

Сега го наричаха Михаил Григориевич Бутягин, а когато беше за първи път тук, тя го наричаше „Миша“, с ударение на последната сричка. Беше преди пет години, когато той събираше материал за дисертацията си, а Света бе последна година студентка. Тя му бе казала: „Необходимо ми е за дипломната

работа“ – и той уреди да я включат в състава на експедицията.

Михаил Григориевич гледаше гигантските фигури. „Какво се е променило?“ – питаше се той. И отново си спомни всичко, което се беше случило тогава до най-малки подробности.

...При третото пътешествие, когато потеглиха към останките на древния град, четирима участници от археоложката експедиция се отделиха от кервана и се загубиха в пустинята. И тогава сред дюните случайно се натъкнаха на тези статуи. Фигурата на мъжа беше малко по-висока от фигурата на жената. Особено впечатление правеше лицето му – изрязано грубо, почти без нос, без уши, с широкия отвор на устата. Още по-необикновени, дори неестествени на това лице изглеждаха силно очертаните очи. Ясно се виждаха ромбоидните зеници, синкавите жилчици на светлата роговица, немигащите мигли. Фигурите на статуите поразяваха с асиметрията си. Туловищата и ръцете бяха много дълги, краката къси, тънки. Колкото и да спореха, участниците в

експедицията не можаха да определят към коя култура и епоха да отнесат тези статуи. Михаил Григориевич никога няма да забрави минутите, когато за първи път видя очите на скулптурите. Дъхът му спря, замря, не можеше да откъсне очи от тях. А после разпери ръце и подчинявайки се на нечия чужда непонятна сила, тръгна към тях като лунатик. Едва когато се блъсна в краката на статуята, се спря и усети, че нещо опари бедрото му. Пъхна ръка в джоба си и изохка. Месинговата табакера се беше нагряла, сякаш я бяха държали над огъня. Михаил дойде на себе си и се огледа. Професорът по история стоеше абсолютно неподвижен с опулени очи. Той повече приличаше на статуя, отколкото тези фигури. Даже скептикът Фьодоров призна, че се чувства неловко.

Когато Светлана видя фигурите, извика тихо и се притисна към Михаил, търсейки инстинктивно защита. И нейната слабост му придаде сили, преодоля страха си пред очите на статуите.

Вярно е, както казват, че археологът Альоша Фьодоров е роден физик. Той тайно извърши кощунство – откри малко парченце от крака на женската статуя, за да го изследва в лабораторията и определи от какво вещество са направени скулптурите.

Веществото излезе необикновено – вътре в него имаше някакви завъртулки, и по него избиваха бледосинкави капчици.

След няколко дена загубилите се участници от експедицията бяха намерени от самолет. Върнаха се в Ленинград, като мечтаеха скоро пак да отидат в пустинята при статуите.

Но започна Отечествената война. Светлана отиде с Михаил на фронта. Професорът по история загина в обсадения от фашистите Ленинград. Загина и Альоша Фьодоров при експлозия в лабораторията. Експлозията стана в момента, когато Альоша изследваше веществото от статуята. Един от лаборантите твърдеше, че за всичко с виновно парченцето от статуята, то действувало като много силен катализатор – ускорявало едни реакции и забавяло други. Заради това и експлодирала намиращата се в лабораторията лесно запалима течност...

Завърши войната. Михаил Григориевич и Светлана се върнаха към предишния живот, към старите, недовършени дела. И, разбира се най-напред – към тайната на статуите. Научиха, че през 1943 година в пустинята, към мястото, където се намираха статуите, се отправила малка експедиция. Но не успели да намерят статуите. Може да са ги засипали движещите се пясъци.

Михаил Григориевич се зае да организира нова експедиция. Този път Светлана не можеше да го придружи – преди два месеца бе родила син.

Михаил Григориевич отлетя сам за Ленинабад, а оттам се отправи към пустинята. И тогава от водача узна интересна легенда, която го накара да се замисли.

Много отдавна, преди много векове, през пустинята пътували чергари от племето гадруф. Бягали от вражески племена. Чергарите загивали от жегата и жаждата. И тогава старейшинът на племето принесъл в жертва на проклетите си идоли най-красивото момиче, като се молел: „Помогнете ни, о богове на вятъра, на палещите лъчи, на пясъка, на въздуха!“

И може би още дълго би се молил така на своите идоли. Но изведнъж чергарите видели как от слънцето се откъснало парче и западало към земята. То увеличавало размерите си пред очите им, превръщайки се в крива огнена сабя. Чергарите паднали по очи, като запушили ушите си, за да не чуват ужасния рев и свистене. Но тогава се извил чудовищен ураган. След няколко мига от цялото племе останали живи само трима. Още много дни се лутали те из пустинята, докато накрая видели в далечината светещи планини. Те били съвсем гладки и приличали

на два гигантски свързани пръстена. Неверниците се изплашили и избягали. Скитали още дълго из пустинята и само един от тях успял да се добере до хора и да разкаже какво им се случило... И тогава ходжите наредили най-строго: всички кервани да заобикалят „свещеното“ място, където се намирали страшните пръстени.

И ако някои заблудили се пътници се приближавали до пръстените, загивали от неизвестна болест...

„От какво ли е било това?“ – си мислеше Михаил Григориевич. Той бе успял да намери в ръкописите потвърждение на легендата. Историкът споменаваше за звезда, паднала на земята, за урагана и загиналото чергарско племе. И тогава у археолога се появи смътна догадка: може някога в пустинята да е кацнал космически кораб. Възможно е разумните същества в него да са оставили тези статуи като знак, че са били на земята. Тази хипотеза обясняваше странния вид на статуите, загадъчното вещество, от което бяха направени и всичко останало. Но в нея имаше и уязвими места. И най-непонятното беше, че никой никога не споменаваше за пристигнали от пустинята тайнствени същества. А не може космонавтите-пришълци да не са се заинтересували от

жителите на откритата от тях планета и да не са се опитали да влязат във връзка с тях.

Михаил Григориевич изгаряше от нетърпение по-скоро да провери хипотезата си. И ето, най-после, от единия самолет на експедицията, летящ над пустинята, забелязаха статуите.

...Той стои пред статуите – възмъжал и загубял през войната, строг, научил се да въздържа поривите си – и мисли: „Колко преживях през това време! Фронт, огън, смърт, вълнения, дисертация, която досега така и не успях да напиша, раждането на сина, срещи с различни хора. Там на фронта кадровиците изчисляваха една година от войната за три години армейска служба. Узнахме истинската цена на много неща, ясно разбрахме що е щастие, живот, вяност, глътка вода“.

Краят на слънцето още се виждаше над хоризонта. Сякаш там пясъкът бе стопен и течеше като огнена маса. Задуха вятър и пясъкът зашумя. Само статуите стояха неподвижно много по-безжизнени от пустинята... Михаил Григориевич пак си помисли, че през всичките тези години те са били все така неподвижни и вятърът ги е изглаждал от всички страни, ядосвайки се на изкуствената преграда. Времето е течело

край тях, като пясъкът, отнасяйки човешките радости и страдания.

И все пак... На Михаил Григориевич се струваше, че тук са станали някакви промени. Не можеше да каже точно какви и затова се ядосваше и нервираще. Извади портфейла си, разтвори го... Измъкна снимка... Ето го него, ето я Света, застанала срещу статуята... Но какво е това? Не може да бъде! Не може...

Михаил Григориевич местеше поглед от снимката на статуите и пак на снимката. Апаратът не можеше да сгреша. Може би са виновни очите му? Приближи се, отстъпи. Не, грешката не е в очите му. На снимката женската статуя стои изправена, с отпуснати ръце, а сега е променила положението си: краката са леко свити в колената, ръката се е протегнала към единия крак – към мястото, откъдето е отчупено парченце. А мъжът, който стои полуобърнат към нея, е направил крачка напред, сякаш да защити жената. Дясната му ръка е изопната и стиска някакъв предмет.

„Какво означава всичко това?“

Михаил Григориевич не можеше за нищо друго да мисли, освен за статуите. Очите му блестяха, през кафявия загар на лицето му изби лека руменина. Сега изглеждаше много по-млад за годините си. Спомни си думите на

Света: „Не мога да се отърся от впечатлението, че са живи...“

Нарушен бе ритъмът на мислите му, в съзнанието му изплуваха откъслечни сведения: слонът живее десетки години, а някои видове насекоми – няколко часа. Но ако пресметнем движенията, които прави през живота си един слон и едно насекомо, ще излезе, че броят им е почти еднакъв. Обменът на веществата, животът... У различните видове са различни, при това различието варира в доста широки граници. Цялото развитие на гладницата завършва за няколко седмици, а секвоята се развива за няколко хиляди години.

Все по-ясно се очертаваше главната мисъл. Даже у земните същества основните жизнени процеси не протичат за едно и също време, толкова се различават по време, колкото денят и десетилетието или столетието. Делението на клетките у някои бактерии става на всеки час-два, а на клетките на много висши организми – веднъж на няколко дена. Всеки вид си има свое време, свое пространство, свой отрязък от живота... За бързата мравка молюскът би изглеждал като вкаменена грамада... А ако прибавим и още явлението анабиоза...

Статуите стояха пред него съвсем неподвижно. Но той вече се досещаше, че

неподвижността им е измамлива. Досещаше се още, че това съвсем не са статуи, а... Ами да, разбира се, това са живи същества, космонавти От друга планета – онези същите, които никой не бе видял, защото не са могли да стигнат до тях. Тези същества не само са от друг свят и от друго вещество, но и от друго време. Нашите столетия за тях са мигове. Очевидно и процесите на мъртвата природа за тях протичат с друг, много по-бавен ритъм. Необходими бяха пет години на тази жена, за да почувствува болката в крака и да почне да реагира. Трябваше да минат пет години, за да направи мъжът една крачка.

Пет години... През това време Михаил Григориевич изживя много неща, намери и загуби другари, изпробва в огъня любовта и ненавистта си. Изпита хиляди мъки, болки отчаяния, радости, щастие. А нервните импулси на тези същества са пълзели бавно по нервите им, сигнализирайки на жената за болката, а на мъжа – за опасността. Той вървеше през фронтовете ранен, измъчен, неукротим – към победата. Вървеше заедно с жена си, като делеяха всички трудности и радости.

А тази жена, която смятаха за статуя, през тези години е протягала ръката си към болното място, мъжът е движел крака си, за

да направи съответната крачка към опасността. Изглеждаше невероятно, но Михаил Григориевич много добре знаеше, че в природата всичко е възможно. Многообразието е неизчерпаемо.

„Ще минат още десетки години – мислеше си Михаил Григориевич. – Аз ще умра, синът ми ще умре, а за тях нищо няма да се промени и те нищичко даже не ще узнаят нито за мен, нито за сина ми. Нашето време отминава безсилно пред тях. И нашите страдания, радости, и мъки нямат никакво значение за тях. Те ще оценят само делата на цели поколения.“

И веднага се запита: „Ще оценят ли? Може всичко да е съвсем иначе! – За болката, нанесена на жената без лоша умисъл преди няколко години, мъжът бе вдигнал оръжие. А кога ли ще отмъсти? Колко ли години трябва да изминат?... Може би хората от далечното бъдеще ще заплатят за грешките на своите прадеди? И какво е това оръжие? Какво е действието му? И какво трябва да се направи, та то да не задействува?“

Михаил Григориевич се откъсна от потока въпроси. Хората от земята ще се справят с тези пришълци. От ръката на мъжа може да се избие оръжието. Тези същества могат да бъдат завързани със стоманени въжета. В

края на краищата побеждава този, за когото времето тече по-бързо.

Но как да влезе във връзка с пришълците? Как да узнае откъде са дошли и да им разкаже за Земята? Ако им зададе въпроса днес, той ще стигне до съзнанието им след десетки години, и ще минат още стотици години, докато му отговорят. А ще трябва да се задават много въпроси, преди да почнат поне малко да се разбират помежду си пришълците и хората от Земята. Ще минат хиляди години... И въпросите на прадедите ще загубят всякакво значение за потомците, и те ще зададат свои въпроси... И пак ще минат хиляди години... За пришълците това ще са мигове, а за жителите на Земята – епохи.

На Михаил Григориевич му стана страшно, като си помисли за своя живот. Колко е кратък, незначителен, като капка в океана! Какъв незабележим е животът му, а на него самия му изглежда като цяла епоха! И какво представлява самият той? За какво е живял? Какво ще остане след него?

Михаил Григориевич вдигна глава. Ще останат делата му – възстановените страници от историята за хората... Времето му не е текло напразно. Ето още едно доказателство. Той разгада тайната на статуите!

Поток от мисли заля археолога. Сега Михаил Григориевич разбра, че напразно се е тревожел. Хората ще намерят начин да общуват с пришълците. Невъзможното днес ще стане възможно утре. И потомците ще съумеят да ускорят процесите, протичащи в телата на пришълците. А неговият живот, както и животът на всеки човек, не бива да се измерва с някакъв отрязък от времето. Казано по-точно, този отрязък зависи от самия човек. Един прави живота си нищожен и незабележим, друг – велик и многостранен. Понятието „миг“ е много относително. И секундата човешки живот – не е онова, което отмерва стрелката на часовника, а онова, което човек успее да свърши за това време. Тя може да е нищо и може да бъде цяла епоха.

Нима, не струва столетия един миг от живота на Нютон, когато е формулирал знаменития си закон за гравитацията? Нима секундите от живота на Леонардо да Винчи или Ломоносов са само това, което е отмервал часовникът?

За секунда Земята изминава определен път, вятърът – определено разстояние, мравката ще се покатери на някаква пръчица. Човек може въобще да не забележи секундите, а може за една секунда с натискане на копчето да изпрати ракета в

космоса, може да се прозине от скука, а може да открие нов природен закон. Времето е стопанин на много неща в природата, но човек е сам стопанин на своето време.

Михаил Григориевич се замисли. Как ли са живели тези пришълци? Какво са успели да направят през живота си? Повече ли от него, или по-малко? Огненият хоризонт над пустинята бавно гаснеше. Огнената стена отдавна се бе скрила зад дюните и само златисто-алената грива още сочеше мястото, където се бе скрило слънцето, подчинявайки се на неотменимото време.

Дългите сенки на пришълците се смесиха със сянката на Михаил Григориевич.

Изминаха няколко години. Най-голямата зала на Земята, построена специално за това събитие, бе препълнена. Глъчката се чуваше и във фойетата.

Михаил Григориевич пъкна жетона си в отвора на автомата-портиер, втори братовчед на автоматите, които стоят в метрото, и влезе в залата. Трябваше да вдигне глава, за да види полупрозрачния таван, незакрит сега с щори. Небето се синееше съвсем близко и не беше неподвижно както обикновено, а сякаш струеше и течеше нанякъде. Михаил Григориевич разбра, че такъв вид му

придават плуващите облаци, неразличими от залата.

Огледа хората в партера и балконите, но вниманието му се прикова на сцената. Едната ѝ половина заемаха кино– и телевизионни камери, кресла с монтирани в тях апарати, автомати-преводачи. По сцената сновяха оператори и техници. Учените се настаняваха в креслата си. Почти целият свят познаваше по лице всеки един от тях. Михаил Григориевич надви стеснителността си пред такива големи авторитети и като се възползва от правото, което му даваше поименният жетон, настани се в едно от най-задните кресла на сцената, седна съвсем накрая, сякаш оставяше място за някого много по-важен и значителен от него. Погледна съседното кресло отдясно – там седеше физик, лауреат на много награди; хвърли поглед вляво – видя академик, действителен член на нашата и на много чуждестранни академии, срещна погледа му и се изчерви като студент, промъкнал се от галерията на чуждо място. Престана да се оглежда и впери очи в сцената, очаквайки кога ще се появят те.

Археологът напрегна слуха си, като се мъчеше да чуе отдалеч крачките им но това бе излишно. Дори дебелият пътеки не можаха да заглушат крачките им. Те

прозвучаха като далечен гръм, и всички хора в залата станаха и проточиха шии. На страничен наблюдател това би се сторило смешно може би, но такива нямаше. Навярно цялата планета бе затаила дъх пред екраните на телевизорите.

А когато най-после те се появиха, от устата на милиарди хора се изтръгна единна въздишка. Михаил Григориевич се наведе напред, впери очи в гигантските фигури. Те не бяха толкова величествени както в пустинята, осветявани от лъчите на залязващото слънце. Но затова пък сета се движеха. „Катализаторът на времето“, създаден в лабораториите на Обединения научен център на Земята, ускоряваше обменните процеси в телата на пришълците, като ги пренасяше във времето, съизмеримо с часовете на човешкия живот.

Гигантите се спряха, разглеждайки залата и хората.

Президентът на Академията на науките отиде при микрофона и бързо изговори предварително подготвените тържествени думи:

– Здравейте, разумни същества! Хората от Земята с радост ви поздравяват!

Автоматите-преводачи в същия миг разделиха думите му на форманти и ги преведоха в системи от радиоимпулси,

понятни за гигантите. Но лицата им останаха все така. невъзмутими, като че ли нищо. не бяха разбрали.

Президентът погледна към старшия оператор, но човекът само вдигна рамене, сякаш казвайки: преводачите не са виновни, те работят нормално.

– Ние всички... Всички хора от Земята ви приветствуваме – пак почна президентът.

Лицата на пришълците не промениха изражението си, но когато президентът смутен запита: „Чувате ли ме?“ – последва отговор:

– Чуваме.

Михаил Григориевич с възхищение си помисли за хората, които бяха дешифрирали езика на пришълците. С тяхна помощ бяха създадени и автоматите-преводачи – търпеливите учители на гигантите, които им обясняваха земните понятия. Пришълците дълго не искаха да разговарят с хората. Изказани бяха най-различни предположения но всички си останаха само догадки.

Гигантите повтаряха:

– Чуваме и разбираме. Учението не бе напразно.

Невъзможно беше да се определи кой от пришълците говори. Те не отваряха уста, а изпращаха радиоимпулси, които автоматите

трансформираха в думи. След малка пауза се чу:

– Какво искате от нас?

Президентът беше много по-обезкуражен от тези въпроси, отколкото от мълчанието. Забравил, че трябва да произнася думите отчетливо, той промърмори:

– Ние искаме... да поговорим с вас...

– Защо?

– За да общуваме.

-Защо изменихте времето на живота ни?

Михаил Григориевич забеляза, че по невъзмутимото лице на гиганта се мярна сянка. Някакво смътно предчувствие обзе археолога. Не можеше да определи какво го породило, но не беше за хубаво.

Президентът се обърка. Явно, подтекстът на въпроса смути и него. Усмивката, която постепенно се бе превърнала в гримаса, сега съвсем изчезна от лицето му. Но на въпроса им трябваше да се отговори. Президентът отговори по най-добрия начин. Просто повтори думите си:

– За да можем да общуваме.

Михаил Григориевич чу отляво сподавена въздишка. Математикът прошепна на съседа си:

– Смятахме, че най-главното е да намерим начин да разговаряме с тях. Не сме допусkali дори, че те няма да искат да

говорят с нас. Още повече, човешкото високомерие...

– Защо да общуваме? Кой ще има полза от това?

Михаил Григориевич вече не се съмняваше кой говори от пришълците. Лицето на гиганта само изглеждаше невъзмутимо. Сенките, които се мяркаха по него, не бяха игра на светлината. Изглежда, именно така ставаше смяната на изражението и археологът бе готов да се закълне, че вече съвсем ясно различава едно изражение, мяркащо се по-често от другите.

В това време президентът бе успял да се справи със смущението си. Отново се усмихваше, някак извиняващо се, както в случаите, когато трябваше да помирява учени мъже. Усмивката означаваше, че на президента е неудобно да обяснява прости неща на събеседниците си, знаещи повече от него, но които този път кой знае защо упорито не искат да се съгласят с очевидното. И тонът му съответствуваше на усмивката, тъй като президентът бе забравил, че автоматите не предават оттенъците на гласа.

– Ако общуваме, ще открием онова, което може би е полезно и за вас, и за нас. Ползата ще бъде обща.

– Нима може да има нещо, което да е полезно и за вас, и за нас?

– Ние живеем в различни временни измерения, в различни светове и сме представители на различни цивилизации. Да, между нас има много различия. Но имаше и нещо общо, което обединява всички разумни същества. И вие, и ние познаваме света. Разкажете ни какво знаете за него, и ние ще ви разправим каквото сме успели да узнаем.

В думите му имаше толкова очевидна истина, че трудно беше да я оспориш. И все пак Михаил Григориевич забеляза, че същата онази сянка на лицето на гиганта, която така го тревожеше и плашеше, се появява все по-често, сякаш пришълецът не слушаше думите на човека, а си мисли за нещо свое. Предчувствието за непоправима и близка беда се засилваше у археолога. Гигантът потвърди подозренията му. Той каза:

– Защо ни са вашите знания, хора? По-голямата част от тях вече ни предадоха в процеса на обучаването вашите подобрени копия – автоматите. Имахме възможност да се убедим, че познанията ви за света в сравнение с нашите са нищожни, ползата от тях е съмнителна. А нима би могло да бъде иначе? Не пространството скрива истината от вас, а времето. Вие живеете само миг и по този миг се осмелявате да съдите за света,

който в следващия миг става друг. Вие дори не можете да наблюдавате как се раждат и умират планетите – тези пеперуди-еднодневки в кръговрата на огъня. Какво може да знае за деня и нощта онзи, който живее секунди по вашите изчисления? Какво може да знае една цивилизация, която живее минути по нашето време? За да можеше поне нещичко да разбереш от околния свят, трябва да знаеш как се раждат галактиките и избухват звездите, разтваряйки огнените си пъпки, как се носят през мрака и студа звездните системи, и да ги наблюдаваш на всеки етап от техния път.

В думите на гиганта имаше убийствена логика, повечето хора бяха свели глави и залата изглеждаше нереална и призрачна като притъмнялото небе, синеещо се през пластмасата. А Михаил Григориевич кой знае защо си спомни деня, когато проникна в тайната на статуите, за снимката, запечатала действително много малък отрязък от време, нищожно малък, но благодарение на него Михаил Григориевич се досети, че това са живи същества, които живеят в друго време. А. неговият собствен живот, любовта му, пътят му през войната? За гиганта всичко това няма никакво значение, но на него самия именно това му помогна да разкрие тайната на пришълците.

Може би в логиката на гиганта има нещо гнило, и работата не е само в логиката, а .в желанието, в чувството, което се крие зад нея и я направлява. Но кое го е породило? На Михаил Григориевич му стана душно, топло, обля се в пот, стараяйки се да разбере загадката, от която сега зависеха толкова много неща...

А гигантът погледна часовника, висящ в центъра на залата, и продължи:

– Вашата цивилизация прилича на какавида на насекомо. Колко струват вашите знания, щом всичките изхождат от усещането, че има какавида, че тя съществува, че е същество? Но тук се крие и основната грешка. Когато какавидата си мисли, че съществува, нея вече я няма, когато тя се осъзнае като същество, тя вече не съществува. Тя е преходна форма, предназначена за .нещо друго, в което ще се превърне по-късно, тя е мит за нещо, което е съществувало отдавна. Какавидата никога не ще узнае откъде се е взела,.нито каква ще стане, защото тогава тя няма да е какавида,. а нещо друго, което още го няма, докато тя живее и мисли и което не може да го има дотогава, докато тя не се превърне в него. Трябва да разберете, че общуването с вас нищо няма да ни даде, че за нас то е безполезно.

Пришълецът пак погледна часовника, както се стори на Михаил Григориевич, с нетърпение. Археологът разбра, че е скъпа всяка минута, че трябва час по-скоро да разкрие загадката, от която, може би, зависи животът на много хора или даже на всички. Необходимо е да си спомни какво се случи тогава в пустинята, всеки детайл. Но, възможно е, нещо да се е случило после, в лабораториите на Обединения научен център и той да не знае нищо за него... Искаше да даде знак на президента, че трябва незабавно да поговори с него, но президентът се обърна към пришълците:

– Разбрахме какво искате да ни кажете. В думите ви има истина, но както винаги само част от истината, а другата ѝ част ѝ противоречи. Нима първопричините за движението са скрити в галактиката, а не в най-дребните тухлички, от които се състои тя? За да се разбере защо свети звездата, е нужно да знаем за фотоните и кварките, за взаимодействията им така, както за да узнаем защо свети ето тази лампа, необходимо е да изследваме движението на електрони. А този свят по време ни е поблизък. Вие, дългоживеещите не забелязвате как текат минутите, как от тях се образуват часовете, как за тези часове морето наслажда песъчинки, на които

предстои да станат скала. И за вас е трудно да разберете, че природата на тази скала е по-различна от тази на другите скали...

„Думите сега нищо не значат“ – мислеше си Михаил Григориевич. Спомни си как на фронта докараха при него в блиндажа мършав пленник с хлътнали очи. Командирът на разузнаването и политкомисарят дълго го разпитваха: колко фашисти има в селото, къде им е щабът, имат ли противотанкови оръдия, а пленникът в отговор мучеше нещо неразбираемо. Така продължи, докато Светлана – тя беше тогава медицинска сестра – не му подаде сухар. Пленникът грабна жадно сухара и го загриза не със зъбите (зъбите му бяха изпадали), а с кървящите си венци. Донесоха му пшенична каша. И, като похапна, заговори. Не че преди не разбираше въпросите или не искаше да отговаря. Той не можеше да говори от глад. И сега трябваше да бъде намерен онзи „сухар“. А време за търсене остава много малко, ако Михаил Григориевич правилно бе оценил значението на жеста, как гигантът поглежда часовника.

Археологът не биваше да чака, докато президентът свърши да говори, за да му разправи за подозрението си. Но понататъшните думи на президента показаха, че и той търси необходимия за контакта „сухар“.

– Могат да се изтъкнат още много противоречиви истини – каза президентът, – но работата не е там.

Той хвърли поглед към телевизионните екрани – към обърнатите към него лица на хората, живеещи с него в едно време. А лицето на гиганта беше такова, сякаш предварително знаеше, че събеседникът му не ще каже нищо важно. Просто чакаше какви нови доводи ще изтъкне човекът.

– Работата е там – продължи президентът, – че и времето на човешкия живот, което в сравнение с вашето е миг, и вашето, което за нас е епоха – са малки капки в морето на времето. И ако са нищожни, то и двете са еднакво нищожни...

Гигантът не очакваше това. Това не бяха само думи на примирение, не просто истина, а истина на примирение. Главното беше не в думите и не в мислите, които изразяваха, а в доброто чувство, с което бяха казани. Но президентът видя, че пришълецът кой знае защо не може или не иска да отговори със същото чувство. Беше започнал вече да се отчайва и, за да не настъпи зловещо мълчание, произнесе:

– Именно затова трябва да имаме доверие един в друг.

Лицето на гиганта – забелязаха го всички в залата и хората, които седяха пред

телевизорите – стана мрачно. Хората чуха откровените насмешливи думи:

– Ако е така, бързоживеещи, защо тогава сте ми отнели и присвоили или унищожили моето оръжие?

Вместо отговор президентът натисна бутона, изкомандва нещо в микрофона. Страничната врата се отвори и в залата влезе автокар. На площадката му имаше отворен сандък, а в него се виждаше предметът, който гигантът бе държал някога в ръката си. Автокарът се приближи до гиганта и спря.

Михаил Григориевич от възмущение даже стана от креслото. „Това не бива да се допуска – помисли си той, но в същия миг се запита: – А може това да е „сухарът“?“

– Както виждаш, ние не сме присвоили и не сме унищожили онова, което ти принадлежи – спокойно каза президентът. – Вземи си го.

Гигантът го взе с недоверие и огледа оръжието, сякаш проверяваше дали бе останало същото. Лицето му се промени. Сянката, която Михаил Григориевич определи като израз на злоба, изчезна и повече не се появяваше. Гигантът отново погледна часовника и археологът разбра, че опасността не е изчезнала.

– Все едно, нищо не може да се промени – каза пришълецът. – Посятото семе трябва да

даде плодове. А то отдавна е посято – и вече принадлежи на историята. Сега нищо не може да се върне назад. На един от нас вие причинихте болка, макар и поради незнание му нанесохте рана и разплатата е неизбежна, даже и да искам нещо да изменя...

Михаил Григориевич веднага си спомни за парченцето, което бе отчупил от „статуята“ покойният Альоша Фьодоров. И въпреки че не всички в залата разбраха за какво става дума, хората почувстваха опасността, която бе надвиснала над тях. И поради това, че не знаеха нито как изглежда, нито как се казва, ледена, сковаваща тишина се възцари в залата.

И тогава от креслата на сцената стана човече, изглеждащо съвсем мъничко в огромната зала, с посивели слепоочия, чертите на лицето му с нищо не бяха забележителни. Беше обикновен археолог, нямаше високи звания макар и да седеше на сцената сред академиците и лауреатите. Отиде до президента, който веднага му подаде микрофона. Михаил Григориевич каза:

– Възможно е да си прав, дългоживеещ. Но нима всички хора са виновни за това, което се случи? Човекът, който рани едного от вас, отдавна не е жив. За грешката си той заплати с живота си. Аз бях тогава до него и не го спрях. Взemi моя живот, ако историята

така е отредила и нека повече тази рана не помрачава отношенията ни.

Той разбра, че най-после е попаднал в целта, извърши онова, което Светлана направи с пленника. Гигантът с отвращение погледна оръжието си, часовника, лицето му се изкриви. Изглежда този път безстрастният автомат-преводач успя да предаде чуждата мъка, съжалението за непоправимото:

– Време! Ако имах на разположение повече време! Но текат последните секунди... Време – ето какво не достига никога на всички разумни същества, колкото и да е дълъг животът им! Нищо не може да се промени, нищо...

– Чакай – каза президентът. – Обясни.

– Дори и да успея да ви обясня, бързоживеещи, вас вече няма да ви има. Този предмет е универсално оръжие на разузнавача. В него има заряд, достатъчен да разруши цяла звездна система. В апарата има изкуствен мозък, който сам избира вълните, приемник и предавател. Нужно е само да се премести ето тази стрелка и апаратът почва да търси противника, а като го открие, анализира трептенията на клетките му. Апаратът излъчва енергетични вълни, убиващи всяко същество, на което ритъмът на трептенията съвпада с ритъма от анализа. Щом разбрах, че сте ранили моята любима, аз нагласих стрелката. Ако не беше

вашият катализатор на времето, оръжието щеше да задействува след година по вашето време. През това време вие не бихте могли да го изхвърлите на безопасно разстояние, но може би щяхте да се опитате да измислите нещо. Сега остават секунди, апаратът не може да се отвори – има опасност да експлодира...

Погледна часовника. Натам устремиха очи и хората, седящи в залата, и хората пред телевизорите. Едни съжаляваха, че не са се простили с близките си, други не повярваха на пришълеца, трети бяха обзети от отчаяние, четвърти се разгневиха, пети със съжаление си мислеха, че не са живели както трябва, шести се изплашиха...

Михаил Григориевич искаше да извика: „Нима нищо не може да се направи? Страхувахме се от атомна война, от съдбоносни грешки в отношенията между страните, но кой би помислил, че грешката на покойния Альоша Фьодоров ще се окаже съдбоносна за цялото човечество?“

Той гледаше с удивление как президентът, запазил самообладание, се кани да отговори на пришълеца.

– Има някаква надежда – каза президентът. – Ние не знаехме какъв предмет държиш в ръката си, но се

досетихме защо си го взел. Разбрахме, че може да е оръжие и че на него не бива да действуваме с катализатора. Именно затова взехме оръжието от ръката ти. Знаехме, че ако разумът заговори, оръжието може и да не задействува. Имаме време, макар и малко, но може, да опитаме...

Отново настъпи тишина, но по-различна от предишната. Михаил Григориевич си помисли, че тишината също като морето има стотици оттенъци, мени се макар и да си остава все тишина. И в тази тишина прозвучаха думите на пришълеца:

– Благодаря ви, хора. За да се спаси животът, понякога е нужно да се върне секундата. Но никой не може да направи това, защото не може да се наруши главният закон на природата. А вие, живеещите, според нас, само миг, ни подарихте време и може би животът ни няма да е свързан с престъпление... Не е ли това най-ценният подарък, който може да направи едно разумно същество на друго?

Те пак стояха, като тогава в пустинята един срещу други – висши същества – толкова различни и все пак сходни. Нали те, съществата, надарени с разум, можеха независимо от времето да направят живота си нищожен или безкраен...

Аз ще бъда вашите очи

Научно-фантастичен разказ

Ерик Ръсел

Никога досега нито един съд не бе привличал така силно вниманието на световната общественост. Шест телевизионни камери бавно се обръщаха след тържествено шествуващите към своите места юридически светила в червени и черни мантии. Десет микрофона разнасяха по двете полукулба на земята скърцането на обувките и шумът на хартията. Двеста репортьори и специални кореспонденти запълниха балкона, даден изцяло на тяхно разпореждане. Четиридесет представители на ЮНЕСКО гледаха намиращите се на другия край на залата голяма група от стегнати с безпристрастно изражение дипломати и държавни чиновници.

Отказаха се от традициите. Процедурата нямаше нищо общо с обикновената процедура – това беше особен процес за съвършено особено дело. Цялата техника беше приспособена да съответствува на едно съвсем необикновено, неприличащо на нито едно досега обвинение. Дори високите титли на съдиите се подчертаваха от театралната пищност на обстановката.

На този процес нямаше съдебни заседатели, но имаше пет съдии. И милиард граждани, които гледаха процеса вкъщи пред телевизорите и бяха готови да осигурят справедливо протичане на процеса. Въпросът за това, кое трябва да се счита за „справедливо“ протичане, включваше в себе си толкова варианти, колкото невидими зрители следяха спектакъла, и повечето от тези варианти се диктуваха не от разум, а от чувства. Нищожно малцинство от зрителите ратуваха за запазване живота на обвиняемия, мнозинството страстно му желаеха смъртта: имаше и колебаещи се, съгласни с неговото изгнание – всеки в съответствие със своето впечатление от това дело, впечатление създадено в резултат на продължителна фанатична агитация, предшествувала процеса.

Членовете на съда неуверено, като хора твърде стари и мъдри, за да излязат на рампата пред публиката, заеха своите места. Настъпи тишина, която се нарушаваше само от ударите на големия часовник, намиращ се над съдиите. Беше десет часа сутринта на 17

май 1987 година. Микрофоните предадоха биенето на часовника по целия свят. Телевизионните камери предадоха изображенията на съдиите, часовника и най-после на този, който беше в центъра на вниманието на цялото човечество: изображението на съществото, намиращо се на подсъдимата скамейка.

Шест месеца минаха от този ден, когато това същество стана сензация на века, точка, в която като във фокус се събираха нищожно количество безумни надежди и в много по-голяма степен – безумни страхове на човечеството. После това същество така често се появяваше на екраните на телевизорите, по страниците на списания и вестници, че чувството на учудване премина, а надеждите и страховете останаха. Постепенно започнаха да го възприемат като нещо карикатурно, дадоха му презрителното прозвище Кактус; едни започнаха да се отнасят към него като към безнадеждно уродлив глупец, а други – като към коварен емисар на още по-коварна чуждоземна цивилизация. По такъв начин близкото запознанство породило презрение, което не беше толкова силно, за да убие страха.

Наричаха го Мет. Това същество беше дошло от планета, намираща се в системата на Прочион. Около метър височина,

яркозелено, с крачета-възглавнички, с ръчички като чукачетата, снабдени с израстъци и реснички, цялото това същество беше с бодли и подутини и приличаше на голям кактус.

Но той имаше очи, големи златисти очи, която наивно гледаха хората в очакване на милосърдие, защото това същество никога на никого не беше причинявало зло. Жаба, просто тъгуваща жаба със скъпоценни камъни на главата.

Секретарят с черна мантия високомерно провъзгласи:

– Обявявам заседанието на специалната колегия за открито! Внимание!

Съдията, който седеше в центъра, погледна към колегите си, нагласи очилата си, хвърли навъсен поглед към „жабата“, „кактус“, и както искате още да го наречете.

– Мет от планетата Прочион, на нас ни е известно, че вие не сте способни нито да чувате, нито дума да произнесете, но можете телепатически да ни разбирате и да отговаряте в писмена форма.

Телевизионните камери веднага показаха как Мет се обърна към дъската, монтирана над подсъдимата скамейка, и написа с тебешир една дума: „Да“.

Съдията продължи:

– Обвинявате се в това, че незаконно сте попаднали в свят под названието „Земя“. Признавате ли се за виновен?

С големи буква Мет написа на дъската:

„А как по друг начин може да се пристигне тук?“

Съдията се намръщи:

– Бъдете добър да отговаряте на моите въпроси!

– Не съм виновен.

– Представен ви е защитник. Имате ли възражения срещу неговата кандидатура?

– Бъди благословен, миротворецо.

Някои възприеха това като острота. Мнозинството реши, че самият дявол цитира Библията.

Съдията въздъхна, избърса очилата си и се облегна върху облегалка на креслото.

Като оправи мантията върху раменете си, прокурорът стана. Това беше висок човек с дълго лице и малки очи с пронизителен поглед.

– Първият свидетел!

От залата излезе слаб човек, неловко приседна на скамейката на свидетелите и неспокойно започна да кърши пръсти.

– Вашето име?

– Самуел Нол.

– Вашата ли ферма се намира близо до Аленвил?

– Да, господине. Аз...

– Не ме наричайте господин. Отговаряйте само на въпросите. Това същество се е приземило на територията на вашата ферма.

– Протестирам! – стана от мястото си адвокатът, човек необикновено пълен, с червено лице, по всяка вероятност сангвиник. – Моят клиент е юридическо лице, а не някакво си същество. Затова следва да се нарича „обвиняем.“

– Протестът се отклонява – отрязва съдията в центъра. – Продължавайте, прокуроре.

– И така, това същество се приземи на територията на вашата ферма?

– Да – отговори Самуел Нол, гледайки гордо в обективите на телевизионните камери. То падна като изневиделица и...

– Отговаряйте само на въпросите. Беше ли приземяването съпроводено със сериозни разрушения?

– Да!

– Какво пострада?

– Два хамбара и голяма част от реколтата. Загуби за три хиляди долара!

– Съществото прояви ли при случилото се някакви признаци на разкаяние?

– Никакви – Нол сърдито огледа залата. – Държеше се, като че ли нищо не се е случило.

Прокурорът седна, като се усмихна насмешливо на своя дебел противник.

– Предавам свидетели на защитата – каза той.

Адвокатът стана, благожелателно погледна към Нол и попита:

– Кажете, може би вашите хамбари са осмоъгълни кули със специални отвори в стените и барометрично управляеми покриви?

Нол смръщи вежди и тихо ахна:

– Какво?

– Е, добре. Да оставим това, отговорете ми на такъв въпрос; вашата реколта изглежда се състои от фузлин и двуцветни меркинси!

– Това беше ечемик, зрял ечемик – с отчаяние произнесе Нол.

– Боже мой! Ечемик – така ли. А на вас познати ли ви са фузлинът и меркинсите? Ще ги познаете ли, ако ги видите?

– Струва ми се, че не – неохотно призна Нол.

– Разрешете ми да забележка, че на вас просто не ви достигат умствени способности – рязко заключи адвокатът. И аз безкрайно съжалявам за това, повярвайте ми. Виждате ли по лицето ми, как това ме огорчава?

– Не виждам – отговора Нол, чувствайки как неговият трон пред телевизионните

камери се превръща в ложе, набито с гвоздеи.

– С други думи, вие не бихте видели и разкаянието, което би могло да бъде написано на моето лице?

– Протестирам! – загърмя прокурорът, като се заливаше с червенина. – Не бива свидетелите съзнателно да се заставят...

Той се спря, като забеляза, че неговият съперник се отпусна върху стола. Като се окопоти бързо, прокурорът избоботи:

– Следващият свидетел!

Свидетел номер две беше здрав, едър мъж облечен в син костюм. Той се държеше уверено, като човек, запознат със съдилищата и скучните съдебни процедури.

– Име?

– Джозеф Хигинсън.

– Вие сте офицер от полицията на град Аленвил?

– Точно така.

– Вас ли повика в своята ферма първият свидетел?

– Мене.

Прокурорът се усмихва, задавайки следващия въпрос, напълно убеден, че именно сега, той напълно е овладял събитията.

– Като видяхте случилото се, вие се постарайте да разберете причините, нали?

– Да, разбира се.

Хигинсън се обърна и хвърли сърдит поглед към умоляващите очи на обвиняемия.

– И какво се случи тогава?

– То ме парализира само с един поглед.

Намеси се съдията отляво:

– Вие, изглежда сте оздравели. Колко силен беше параличът и колко време той продължи?

– Парализира ме целия, ваша милост, но след приблизително два часа всичко ми мина.

– И за това време – попита прокурорът – чуждоземният престъпник успя да избяга?

– Да – мрачно отговори свидетелят.

– Да резюмираме: съществото е отстранило офицера от полицията, който е изпълнявал служебните си задължения, нападнало го е и е успяло да избегне ареста, така ли?

– Да – охотно се съгласи Хигинсън.

– Предавам свидетеля на защитата.

Прокурорът седни необикновено доволен от себе си.

Стана адвокатът, мушна пръстите си под жилетката и с обезоръжаващо дружелюбие се обърна към Хигинсън:

– Вие винаги ли можете да разпознаете при среща своя полицейски колега?

– Разбира се.

– Много добре. Между публиката в залата седи полицаи. Бъдете добри, покажете го на господата съдиите.

Хигинсън внимателно огледа малкото присъстващи, които тук в залата на съда представляваха много по-обширната аудитория на телевизионните зрители. Телевизионните камери следваха неговия поглед по редиците на зрителите. Съдиите, кореспондентите, репортьорите, държавните чиновници – всички насочиха погледа си там.

– Той, навярно е цивилен – заяви Хигинсън, предавайки се.

Съдията в центъра побърза да се намеси.

– Съдът едва ли ще признае, като доказателство за вашата правота, неспособността на свидетеля да познае цивилно облечения полицаи.

– Разбира се, ваша милост – съгласи се адвокатът.

Върху неговото кръгло лице се отразяваше разбиването на надеждите, което зарадва сърцето на неговия наблюдателен противник. Тогава, удовлетворен от това, че прокурорът се е издигнал на нужната висота, той изведнъж просия и го нападна неочаквано.

– Но гореспоменатият полицаи е облечен в пълна униформа.

Прокурорът промени лицето си, като че ли сложи нова маска. Хигинсън едва не си изви врата, правейки нов опит да види полицаи между зрителите.

– Зеленикаво-кафява униформа с червени лампази – подсказа адвокатът. – Това е маршалът, началникът на корпуса на военната полиция.

– Вие това не сте ми казвали – обидено забеляза Хигинсън.

– А вие тогава, на фермата, казахте ли на обвиняемия, че сте офицер от полицията?

Свидетелят почервеня, отвори уста, затвори ги, умолително погледна към прокурора.

– Отговаряйте на въпроса! – настоя съдията.

– Не, аз не съм казвал това.

– Защо?

Избърсвайки челото си с кърпа, Хигинсън каза с пресипнал глас:

– Не сметнах за нужно; според мен това и така се виждаше. А според вас как е?

– Въпроси ще задавам аз, а вие ще отговаряте. Значи, според вас, маршалът от военната полиция „и така може да се види“.

– Протестирам – замахна с ръце прокурорът – мнението все още не е доказателство.

– Поддържам протеста – провъзгласи съдията от централното място. Той погледна изпод очилата към адвоката: – Съдът взема под внимание този факт, че обвиняемият е способен да получава каквато и да е информация телепатично и затова свидетелят не е бил длъжен да се представи на глас. Продължете разпита на свидетеля!

Адвокатът отново се обърна към Хигинсън.

– Опишете, моля ви, с всички подробности вашето поведение в момента, когато сте се парализирали.

– Тогава аз се прицелвах.

– Готвехте се да стреляте!

– Да.

– В обвиняемия?

– Да.

– Това влиза ли във вашите навици – отначало да се стреля, а след това да се задават въпроси?

– Навиците на свидетеля не се отнасят към делото – заяви съдията в центъра. Той погледна към Хигинсън: – Вие можете да не отговаряте на поставения въпрос.

Офицерът Хигинсън, като се отпусна с удовлетворение, игнорира въпроса на адвоката.

– От какво разстояние се готвехте да стреляте? – продължи разпита адвокатът.

– От петдесет или шестдесет ярда.

– Така далече? Вие добър стрелец ли сте?

Хигинсън предпазливо кимна, наистина без всякакво чувство за гордост. „Определено този дебелия не е чак такъв простак“ – помисли той.

– В колко часа смятате да се приберете вкъщи за вечеря?

Изненадан от тази неочаквана маневра на атакуващия, свидетеля от изумление отвори уста и произнесе:

– Навярно към полунощ.

– Вашата жена ще бъде радостна ако научи за това. Ако не са радиото и телевизията, нима вие бихте могли да й предадете това, да го предадете с думи?

– Аз няма да крещя така, че да ме чуят в Аленвил – с ехидство каза Хигинсън.

– Разбира се, че няма да крещите. Човешкият глас без помощта на радиото и телевизията не може да преодолее такова разстояние. – Адвокатът почеса брадичката си, помисли малко и изведнъж възкликна: – А ще крещите ли телепатически на разстояние петдесет или шестдесет ярда?

Отговор не последва.

– Или вашите телепатически способности превъзхождат способностите на обвиняемия, който ми съобщи, че у него те се ограничават от двадесет и пет-тридесет ярда разстояние?

Хигинсън присви очи, но нищо не отговори.

– Вие самият не знаете ли своите способности?

– Не зная.

– Жалко – отрязва адвокатът и като поклати глава, седна.

Третият свидетел – тъмна личност с восьъчно-жълт цвят, мрачно разглеждаше обувките си, докато прокурорът не започна разпита.

– Вашето име?

– Доменик Лолордо.

Той произнесе това с тих глас, сякаш искаше телевизионните зрители не само да не го видят, но и да не го чуят.

– Вие ли сте собственикът на рибния ресторант?

– Да.

– Познавате ли това същество на подсъдимата скамейка?

Лолордо обърна очи.

– Да.

– При какви обстоятелства вие го видяхте последния път?

– При мене в ресторанта, след неговото затваряне.

– То се е втурнало в заведението след залез и вие сте се събудили в момента, когато то е пристъпвало към грабеж, така ли?

– Вярно е.

– Не се ли опитахте да го хванете?

– Него? Да го хванеш? Я го погледнете.

– Но ако бяхте видели как ви ограбват, външността на крадеца не би ви спряла, нали? – многозначително забеляза прокурорът. – Тук, разбира се, има още нещо.

– То влезе през прозореца – каза Лолордо вече по-гръмко отпреди. – Направо през прозореца, направи в него дупка, която съответствува на неговите собствени очертания. И си отиде съвсем по същия начин – просто още една дупка в прозореца. И няма счупено стъкло, нито парчета – нищо. Какво бихте направили вие на моето място със зеления кошмар, който се промъква през прозореца така, сякаш там няма никакво стъкло.

– Когато съществото прояви своите свръхестествени способности, вие потърсихте ли помощ?

– А вие как мислите?

– Но помощта дойде твърде късно, когато изчезна и следата на безсъвестния грабител?

– Да.

Прокурорът с жест даде да се разбере, че е свършил и към разпит пристъпи самият адвокат.

– Вие твърдите, че са ви ограбили. Какво ви откраднаха?

– Може би глупости.

– Това не е отговор.

– Нима? – Лолордо се прозя с подчертано безразличие.

Съдията в центъра, страшно намръщен се наведе напред.

– Вие, какво, искате да получите присъда за неуважение към съда?

– Той открадна малко деликатеси и стриди – неохотно, но бързо отговори Лолордо.

– С други думи, силна храна? – попита адвокатът.

– Е, ако искате...

– Вие не помислихте, ли, че обвиняемият е безумно гладен?

– Само това оставаше да мисля? Аз само го погледнах – и си плюх на краката.

– Така че, ако обвиняемият беше успял да прочете вашите мисли за това, че той е извършил престъпление, той все едно нямаше да има време за извинение или за компенсиране на причинените загуби!

Отговор не последва.

– И вие излъчвахте пределно враждебни мисли?

– Да, разбира се, аз не му се обясних в любов – забеляза свидетелят.

Адвокатът се обърна към съдиите.

– Свидетелят не заслужава доверие. Не считам за целесъобразен по-нататъшния разпит.

Съдиите се съвещаваха и този, който се намираше в центъра, студено обяви решението:

– Да се задържи под стража в помещението на съда до произнасяне на присъдата.

Лолордо нервничеше, хвърляйки на всички страни злобни погледи.

– Четвъртият свидетел!

На трибуната застана енергичен човек на средна възраст – така представят във филмите солидните представители на банки или знаменити съдии. И по всяка вероятност, с всяка от тези роли той би се справил великолепно.

– Вашето име?

– Уинтроп Алън.

– Вие сте професор по зоология, нали? – попита прокурорът.

– Съвършено вярно.

– Познавате ли това същество?

– Как да не го познавам? Аз се намирах няколко месеца в най-тесен контакт с него.

Като направи нетърпелив жест, прокурорът запита:

– При какви обстоятелства вие за пръв път се сблъскахте с него?

На такъв въпрос, очевидно, можеше и да не се отговори: целият свят знаеше тези „обстоятелства“. За тях говореха надълго и нашироко, съпровождайки разказите с всякакви украшения.

Въпреки това Алън отговори:

– То се е появило в зоологическата градина два часа след нейното затваряне. Как е попаднало там, не зная.

– То навсякъде пъхаше своя нос, разглеждайки всичко, което можеше да се разгледа, като се стараеше да запамети всичко?

Алън забеляза със съмнение:

– Какво може още да се каже...

– Оглеждаше ли то всичко наоколо, или не?

– Разбира, се, то успя да види много неща в зоологическата градина, преди още да го открият служителите, но...

– Отговаряйте, моля ви, без извъртане, професор Алън – рязко забеляза прокурорът.

– Да продължим: благодарение на невероятния фурор, предизвикан от пристигането на това същество на Земята и последвалите събития, на вашите служители не е било трудно да го опознаят?

– Разбира се, те веднага ми съобщиха за това.

– Как постъпихте тогава?

– Сам се заех с тази работа. Намерих му топло удобно помещение в незаетата секция в павилиона на влечугите.

Всички в съда, включително и телевизионните камери с уважение погледнаха към специалиста, който с такова хладнокръвие действуваше в такива необикновени обстоятелства.

– Как така се случи, че след всичко това вие не се разболяхте от паралич, никой не ви унищожил и въобще не станали жертва на свръхестествени сили? – с кисела гримаса попита прокурорът. – Може би, вие сте излъчвали в този случай едно най-сърдечно поканване?

Свидетелят сухо отговори:

– Съвършено вярно, излъчвах.

– Оставете вашите шеги за по-добри времена, професоре, тук те не са уместни – сурово го прекъсна прокурорът, – каквото и да се е случило, съдът разбира, че вие сте причислили това кошмарно същество към класа на влечугите и сте му определили подобаващо място.

– Глупости! Просто павилионът на влечугите се оказва свободен, удобен и затова приемлив. Обвиняемият не се поддава на вашата класификация.

Като направи презрителен жест, прокурорът продължи:

– На вас вероятно ви е трудно да обясните на съда с какви средства сте преодолели страшните сили и сте хванали това същество в капан.

– Аз не съм го ловил. Аз знаех, че е разумно същество и по съответния начин се отнесох към него.

– Като имаме предвид изявленията на предишните свидетели, на вас много ви е провървяло – язвително забеляза прокурорът. – Защо този урод позволи на вас, за разлика от всички други, да влезете с него в контакт?

– Просто той разбра, че моят разум е привикнал да има работа с нечовешки форми на живот. И оттук той логично е дошъл до извода, че с мен е по-лесно, отколкото с който в да е друг, да установи контакт.

– Логически дойде до извода – повтори прокурорът и се обърна към съдиите. – Моля ви, милостиви господа, да обърнете сериозно внимание на тези думи, имайки предвид, че даденият свидетел се намира в особено положение. – И той отново се обърна към Алън: – Значи вие считате, че това същество притежава разум?

– Безусловно.

– В течение на няколко месеца вие имате възможност да изучавате разума на този

неканен агресор. Какво е според вас новото на интелекта у това същество?

– Такова, каквото е у вас, само че при него той е друг, съвсем не прилича на нашия интелект.

– Вие считате този субект пълноценен представител на неговата раса?

– Аз нямам основание да мисля иначе.

– Тоест неговата раса е равна по разум на нашата?

– Твърде е възможно – професор Алън помисли за минута и се почеса по брадичката си. – Да, аз бих, казал равна, ако изобщо може да се сравняват такава различни явления.

– А може би те даже ни превъзхождат не само умствено, но и числено? – настойчиво прокарваше своята линия прокурорът.

– Не зная. Съмнявам се.

– Може ли да се изключи такава възможност?

– Такива произволни умозаклучения не могат да удовлетворят и затова аз...

– Не се изплъзвайте от отговор! Съществува ли възможност, дори и най-малка, при която формата на живот, представена от това чудовище, да бъде най-страшна заплаха за рода човешки през цялата негова история?

– Ако силно желаете това, заплаха може да наречете всичко, което на вас не е удобно, но...

– Заплаха – да или не?!

Намеси се съдията от центъра.

– Не бива от свидетелите да се иска определен отговор на хипотетично поставен въпрос.

Прокурорът невъзмутимо се поклони.

– Отлично, ваша милост, аз ще поставя въпроса иначе. – И възобнови разпита: – Считате ли вие, като специалист, че интелектуалният потенциал на дадената форма на живот е достатъчно висок, за да могат те да нападнат, победят и заграбят човечеството, ако поискат да направят това?

– Не зная.

– Това ли е всичко, което можете да кажете?

– Боя се, че е така.

– Но това е напълно достатъчно – резюмира прокурорът, гледайки многозначително през телекамерите към невидимото многомилонно жури. – Значи, вие допускате, че съществува опасност, необикновена опасност?

– Не съм казвал такава нещo! – възрази Алън.

– Но вие не твърдите и обратното – парира прокурорът, заемайки своето място със самоуверен и доволен вид. – Аз свърших.

Адвокатът се забави, преди да пристъпи към разпит.

– Професор Алън, как се предаваха в пресата вашите многочислени заявления, отнасящи се за обвиняемия?

– Всички те, без изключение, бяха грубо извращавани – навъсено отговори Алън. Той хвърли леден поглед към голямата група репортьори, които в отговор високомерно се подсмиваха.

– Те неведнъж разглеждаха обвиняемия като шпионин, към когото, за да се избегне най-лошото, трябва да се вземат решителни мерки. На основата на сведенията, с които вие разполагате, поддържате ли тази версия?

– Не.

– Как бихте определили общественото положение на обвиняемия?

– Той е емигрант – отговори Алън.

– Не е ли истина, че подбудите на обвиняемия е невъзможно да се разглеждат като враждебни на човешкия род?

– Няма нищо невъзможно – каза професор Алън, защото той беше въплъщение на честността. – И най-хитрият от нас може да бъде измамен. Но не вярвам мен да са

излъгали. Такова е моето мнение, каквото и да струва то.

Адвокатът въздъхна:

– Както тук ми напомниха, мнение – това още не е доказателство. – Той се отпусна на стола, мърморейки под нос: – По-лошо не може да бъде! Какво нещастие!

– Петият свидетел!...

– Десетият свидетел!...

– Шестнадесетият свидетел!

Шестнадесетият беше последен в списъка. Свидетелите можеха да бъдат и пет пъти повече, но и тези бяха достатъчни. Те нямаше какво да предложат за окончателната всеобща присъда, съответстваща, ако не на здравия смисъл, то в краен случай на предразсъдъците – напълно убедително, обмислено предложение за това, как да се постъпи със странствуващите форми на живот: да се търпят ли, да се отритнат ли, или да се направи нещо по-лошо. В настоящия момент стоеше въпросът за обществената безопасност и самата общественост да реши дали си струва да се подложи тя на риск. Като имаха това предвид, всичките шестнадесет свидетели на обвинението подготвиха страшен обвинителен акт против странното подсъдимото със златисти очи,

посягайки не само на неговата свобода, но и на самия му живот.

Чувствайки се господар на положението, прокурорът обръща повелителен поглед към обвиняемия и пристъпва към разпит.

– Защо прилетяхте на Земята?

„Аз трябваше да избягам от своя собствен свят.“

– И вие мислите, че ние ще ви повярваме?

„Аз нищо не мисля – с труд изписва на дъската Мет. – Аз просто се надявам.“

– На какво се надявате?

„На добротата.“

Прокурорът е смутен. В търсене на съответен саркастичен отговор той мълчи за минута, докато не намери друг начин за разпит.

– Собственият ваш свят не ви ли устройваше? Какво именно в него не ви харесваше?

„Всичко.“

– Тоест вие бяхте там отцепник?

„Да.“

– А нашия свят вие разглеждате като подходяща боклукчийска яма за такива отцепници като вас?

Мет не отговори.

– Аз считам вашето твърдение за истинска глупост и цялата ваша история – обикновена измислица. Предполагам, че причините за

вашето появяване тук са по-дълбоки и по-неблаговидни, отколкото вие искате да представите. Ще отида по-нататък и ще ви кажа, че вие дойдохте тук не от района на Процион, а от някъде много по-близо, от Марс например.

Мет както преди пази мълчание.

– Знаете ли, че инженери-конструктори на междупланетни кораби подложиха вашия претърпял крушение кораб на дълго и сериозно обследване и направиха за това отчет?

Мет стои съвсем спокойно, гледа с отсъстващ поглед в далечината и нищо не говори.

– Знаете ли, че макар според тях, вашият кораб да превъзхожда всички създадени досега от нас в тази област и да е способен да полети далече зад пределите на Слънчевата система, въпреки това, той не може да достигне не само Процион, но и Алфа Центавър?

„Това е вярно“ – пише на дъската Мет.

– И вие продължавате да упорствувате, че сте пристигнала от системата на Процион?

„Да.“

Прокурорът с недоумение разтваря ръце.

– Ваша милост, вие чухте какво говори това същество. Неговият кораб не може да прилети на Земята от Процион. Чудовището

е непоследователно или по силата на своето слабоумие, или затова – и това е изглежда е по-вероятно, че то не умее да лъже. Затова, струва ми се, едва ли е целесъобразно понататъшното...

„Моят кораб и аз пътувахме върху астероид“ – изписва с драскулки на дъската Мет.

– Така значи! – Господин прокурорът саркастично показва към дъската. – Обвиняемият е пътувал на астероид? Няма по-добър изход от създаденото от самия него неудобно положение – на астероид и на нищо друго! – Той смръщи вежди и погледна към обвиняемия. – Е, дълъг път трябва да сте изминали!

„Да.“

– Значи, вие приземихте кораба върху астероид и като прелетяхте с него много милиони мили, икономисахте по такъв начин гориво? Никога ли не сте чували за математическата теория на вероятностите, според която, едва ли може да се намери свободно плаващ астероид, в който и да е район на космическата пространство?

„Това наистина е необикновено рядко явление“ – съгласява се Мет.

– И все пак вие откривате такъв именно астероид, който заедно с вас пропътува целия този път дотук? Това е най-

поразителният от всички космически кораби, нали?

„Той не пропътува целия път дотук. Само голяма част от пътя.“

– Е, добре – с леко презрение се съгласява прокурорът. – Деветдесет и девет милиона вместо сто или колкото там трябва да бъдат. И все пак това е поразително.

„Още повече – продължава уверено да пише Мет – това изобщо не беше никакъв специално избран астероид, който би ме докарал именно тук. Това беше първият попаднал астероид, който можеше да ме откара, където му е угодно. Аз нямах определена цел. Това беше полет в неизвестното, наслука, по воля на случая, срещу моята съдба!“

– Значи, ако бяхте на друг астероид, той можеше да ви откара някъде другаде, нали?

„Или изобщо никъде – с трепереца ръка изписва Мет. – Съдбата се оказа добра към мен.“

– Не бъдете така уверен в това! – Прокурорът мушна пръсти в джоба на жилетката и злоещо погледна към обвиняемия. – Ако истинските ваши мотиви, поне малко приличат на тези, които ви приписват нашите вечно бдителни вестникари, то вашата защитна реч трябва да бъде безукорна, тя трябва да убеждава.

Представеният от вас сега вариант е абсолютно без доказателства. Освен твърдения, твърдения на уродлив чуждоземец с неизвестни за нас намерения, ние, съдът, нищо от вас не сме получили. – Той пое дъх и завърши: – Можете ли да представите за разглеждане в съда нещо по-съществено от вашата история?

„Не зная как трябва да се боря с недоверието – пише Мет бавно, уморено. – Само с вяра.“

Прокурорът отхвърля това заявление рязко и безжалостно:

– Колко още подобни на вас се намират сега в нашия свят и прокарват в живота своите подли планове, докато вие тук в пълен блясък на славата ни омайвате главите?

Досега подобна мисъл на никого не беше идвала наум – нито на тези, които се намираха в залата, нито зад нейните стени. Сега половин дузина репортьори тихомълком се упрекваха за това, че навреме не попаднаха на тази ценна идея и не се възползуваха от нея. От самото начало се предполагаше, че на планетата пребивава само един пришълец, че той е в надеждни ръце. Но действително, къде е гаранцията за това, че десетки, а може би и стотици други не се крият в сянка и не чакат своя час?

Хората се споглеждат, неспокойно се въртят на своето място.

„Освен мене на кораба нямаше никой друг“ – пише с тебешир на дъската Мет.

– Наистина, това е първото ваше свидетелствуване, което не предизвиква съмнение. Нали експертите в отчета показаха, че корабът, с който вие сте пристигнали, е едноместен, така че вие очевидно сте били сам. Но колко още ваши кораби са се приземили, може би, в същото време?

„Нито един.“

– Иска ми се да ви вярвам – казва прокурорът, внасяйки със своята забележка безпокойство в редиците на слушателите. – На вашата планета съществуват, очевидно немалко кораби с по-голяма мощност и с по-голяма вместимост от вашия, нали?

„Много – съгласява се Мет. – Но те не са по-бързоходни от моя и не могат да летят на по-далечни разстояния. Те могат само да носят по-голям товар.“

– Откъде имате собствен кораб?

„Откраднах го.“

– Нима сте го откраднали – с насмешка вдига вежди прокурорът. – Значи, вие сте крадец, който признава собственото си престъпление. – Сега той си дава вид, че изведнъж го е озарила идея: – А, между

впрочем, всеки разбира, че е по-добре да признае кражба, отколкото шпионаж. – Той се старае тази мисъл да се затвърди, преди да нанесе следващия удар. – Ще бъдете ли така добър да ни разкажете още колко ваши смели и отчаяни съотечественици са готови, или се готвят, да последват вашия пример в завоюването на нашия свят?

Адвокатът става и казва:

– Препоръчвам на клиента да не отговаря на този въпрос.

Неговият противник с нетърпелив жест предлага на адвоката да седне и се обръща към съдиите:

– Ваша милост, аз съм готов да изложа версията за обвинение.

Съдиите гледат часовника, съвещават се помежду си и разрешават:

– Започнете!

Речта на прокурора беше блестяща, разгромяваща, продължителна, не оставаща камък върху камък от защитата. В нея отново се привеждаха доказателства за тежестта на престъплението, правеха се намеци, които наливаха на невидимата аудитория още по-мрачни мисли. Не можеше да се каже, че прокурорът изпитваше някаква омраза или страх пред неканения гост – той просто блестящо изпълняваше своя професионален дълг.

– Този процес, този необикновен, най-уникален процес – казваше прокурорът – ще влезе в историята на правото и законността. Той представлява прецедент, в съответствие с който ние ще построим своите отношения с бъдещите пришълци от космоса. И на вас, представителите на общественото мнение, принадлежи решаващата роля в установяването на тези отношения; на вас и само на вас ще се предостави или да пожънете плодовете от съюза с други цивилизации, или... – Той направи рязко и после рязко добави: – Или да носите на своите плещи всички ужаси на чуждопланетната интервенция. И, позволете ми да забележа, плодовете на съюза могат да бъдат твърде незначителни, а в същото време ужасите на интервенцията неизмерими.

Като се изкашля и изпи глътка вода, той отново пристъпи към работа:

– И ето, за да решите най-добре този въпрос, за да дойдете до правилни изводи, на вас не ви остава нищо друго, освен да изходите от опита при общуване с този фантастичен тип, над който още повече вие трябва да произнесете присъда.

Той се обърна към Мет и по-нататък в продължение на цялата своя реч не свали от него очи.

– Това същество не беше заставено да се закълне, тъй като ние не знаем в какво може то да се закълне. Неговата етика – ако такава изобщо съществува – това е тяхната етика, която няма нищо общо с нашата. Всичко, което ние знаем за него, ние знаем от неговите думи, получаваме го от неговата твърде колоритна и фантастична история, така неправдоподобна за човешкото ухо, че едва ли може да се вини някой от нас за това, че той счита това същество за безсъвестен лъжец.

При тези думи огромните очи на Мет се затвориха от болка и страдание, но прокурорът решително продължи:

– Ако въпросът за искреността на това същество може да се счита открит, то в някои други аспекти – например, уважение към собствеността, към закона – обвинението се гради върху факти. А нали това е крайъгълният камък на нашата цивилизация, те са създадени от вековете и ние няма да дадем да ги разрушат даже ако заради това ни се наложи да се бием с най-необикновени пришълци!

Тук той малко прекали: вече съвсем явно това малко, с големи очи същество, не приличаше на рушител на цивилизацията. Още повече, нарисуваната от него перспектива трябваше да формира мнението

на хиляди, милиони хора. Ако те още се съмняват, по-добре е да се действа сигурно.

– Той е крадец. Още повече: човек, който сам се признава за крадец. Той окраде не само нас, но и своите съотечественици – продължаваше настъплението прокурорът, без да забелязва, че употребява по отношение на пришълеца местоимение не в среден, а в мъжки род и го нарича не „същество“, а „човек“, – рушител, и при това разумен рушител и, може би, предтеча на множество рушители. Аз мисля, че там, където е минал един, може да мине цяла армия! – И без да се затруднява от въпроса, къде могат да се намерят толкова астероиди, че да дойдат на Земята пълчища от пришълци, той добави: – Стотици армии!

Ту повишавайки, ту понижавайки глас, ту с предизвикателство, грубо, ту меко, крадешком, той говореше така, както органист свири на гигантски орган, върху чувствата на своите слушатели, призовавайки към земен патриотизъм, поощрявайки ограничеността, оправдавайки предразсъдъците, раздувайки страховете – страх пред самия себе си, страх пред другите, страх пред необикновеното по форма, страх пред утрешния ден, страх пред неизвестното. Речта му беше високопарна,

насмешливият тон се сменяше с тържествен, а после със саркастичен.

– Той – казваше прокурорът, сочейки към Мет и все още употребявайки местоимение от мъжки род, – той моли да го смятаме гражданин на нашия свят. Да го приемем с всичките му недостатъци, с неговите свръхестествени способности, с неговите тайни подбуди, които, може би, ще станат явни, когато ще бъде вече твърде късно? А не е ли по-добре – даже ако той наистина е така чист и непорочен, както той иска да ни увери, не е ли по-добре несправедливо да накажем самия него, отколкото с безкрайно по-голям риск великото множество от другите?

Той с предизвикателство огледа аудиторията.

– Да предположим, че го приемем за бежанец. Но кой ще му даде подслон? Кой ще пожелае да живее със същество така чуждо на човека? – Той се усмихна. – Впрочем, има такива, които жадуват да му правят компания. Колкото и неправдоподобно да звучи това, намериха се хора, на които той се оказа нужен.

Той вдигна над главата си писмо, за да видят всички, и каза:

– Този човек му предлага подслон. Той пише, че по време на осмото въплътяване на

Процион, самият той е стоял на позициите на нетърпимост... Той захвърли писмото на масата. – Ненормални се срещат и сред нас. Но за щастие, съдбата на човечеството ще решават уравновесени, разумни граждани, а не хронични идиоти.

Потокът от думи продължи още половин час. Той завърши така:

– Според нашите закони шпионинът се наказва сурово; от човека, заподозрян в шпионаж, ние бързо се избавяме. Не виждам причини, поради които, чуждопланетният шпионин би заслужил по-меко отношение от шпионина-човек. Ето пред нас е същество, в най-добрия случай просто нежелано, а в най-лошия – първият агент от разузнаването на страшния враг. Обвинението счита, че в интерес на всеобщата безопасност ще трябва да разгледаме само два варианта за присъда: смъртна присъда или незабавно изхвърляне на подсъдимия в Космоса, там, откъдето е дошъл. Доказателствата за неговата вина са тежки и друга алтернатива ние нямаме. Вие не може да не сте забелязали, че всички изказали се тук свидетели бяха свидетели на обвинението. Нима не е знаменателно това, че защитата нямаше нито един свидетел? – Той почака, докато смисълът на казаното дойде до слушателите, и като повтори: – Нито един! –

окончателно закова обвиняемия на позорния стълб.

Още една глътка вода, и той седна, оправяйки акуратно гънките на панталоните.

Сега, изглежда, у никого не останаха съмнения, че Мет е воняща гадина.

Адвокатът направи лека сензация, като стана и заяви:

– Ваша милост, защитата се отказва да изложи своята версия.

Съдиите го изгледаха така, сякаш той беше десет пъти по-чуден от своя клиент. Те попрелистиха книгата, пошепнаха нещо помежду си.

След известно време съдията от центъра попита:

– Това означава, че вие изцяло разчитате на решението от всеобщото гласуване?

– В крайна сметка, без съмнение, ваша милост, но не още сега. Аз трябва да направя допълнителен разпит и после, основавайки се на него, да построя версията.

– Започвайте – разреши съдията, като навъси със съмнение вежди.

Адвокатът се обърна към Мет.

– Всички ли обитатели на вашата планета също като вас... са телепати и не притежават устна реч?

„Да, всички.“

– Всички имат общ невроцентър, или казано по-просто, те прибегват до помощта на обществения мозък?

„Да“.

– Разкажете на съда за своите родители.

Мет затвори очи, за един миг потъна в спомени.

„Моите родители не бяха като всички. Те бяха уроди. Те се отдалечаваха от невроцентъра дотогава, докато почти не загубиха връзка с останалите.“

– И те загинаха далеч от всички?

„Да“ – след дълга пауза, бавно, неуверено, с треперещи тънки пръсти изписа на дъската ръката на Мет.

„Да“.

Адвокатът се обърна към съдиите:

– Искате ми се да задам още няколко въпроса към четвъртия свидетел.

Съдиите дадоха съгласието си и професор Алън отново дойде на мястото на свидетелите.

– Професоре, бъдете добър, като експерт и човек, дълго време лично изучавал моя клиент, кажете, моля ви, млад ли е той, или стар?

– Млад е – без запъване отвори Алън.

– Много млад?

– Доста млад – каза Алън. – Според нашите разбирания не е достигнал зрялост.

– Благодаря. – Адвокатът огледа залата с мек, нехитруващ поглед. Нищо по неговото пълно добродушно лице не предвещаваше приближаващата се буря. С тих глас той зададе следващия въпрос: – Мъж или жена е той?

– Жена – отговори професор Алън.

Един репортьор изпусна бележника си. И в течение на няколко минути звукът от падащи бележници беше единственият звук в настъпилата тишина. А след това се чу общо въздъхване, забръмчаха кинокамерите, бързайки да заснемат Мет, възгласи и удивление преминаха от единия до другия край на залата.

А горе, на балкона, най-остроумният от съвременните карикатуристи късаше на парчета своето последно произведение, където той беше изобразил обвиняемия, привързан към опашката на ракетата, която се отправя към Луната. Надписът отдолу гласеше: „Кактусът се отправя на пътешествие.“ А сега – за какво ще потрябва това? Да го нарече... не, да я нарече „кактуска“? В търсене на нова тема, той се почеса по тила, съзнавайки в същото време, че е трудно да намери нова тема, която да осъжда на смърт малката самотна жена.

Прокурорът седеше със стиснати устни, напомняйки с целия свой вид фаталист,

изпод краката на когото са изнесли поне осемдесет процента земя. Той добре знаеше тази публика. Той можеше да оцени обществената реакция с точност до десет хиляди гласа.

Всички сега гледаха само в златистите очи на Мет. Както и преди, те бяха огромни, но сега изглеждаха по-меки и сякаш светеха ято-ярко. Сега, когато стана известно, че принадлежат на жена, всички видяха, че в тях действително има нещо женствено. И по някакъв странен, непонятен начин бръчките около очите изведнъж станаха по-меки и в тях се мярна нещо далече, далече човешко.

Полунощ. Голямо каменно мазе с металическа решетка, маса, креват, два стола и радио в ъгъла. В килята са двама: Мет и дебелият адвокат. Те беседват, преглеждат кореспонденцията, поглеждат към часовника.

– Изобщо трябва да се докаже, че обвинението се изложи – казва защитникът: той никак не може да отвикне да изразява своите мисли на глас, макар да знае прекрасно, че събеседницата чува неговите мисли, а не думите. Адвокатът потупва с пръсти пачката писма, която те току-що са прочели. – Нищо не ми струваше да го поставя в туш чрез представянето на тези писма, които са написани за нас преди една

седмица. Но какво би допринесло това? За последен път би доказало, че хората мислят различно!

Той въздъхна, изтегна се, прозя се, за стотен път, може би, погледна към часовника и извади поредното писмо.

– Ето, слушайте.

И започна да чете писмото на глас.

„Моят тринадесетгодишен син ще ви омръзне с молбата си да предложите на вашия клиент, макар и за непродължително време, да гостува в нашия дом. Може би, ще сметнете за глупаво от наша страна това, че ние във всичко му угаждаме, но на нас така ни е по-леко. Ние имаме свободна стая и ако вашият клиент е чистоплътен и не се бои от баня...“

Последните думи той прочете неясно, със съдържана прозявка.

– Предполагам, че общото гласуване трябва да свърши към шест часа сутринта. Но ви уверявам, че по-рано от осем или дори от десет то няма да свърши. Тези неща никога не свършват в определения срок. – Той се повъртя върху твърдия стол, старейки се да се настани по-удобно.

– Каквото и да се случи аз ще остана с вас докрай. И не мислете, че аз съм единственият ви приятел. – Той поглади

пачката писма. – Ето ги, колко са, остава само да избирате.

Мет през цялото време беше заета с четене на писмо, написано с неравен, неуверен почерк. След това тя взе молива и написа:

„Алън не ми обясни всички думи. Какво е това ветеран“? – Като получи обяснение от доктора, тя написа: „На мене повече от всички ми харесва този. Той изживява някаква травма. Ако ме освободят, аз ще приема неговата покана.“

– Я го покажете – адвокатът взе писмото, прочете го, подсмърчайки, и го върна. – Както искате. Впрочем между вас двамата има нещо общо, доколкото и двамата не сте в добри отношения с този глупав свят. – Той отново погледна към часовника и измърмори: – Изобщо работи ли този часовник? Какво, цяла седмица ли трябва да чакаме, за да настъпи утрото?

Някой, дрънчайки с връзка ключове, отвори вратата и в килията влезе прокурорът. Като се усмихна на съперника си, той каза:

– Е, вие така истински се почувствахте затворник, че се отказвате дори от тези малки удобства, които ви предоставя затворът?

– От какво именно?

– От радиото!

Адвокатът презрително изпръхтя.

– По дяволите радиото! То само шуми. Ние тук в тишина и покой се занимаваме с четене на писма... – Изведнъж върху пълното му лице се появи объркване. – А ние, може би, нещо сме пропуснали да чуем, предавали ли са нещо?

– Последните новини в дванадесет часа – прокурорът се облегна на края на масата, като продължаваше да се усмихва. – Гласуването е прекратено.

– Не може да бъде! – Лицето на адвоката почервения от гняв, той стана – Нали, съгласно всемирното споразумение присъдата...

– Може би... при известни обстоятелства – прекъсна го прокурорът. – А обстоятелствата се стекоха така, че неизчерпаемият поток от гласове в защита на вашия клиент направи по-нататъшното преброяване излишно. – И той се обърна към Мет: – Само че това остава между нас, скъпа моя: аз никога досега не съм се радвал така на своето поражение.

Един човек на средна възраст, рано побелял, с дълги тънки пръсти, слушаше радио в една далечна стая, когато се чу да звъни входният звънец. В стаята нямаше телевизор, само по радиото се чуваше нежна

полинезийска мелодия. Звънът се чу през музиката, домакинът изключи радиото и стана. Той предпазливо пресече стаята, отвори вратата и излезе в коридора.

Странно. В този предвечерен час нямаше кой да звъни. Тук почти никой не се отбива. Раздавачът обикновено минава сутрин, понякога по обяд наминават един-двама продавача. А по-късно рядко се появява някой, съвсем рядко. А днес той никого не очакваше.

Тихо – дебелият килим заглушаваше шума от стъпките – пипнешком, опирайки в стената, той премина през коридора към входната врата.

Имаше нещо необикновено в това късно посещение. Колкото повече се приближаваше към вратата, в душата му се промъкваше учудване, сякаш той отдавна знаеше кой го чака там, отвън. В неговото съзнание изникваше картина, засега смътна, създадена сякаш от неизвестни за него средства, и проектирана от един от тези, който стоеше изпълнен с надежди там, зад вратата. Той видя пълен, добродушен мъж и мъничко зелено-златисто същество.

Макар да беше минал през сурови изпитания и беди – заради тях той сега е в такова състояние, – нервите му бяха в ред, и той в никакъв случай не принадлежеше към

този тип хора, на които се привиждат разни неща, и въобще, той нямаше склонност към халюцинации. Разстроиха го даже тези, неизвестно откъде появили се видения. Той никога по-рано не беше виждал едрия пълен човек, портретът на когото ясно се рисуваше в неговото съзнание, никога, даже в добрите времена. А за неговия спътник изобщо да не се говори...

Срещат се, разбира се, хора със силно изострена чувствителност, с необикновено развити, удивителни способности. И той притежаваше известни способности – нали съдбата е милостива към пострадалите и се старее да компенсира тяхната загуба.

И на него щеше да му бъде трудно без тези способности. Но това беше нещо ново, непознато.

Пръстите му, обикновено много чувствителни, не му се подчиниха, когато той напипваше входната брава, сякаш за известно време бяха забравили, къде се намират. Като напипа най-последно бравата, той я натисна и веднага чу тънък, сякаш птичи гласец, който прозвуча направо в неговия мозък ясно като звънче:

– Отворете, моля ви, аз ще бъда вече вашето зрение!

Марсиански разкази

Научно-фантастичен разказ

Валери Циганов

Той се загледа в марсианеца, изправен на фона на небето.

– Звезди – каза Томас.

– Звезди! – отвърна марсианецът и на свой ред се загледа в Томас.

През тялото на марсианеца светеха ярки бели звезди: неговата плът беше извезана със звезди също като малки погълнати пращинки в тънкия фосфоресциращ стомах на пихтиеста медуза. Звездите трептяха като виолетови очи в стомаха и гърдите на марсианеца, блестяха в китките на ръцете му като скъпоценни камъни.

– Аз виждам през вас! – каза Томас.

– И аз през вас! – отвърна марсианецът, отстъпвайки крачка назад.

Томас усети топлината на собственото си тяло и се успокои. „Всичко е наред – помисли си той, – аз съществувам.“

Марсианецът докосна с ръка носа и устните си.

– Не съм безпльтен – тихичко каза той. – Аз съм жив!

(Рей Бредбъри. „Нощна среща“)

* * *

– Аз именно не съм склонен да смятам човека за венец на природата – каза Петровски.

– Това е любопитно – каза Паркер.

Той отметна глава и втренчи поглед в Петровски. Имаше този неприятен навик.

– Разберете ме правилно – каза Петровски, – аз само исках да подчертая, че е глупаво да смятаме себе си за център на вселената. Вероятно, не сме единствените представители на разума даже в нашата Галактика. А за извън нея да не говорим.

Последният марсианец

Той беше твърде стар, толкова стар, че не помнеше даже името си. Тялото му бе запазило бодростта си, погледът и слухът – остротата и само паметта... паметта понякога му изневеряваше.

Като че ли бе изминала цяла вечност, откакто остана сам. Колко странно е да чувствуваш, че си единственото разумно същество на планетата. Самотата го гнетеше, но заедно с това изпитваше и

непонятна, плашеща го гордост, че цялата планета принадлежи единствено нему. С времето привикна със самотата, но гордостта разрасна до невероятни размери и измести всички останали чувства. Той нищо не искаше, нищо не чакаше и в нищо не вярваше, а само безкрай обикаляше владенията си и в очите му гореше безумие.

По-късно на Марс дойдоха хората. Той не търсеше срещи с тях, а само вътрешно се подсмивваше, уверен, че тук те няма да могат да живеят, че с течение на времето сами ще го разберат и ще си заминат. Но хората останаха, построиха в пустинята първия град и скоро на Марс нахлу лавина от преселници.

Досега той беше спокоен – хората не смееха да напускат околностите на града. И изведнъж като че ли опасностите, които ги съдържаша, се изпариха и експедиции една след друга започнаха да навлизат километри навътре в планетата. Раждаха се нови селища, появили се и първите деца. Но не това го плашеше. Ужасно беше друго – хората не забелязаха или не разбираха следите от великата цивилизация. Прекрасните градове, чудесата на марсианското строително изкуство бяха за тях всичко на всичко разядени от времето скали със сложна система от влажни и

мрачни пещери; великолепните пътища – подвижни пясъци; останките от грандиозните канали – древни тектонични пукнатини. Хората се чудеха откъде тук има толкова много сухи листа – та нали на Марс няма дървета. И горяха листата, радвайки се на възможността да се погреят на истински огън. Те смъкнаха от стените това, което им приличаше на плесен и се подписваха с едри бели букви. Децата си играеха с огромните кълба от сребърна паяжина, които родителите им донасяха от пещерите и единствен той чуваше отделните звуци от мелодиите – децата накъсваха на парчета сребърните нишки, а вятърът ги подемаше и отнасяше в пустинята, за да ги погребете завинаги в безкрайните пясъци.

За пръв път от хилядолетия насам той изпита желание да умре, но не можа да си спомни как става това.

Вече не бродеше от град в град. Спря се в древната марсианска столица и оттам безпомощно наблюдаваше как хората прокарват пътища за своите неповратливи и шумни машини.

Установи се в окрайнината, в сградата на най-големия театър на планетата. Но дойде денят, когато хората прокараха път и до неговия дом. Откри го на сутринта, след като се събуди и отчаянието му го подтикна към

безумна стъпка – втурна се към хората и с всички сили завика: „Стойте! Спрете!“ Хората гледаха право в него, но не го виждаха и не чуваха отчаяните му викове.

Един от тях, с тъмносин комбинезон, натисна копчето на пулта. Последва взрив. А когато останките от скалата рухнаха на земята и прахът се разсея, човекът се обърна към съседа си и каза:

– Всичко е наред, Малцев! Можете да продължите.

* * *

– Да не гадаем – каза Паркер. – Разбира се, ние не сме сами. Но засега човекът познава само едно разумно същество – самия себе си. И защо да го лишаваме от удоволствието да смята себе си за съвършенство, макар и временно, до срещата със себеподобни! Мисля, че от това особена вреда няма да има.

– Аз пък не съм уверен – каза Петровски. – Първо: да не стане така, че човечеството впоследствие да се черви заради своята надменна самоувереност и второ: време е да свикнем с мисълта, че светът може да бъде измерен не само с човешки мерки, в противен случай рискуваме просто да не разберем братята си по разум.

Аленото цветенце

– Полюбувай се – какво цвете! – каза Хоган.

Дамер се обърна. Цветето наистина беше удивително красиво. Не беше си представял, че може да има такива цветя. Малка, яркоалена камбанка – какво по-просто от това! И в същото време каква нежност, чистота на линиите и наситеност на тона. Като че ли е изтъкано от въздух, огрян от първите лъчи на зората.

Хоган вече се катереше по каменистия склон.

– Какво правиш! — каза Дамер. – Остави го!

– Ще го занеса на годеницата си. Марсианско цветенце – виж, това се казва подарък!

– Ще увехне. Откъсни го по-добре преди старта.

– Май че си прав – Хоган спря. – Дали няма да прецъфти дотогава, как мислиш?

Дамер сви рамене.

– На кораба може да опитаме да го консервираме – замислено каза Хоган.

– Навярно има и други тук.

– Добре – каза Хоган. – Да рискуваме.

Той се наведе и внимателно докосна камбанката с дебелината си ръкавица. Цветето

трепна, сви се и изчезна. Само синкав дим се изви между пръстите му. Хоган отскочи встрани.

– Видя ли?! – изкрещя той.

Дамер кимна. Той видя нещо повече: на голата скала зад Хоган внезапно се появи точно такава цветенце.

– Ето още едно – каза той, макар да беше уверен, че това е същото цветенце.

Хоган се втурна към него и го побутна с пръст. Отново облаче дим и цветенцето изчезна, за да се появи няколко метра по-нататък.

– Дяволска работа... – промърмори Хоган.

– Остави го – каза Дамер, – то, явно, не иска да го вземеш.

– Глупости! – сопна се Хоган. – Цветето не може да иска. Тук се крие нещо друго...

Той докосна камбанката с върха на обувката си и, когато тя се премести няколко метра встрани, тръгна след нея.

На Дамер му се стори, че в преместването на цветенцето има някакъв смисъл. То се движеше в една посока, като че ли искаше да заведе хората някъде.

– Недей, Хоган! – още веднъж каза той.

– А, не, ще я разбера аз тая работа!

Цветенцето се местеше все по-нагоре и по-нагоре, а Хоган упорито го следваше, скачайки от камък на камък. Неочаквано един

огромен скален блок се заклати под краката на Хоган. Той разпери ръце, като се опитваше да запази равновесие.

– Скачай! – извика отчаяно Дамер, но закъсня – огромният камък се преобърна като капак на чудовищен буркан и Хоган изчезна в него.

– Хоган! – закрещя Дамер. – Хоган, чуваш ли ме?!

Мълчание.

Дамер трепна – той почувствува нечий поглед в тила си и рязко се обърна. Нямаше никой. Само аленото цветенце – на същото място, където първия път го забелязаха. Дамер стисна зъби с всичка сила, но не можа да надвие треперенето си. Тогава се обърна и побягна.

* * *

– Моля ви се! – възмути се Паркер. – Лично аз ни най-малко не се съмнявам в това, че два разумни вида непременно ще намерят общ език и после това за човешките мерки е несериозно! Човек просто не е в състояние да преценява околния свят от някаква друга, не човешка гледна точка. И точно вие би трябвало да го знаете?!

* * *

Огънят

Малцев излезе от колата и затръшна вратата. За пръв път от два месеца насам успя да отдели един ден за почивка. Сега, в ерата на бурното заселване на Марс, още повече са необходими пътища, много истински, сигурни пътища. Едва вчера неговият отряд завърши автострадата между Централната космическа база в Порт-Диксън, а от утре отново трябва да се захващат за работа. Затова пък днешният ден напълно му принадлежи и той възнамерява да го използва възможно най-добре. Макар да беше живял почти цяла година на Марс, той, всъщност, не го познаваше. Казват, че тук имало чудни места. Някой път ще разгледа всички забележителности, а днес ще се задоволи и с този малък скален масив. До най-близкото селище имаше цели сто километра и можеше да се надява, че човешки крак досега не е стъпвал тук.

Малцов отвори багажника, стовари на пясъка палатка, провизиите, тубата с вода и пренесе всичко това в подножието на най-близката скала. В сянката ѝ беше студено, прозрачен пласт слана покриваше пясъка. Обувките оставяха върху нея ясни следи. Малцев се огледа – на границата на светлината и сянката земята тъмнееше от

влага и над нея се издигаше лека пара. Зад околната издатина имаше пещера, съвсем тясна и влажна, като всички пещери на Марс. Малцов запали фенерчето и влезе. Веднага го лъхна хлад. Наложил се да включи отоплението на куртката. Стените на пещерата бяха покрити с дебел слой скреж. Бодливи кристалчета се сипеха при шума на стъпките му и се топяха по лицето му. Под краката му хрустеше ситен чакъл. Пещерата зави надясно. Тук вече нямаше скреж. Вместо него по стените проблясваха петна от разноцветна плесен. Откъде има тук толкова пещери, помислил Малцев, и колко си приличат, като че ли някой ги е направил по един модел – на стените плесен, на пода чакъл, а понякога се натъкват на нишки от странна паяжина.

Под краката му нещо прошумоля. Листа, огромна купчина листа. Тава е чудесно, помислил си Малцев, провървя ми. Според тукашните кореняци рядко се срещат такива находки. Всъщност, това не са никакви листа, тъй като на Марс няма дървета. Известно е само, че това е единственият горивен материал на планетата от естествен произход. Значи, ще си има огън. Такъв късмет не беше очаквал. Той се наведе и взе в шепата си няколко сухи и крехки листенца,

разтри ги между пръстите си и издуха от дланта си финия прах.

* * *

Марсианската „Илиада“ беше създадена още в зората на цивилизацията. Много поколения от литературоведи и историци си блъскаха главите над проблема: кой е нейният автор, но така и не стигнаха до едно мнение. Десетки градове спореха за правото да се наричат родина на великия поет... Хиляди марсиански писатели се учеха от поемата, от дълбочината на разказа, яркостта на образите и неувяхващата свежест на боите. Но само малцина успяваха да достигнат идеала.

* * *

По тъмно той прибра вещите си в машината, провери да не е забравил нещо и чак тогава изсипа от чувала събраните листа. Щом поднесе запалката, и те пламнаха. Езиците на огъня се прехвърлиха от лист на лист, като ги свиваха на тънки черни тръбички. За минута обхванаха цялата купчина, запращаха и се заизвиваха към черното небе, като пръскаха хиляди искри. Малцов примига, чувствайки как ласкавата топлинка прониква през дрехите му и на леки вълни пълзи по тялото му. Странно създание е човекът, размишляваше той, интересно,

има ли във вселената друго същество, което така да обича огъня?

Огънят припламна за последен път и угасна, като остави след себе си купчинка пепел с тлеещи в нея искри. Край, помисли си Малцев, свърши отпуската ми.

От колата той не видя как поривът на вятъра подхвана пепелта и я отнесе със себе си, пръскайки я из пустинята.

* * *

– Да, така е – съгласи се Петровски, – обаче не е кой знае колко трудно да си представим свят, където развитието на разума, в зависимост от спецификата на средата, да е тръгнал по пътя съвсем различен от земния. Разбира се, ние не можем да си представим всички подробности, но да изведем общите принципи на зависимостта на еволюцията на разума от средата може и трябва, иначе много е възможно и да не забележим чуждия разум, тъй като от наша гледна точка това няма да е дори живот, да не говорим за разум.

* * *

Играчката

– Подай ми ръка – каза Скот, но Драйдън само поклати глава, като продължаваше да се отдалечава от ямата.

Най-после спря.

– Не, Ричард – каза той, – с теб е свършено. И аз няма да ти помогна, никой няма да ти помогне, сам знаеш това.

Скот отвратително изруга. Ръцете му вече посиняваха, а ноктите направо излъчваха синина.

– Върви си – прохриптя той, – върви си веднага. Остави ме сам.

Драйдън кимна, без да сваля поглед от ръцете му.

– Изчезвай! – избухна Скот. – Това поне можеш да направиш?!

Драйдън събра разхвърляното снаряжение, засуети се.

– Нищо ли не искаш да предадеш? – виновно попита той.

– Нищо! Отивай си!

– Сбогом! – каза Драйдън и припряно закрачи между дюните.

Скот не отвърна, но очите му бяха пълни с ненавист. Той почака Драйдън да се скрие зад дюните, измъкна с вдървената си ръка бластера от кобура и го постави пред себе си на края на ямата. Драйдън е прав – когато

човек попадне в лапите на „лазурната смърт“, няма на какво да се надява. Остава му да събере цялото си мъжество и да умре достойно, доколкото е възможно при тези обстоятелства. Той знаеше прекрасно всичко това, но не се съдържа, наруга Драйдън без всякаква причина, пък и кой ли би се съдържал? Драйдън даже се почувствува виновен, макар че каква ли вина можеше да има. Просто на него му провървя и в клопката попадна не той, а Скот. Можеше да стане и обратното. Тогава Скот би го напуснал, точно така, без да подаде ръка на обречения си другар.

Той се опита да раздвижи краката си, но не ги усещаше. Може би вече наистина няма крака – превърнали са се в синкаво желе. Макар че, едва ли – краят на ямата по старому беше на нивото на лицето му. Той изобщо не усещаше болка. Тялото му беше изтръпнало и почти не му се подчиняваше. Струва ли си да чакам, помисли той, не е ли по-добре да свърша веднага! Мнозина така и правеха в неговото положение. Но някаква безумна надежда му пречеше да постъпи така. Той се усмихна и постави ръката си върху дръжката на бластера, но тутакси я отдръпна, опасявайки се, че няма да устои пред изкушението.

Започна да мисли за Земята, за добрата Земя, където можеш да ходиш навсякъде, без да рискуваш да пропаднеш в зловонното гнездо на лазурната птица, където слънцето е ласкаво, топло и въздухът гъст, та чак ти се струва, че можеш да го пиеш. Честно казано, когато долетя тук, той знаеше какво го очаква. Хората загиват на Марс много често, отколкото в останалите кътчета на Слънчевата система; загиват по най-различни причини и „лазурната смърт“ е само най-страшната от тях. Нека това му бъде утешение. Не е толкова обидно, когато умираш по най-ужасния възможен начин.

Пръв загина Лазарев, началникът на руската база – преди двадесет години. Заедно с него загинаха още трима – опитаха се да помогнат на другаря си. Тогава още не знаеха, че е достатъчно само да се докоснеш до пострадалия, за да се отправиш заедно с него на оня свят. Оттогава загинаха петнадесетина човека, а средство против болестта така и не откриха. Не се научиха даже да откриват гнездата на лазурките, така изкусно се криеха те под тънкия слой пясък. Единственият начин да откриеш гнездото беше да пропаднеш в него.

Краят на ямата трепна и бързо запълзя нагоре. Започна, помисли Скот. Както и преди не чувствуваше болка. До бластера не

се и докосна. Беше го страх, но все пак му мина през ума, че да умреш от „лазурната смърт“ е донякъде даже почетно.

Синкавото светещо желе се затвори над главата му. Повърхността бавно се наду и промени цвета си. Потръпващото хълмче растеше, разслояваше се на листа и сега преливаше във всички цветове на дъгата. Странното образувание наподобяваше огромно цвете с непропорционално дебело стъбло. То беше красиво, но със зловеща, отблъскваща красота.

Цветето се оказа нетрайно – след минута се сви, посиня и изчезна. Желеобразната маса изпълни ямата до ръба и се втвърди. Вятърът довърши останалото. Той навя пясък и напълно скри и последните следи на най-страшната клопка на Марс.

* * *

Марсианците, както и хората, много обичаха своите деца. А техните деца, както и земните палавници, повече от всичко на света обичаха игрите. Разбира се, те бяха за по-големите деца. Най-малките до самозабрава се трудеха над пясъка, както и земните си връстници. Имаха си и пясъчници, наистина, не съвсем същите като тези на Земята. Достатъчно беше малкият дебеланко да хвърли шепа пясък в пясъчника и от недрата му се появяваше

необикновено красиво цвете. Даже възрастните се поддаваха на изкушението понякога, в свободното си време, вземаха участие в детската игра.

Оставени сами на себе си пясъчниците постепенно се преродиха. Те примамваха животните и ги поглъщаха. Скоро на планетата не остана нито едно живо същество. Но пясъчниците отново се приспособиха – изпаднаха в „зимен сън“.

А после пристигнаха хората...

* * *

Паркер се разсмя.

– Скъпи колега – каза той, – не очаквах, че у вас има още толкова неизживяно детство. Да допуснем, че сте прав. Да допуснем, че сме създали модел на друг свят. Но какъв е смисълът? Къде е гаранцията, че ще попаднем именно в такъв свят и ще можем да използваме изводите си?

* * *

Самотният вятър

Той полегна за минутка сред пясъчните дюни, ласкаво се притисна към отдадените им склонове и, като си отдъхна, полетя нататък. Денем кръжеше над планетата в слабите слънчеви лъчи, а нощем при леката светлина на двете ѝ луни. Прелиташе над

полюсите, вдигаше облаци сняг, връщаше се при екватора и печално виеше сред пустите домове, сякаш търсеше някого.

Не знаеше, че никога вече няма да играе с гъстите коси на младите марсианки, закачливо да докосва полите на широките им празнични дрехи. Той беше просто един вятър и за него хората, дошли на планетата, по нищо не се отличаваха от предишните ѝ обитатели; струваше му се, че всичко си върви по старому.

Но за хората той беше прекалено сух и бръснещ; те се криеха от него в своите метални къщи, а ако излезеха на улицата, обличаха скафандри. Марсианците никога не правеха така. Те го поемаха с пълни гърди, ловяха го с разперени ръце и радостно се смееха, когато галеше лицата им. Хората бяха съвсем други и понякога, когато вятърът се усилваше, се страхуват от него.

На той беше просто един вятър и не им се сърдеше. За него светът си беше останал същият. Той кръжеше над полюсите, връщаше се при екватора, дръзко прелиташе над безлюдните улици на градовете и му беше все едно.

Той даже не подозираше колко е самотен.

* * *

– Аз говоря за общите принципи – каза Петровски.

– Има ли някакво значение!

– Има – каза Петровски. – И на мен вече са ми ясни някои от тези принципи. Най-важният от тях е крайна предпазливост и уважение към безжизнените, според нас, планети. И още: трябва да се опитаме да си представим какъв живот и могъл да се породи в дадените условия, не непременно да прилича на този, който ни е известен на Земята, по-скоро обратното. Същественото е колкото се може повече да се откъснем от привичните си представи.

* * *

Гласът

Едрият пясък скърцаше под краката като сняг. Фогел затвори очи и си представи, че върви по широко снежно поле и присвива очи от блясъка на слънцето, а боровете, в края на полето, се клатят и в сълзящите му очи се размазват на разноцветни петна; мирише на студ и сняг. Той въздъхна и отвори очи. Беше привикнал към тъмнината и сега различаваше в далечината полегатите склонове на дюните, едва забележими на фона на почти черното небе. Звезди нямаше. На Марс това са случваше извънредна рядко – след големи пясъчни бури, когато хиляди тонове най-ситен прах по няколко денонощия

се носят в атмосферата, тогава даже дните напомнят нощи. Фогел се обърна към изоставения всъдеход, но той вече не се виждаше.

До форт Еквадор оставаха осем километра и трябваше цяла нощ да върви, а това беше необичайно и чудесно. Фогел и за миг не съжаляваше, че не провери преди тръгване горивото. Вярно, утре ще се наложи да се връща за машината, да слуша нотациите на Пономаренко, но това ще бъде утре.

Фогел беше голям любител на нови усещания, макар и вътрешно да не си признаваше, но това пристрастие несъмнено изигра не малка роля за появяването му на Марс.

Да се усвоява Марс беше стотици пъти по-трудно, отколкото неизследваните области на Земята, но от романтика нямаше и помен. Перспективният план за усвояването на Марс грижливо предвиждаше всяка стъпка. А романтика планът не предвиждаше.

Ето защо Фогел гледаше на неочакваното приключение като на дар на съдбата, като компенсация за рухналите надежди.

Той си припомняше многобройните легенди за планетата и със затаен дъх очакваше поне една от тях да се окаже истина. Трябва само да повярваш, твърдеше

си той, да повярваш напълно и веднъж завинаги и това непременно ще стане. Съвсем наскоро Малцев му разказа за Гласа на вятъра. Марсианският вятър е почти беззвучен, но понякога, през най-тъмните и дълги нощи, той започва да говори на неразбираем, но, както казват, не лишен от смисъл език. Проточените думи звучат така, като че ли падат някъде отгоре и тръпка до самите кости пронизва неволния слушател. Само няколко човека бяха чували Гласа и по тяхно мнение това беше нещо повече от игра на природата. Някой се беше опитал да го запише на лента, но не излезе нищо и това послужи като повод за официални изявления, че Гласът е явление от психическо естество, обясняваше се с нервна преумора. Никой, освен непоправимите педанти, не повярва и легендата така си и остана, като от време на време се обогатяваше с нови подробности.

Фогел се покатери на гребена на дюната и спря, за да си поеме дъх. Да вървиш по сипкавия пясък не беше лесна работа. Краката му се наляха като че ли с олово и се вдървиха. Фогел легна по гръб и се отпусна. Черното небе изглеждаше толкова близко, че можеше да го пипне както си лежеше, стига да протегне ръка. Фогел така и направи: протегна нагоре ръката си с разперени пръсти, но нищо, освен слабия полъх на

вятъра, не почувствува. В паметта му изникна полузабравен стих: „Между пръстите на вятъра пясък струи...“ Дали не го произнесе на глас? Фогел се вслуша.

– Между – пръстите – на – вятъра – пясък – струи – бавно повтори той и почти не чу собствения си глас. Думите, едва успели да се родят, чезнеха до самите му устни.

– Трябва да вървя – каза Фогел и отново, думите му заглъхнаха, като че ли попадаха в безвъздушно пространство или потъват в памук.

Фогел започна да се спуска по дюната. Правеше го, без самият той да забележи, малко по-бързо от преди. Ронливият пясък се сипеше под краката му и той с мъка запазваше равновесие. „Нима се изплаших? – помисли той. – Нищо особено... просто разреден въздух.“

– Е-хе-хей! – извика той, но не чу вик. Гърлото му издаде непонятно мърморене, което по-скоро осъзна, отколкото чу. „Какво става?...“ – помисли той и неочаквано за самия себе си побягна, като затъваше в пясъка и размахваше ръце. Силен, гръмотевичен звук го спря. „Какво е това“ – прошепна той и чу Гласа. Непонятни думи, ритмично и тежко като дъждовни капки падаха отгоре и подхванати от ехото се разнасяха навред; връщаха се назад,

блъскаха се като вълни в прибой и кънтяха в ушите със силен звън.

– Какво е това?! – беззвучно извика Фогеп и падна на пясъка, като стискаше главата си с ръце, но Гласът продължаваше да отеква в мозъка му. Той безстрастно разказваше за нещо – Фогел не разбираше нито дума, но да го слуша му беше непоносимо. Фогел се изправи на колене и погледна с ненавист нагоре. „Стига! Стига! – помисли той. – Не издържам вече...!“

Неочакван порив на вятъра хвърли в лицето му шепа пясък и, докато той триеше очи, Гласът утихна. Тишината го оглуши. С мъка се изправи на крака и побягна.

След два часа на хоризонта се появиха звездички – светлините на купола на Екватор. Фогел изхлипа и легна на пясъка. Възпалените му очи горяха, в устата му беше сухо и в зъбите му скърцаше пясък.

Утрото приближаваше.

* * *

– Думите ви ми напомнят една от историите на барон Мюнхаузен – усмихна се Паркер, – същата в която той се измъкнал сам от блатото, като се дърпал за косата. Според мен, всеки опит да излезем извън пределите на собствените ни представи и логика завършва с подобен парадокс.

– Не става дума да променим човешкия начин на мислене – каза Петровски. – Това едва ли е възможно, пък и необходимо ли е? Та нали тогава човек ще престане да бъде човек. Но, струва ми се, че всички видове разум трябва да имат поне една допирна точка, на чиято основа ще лежи взаимното разбирателство и която трябва да се научим да откриваме.

Паркер отново се усмихна.

– Няма да спорим – той се протегна и взе чашата си. – Нека поне за малко да забравим за науката и да поговорим за чисто човешки неща.

Петровски не отговори.

– Не ми се сърдете – каза Паркер. – Отговорът на нашия спор е близък. Може би ние даже ще доживеем до този ден. Да пием за бъдещето! За прекрасното бъдеще – той вдигна чашата си и неочаквано намигна, – а то ще отсъди.

* * *

Паметникът на марсианеца

Измина необходимият срок и ето, на Марс се появиха поетите. На мястото на суровите първооткриватели винаги идват поети, за да опишат истинските подвизи, а за никога неизвършените да създадат легенди. Така

беше на Земята, същото се повтори и на Марс.

Присъщо на поетите е да виждат света различно от обикновените хора, ето защо те виждаха неща, които никой преди тях не беше забелязал. И когато един млад литератор написа фантастична поема, в която изобрази Марс, населен със странни разумни същества, всички я приеха с възторг. Убедително написаното произведение накара читателите да повярват в съществуването на изображения свят, в това се състоеше причината за успеха. Талантливата книга може да ни накара да повярваме във всичко.

Това беше първата голяма поема на младия автор. Последваха я и други. Изминаха много години и, когато поетът умря, го признаха за един от най-великите гении на човечеството. На всяка от колонизираните планети му поставиха паметници, а на Марс издигнаха мемориален комплекс, тъй като тук той бе прекарал по-голямата част от живота си и написа най-значителните си произведения.

Издигнаха паметник и на марсианеца, герой на първата книга на поета. Издигнаха го на най-видното място на новата

марсианска столица – на скалата, кой знае защо невзривена на времето, така и останала да стърчи посред града.

Многометровата статуя от неръждаема стомана изобразяваше масивно, неповторимо същество с много голяма глава, големи очи и закривен нос. Марсианецът стоеше, здраво стъпил на късите си крака и гледаше към прострелия се под него град. Някои намираха, че в изражението на лицето му има смут и това не им харесваше, тъй като марсианците създадени от поета бяха студени, безчувствени същества. Но както и да е, скоро паметникът стана местната забележителност и по единодушното мнение на туристите украсяваше столицата. Не случайно го беше създал най-известният скулптор на Марс. По негово искане около скалата поставиха десетина мощни прожектора, които нощем осветяваха паметника.

Марсианецът гледаше града и в кръглите му очи наистина можеше да се прочете объркване. Градът, над който той се издигаше, му беше чужд. Той не познаваше родната си планета, преобразена от ръцете на хората и най-вече – не познаваше себе си...

Спътници

Научно-фантастичен разказ

Андрей Балабуха

– Корпусно шосе. Следващата спирка – Броневая – Имах чувството, че дрезгавият глас на шофьора идва не от кабинката на главния вагон, а тръгнал от Тау Кит, се промъква насам през пропитото с излъчвания пространство. – Внимателно, вратата се затваря.

Зад прозореца, на ограда от стандартни железобетонни плочи, в чаша от стилизирано стъкло, играеше маймунка – черничка, със смешна муцунка, обточена с бяла кожа. Малко по-далеч се виждаше черен елен с бели петна, а друг беше замрял, внимателно наострил металните си уши. Шабров се любуваше на тази живинка винаги, когато минаваше край Корпусното шосе. Кой ги е заселил тук? И кой е написал там „Щастливо пътуване“. Е, надписът... него биха могли да го направят и по задължение. На московската гара, в края на един от пероните, също с камъчета е написано „Щастлив път“, по там всяка самодейност е изключена. Обаче рисунките? И при това хубави, пълни с експресия и жизнерадост – такива, каквито могат да се направят само от душа.

Електричката се откъсна от неподвижността си. Сивата бетонна ограда запълзя, после побягна назад, но преди да е успяла да набере пълна скорост, се прекъсна.

Във вагона беше съвсем празно. Само срещу Шабров – с гръб към движението, седеше млад човек, забил нос в ярка книжка джобен формат. А и на последната пейка добродушна старица активно убеждаваше в нещо пет-шест годишната си внучка с доста хулигански вид. На внучката явно й беше дошло до гуша от думите на бабата. Срещнала погледа на Шабров, тя така кокетливо го стрелна с очички, че той не издържа и се разсмя. Ето, помисли си той, ще минат още десетина години и само заради една думичка от тази Цирцея ще започнат охкания, разходки под прозорците, серенади...

Шабров погледна часовника. Слабичка електричка: влачи се от Ленинград до Луга повече от два часа и половина, спира едва ли не до всеки стълб, като изпуснато куче. Мъжът срещу Шабров преобърна няколко

страници, кратко и тихо се засмя на последните редове и затвори книжката. Уловил погледа, който Шабров хвърли на обложката, той се усмихна и му подаде томчето.

– Фантастика. Разкази за пришълци. Някои не са лоши, но общо взето не са кой знае какво.

Шабров прегледа бегло съдържанието: по-голямата част вече беше чел в периодичния печат.

– Защо... Ето например „Сагата“ на Озол – съвсем прилична. Или „Нейната усмивка“ на Елитская...

– Съгласен съм – в погледа на спътника явно се промъкна интересът на рибар към рибаря. – Но бедата не е в това. Съвсем другаде е бедата. Почти всеки разказ, с изключение може би само на този от Виведенски, не е лош. Но само поотделно. А общо, дявол да го вземе, нищо не излиза.

– Защо, собствено.

– Защото за тях и Суифт е пришълец, и Прометей, и Леонардо, и Исус, и Бейкър, и Джото... И в мезозойските ихтиозаври стрелят, и Баалбекската тераса строят. Изобщо – прекрасно. Дори човек може да повярва. Но не и че са ни посещавали в течение на цялата история!...

– Логично. Обаче от това страдат не само разказите, а и хипотезите, изказани сериозно. Помните ли, миналата година прожектираха един филм – „Спомен за бъдещето“?

– Вашето възражение напълно се отнася и за него.

– Безсъмнено. Между впрочем, щом веднъж сме се разприказвали, нека се запознаем, неудобно е да разговаряме в безлична форма. Георгий. Георгий Викентиевич Озимий. За предпочитане е просто Гера.

– Много ми е приятно. Шабров. Пьотр Николаевич.

– Няма ли да запушим по този случай?

В коридора беше прохладно: през незастъклените отвори в стоманените листове, запоени на вратата вместо стъкло, се втурваше роденият от скоростта вятър.

Озимий извади от малкото джобче на моряшката си риза пакет „Слънце“, с невидимо движение измъкна от него две цигари и предложи на Шабров.

– Благодаря – поклати той глава, – не мога да ги пуша, извинявайте. Кашлям. Свикнах с моите. Безникотинови.

– Защо тогава трябва да пушите?

– Е, някак си не е прието мъж да не пуши. Особено по време, когато гонят пушачите... А

аз, грешният, не мога да търпя отцепничеството.

Запушиха. Димът се кълбеше в слънчевия лъч, пронизващ коридора и изчезваше през прозорчето.

– Помня, когато прожектираха този филм – каза Шабров, – с мен се случи нещо забавно. Отидохме на кино с един познат. А той, трябва да отбележа, е човек с крайно консервативни възгледи, органически отхвърля всякакви нови и съмнителни хипотези. Седим, гледаме. Отначало само се въртеше, въздишаше – виждате ли как той, горкият, страда. И за всичко съм виновен аз, извергът, който го е домъкнал тук. След това затихна. А когато запалиха светлините, стана и каза: „А представете си, Пьотр Николаевич, че те все пак са идвали!“ Хайде, кажете сега, че е неубедително...

– Не, разбира се, Пьотр Николаевич, аз не говоря за това. Филмът е направен добре, убедително, не можеш нищо да възразиш. Самият метод е порочен: всичко загадъчно, което съществува в земната история, етнография, археология, всичко да се приписва на горките пришълци. Ако става дума за някоя забележителна личност-пришълец, ако е направено нещо по-сложно и по-значително – пак са помагали чуждопланетци. А за мен, например, е по-

лесно, а и по-приятно, да повярвам в уменията на нашите напълно земни прадеди.

– Патриотизъм?

– Съвсем не. Елементарна коректност. Новите същности трябва да идват на помощ само в краен случай. Тогава, когато със старите факти нищо не може да се обясни. Аз по-скоро бих повярвал в друга хипотеза – за пращивилизацията. Чували ли сте?

– Чел съм... Само че каква разлика има между двете – пришълци от Космоса или земна цивилизация? Едно и също.

– Е, не е така. Пращивилизацията, първо, е по-логична. Второ, само тя именно може да обясни постоянния контакт между два разума, който произтича от разпилените във времето аргументи в полза на хипотезата за пришълците.

– Тоест?

Озимий хвърли фаса си през прозореца.

– Ще влезем ли в купето, или ще постоим тук?

– Да вървим – и Шабров отвори плъзгащата се врата, пускайки събеседника си напред.

– Знаете ли какво, Пьотр Николаевич – каза Озимий, когато те отново седнаха на смолистожълтите дървени пейки, които сякаш ухаеха на слънчев бор, – искате ли да ви нахвърлям ей сега идея за фантастичен

разказ? Не по-лош от всеки един тук – той кимна към лежащата до него книга. – Във всеки случай, за оригиналността на идеята гарантирам, защото познавам фантастиката добре и такова нещо досега не съм срещал.

– Започвайте – усмихна се Шабров. И без това нямаше какво да прави. – С удоволствие ще послушам.

Озимий въздъхна, извади от джоба си цигара и без да запалва, започна да я върти в ръцете си.

– Кажете, идвало ли ви е някога наум, че когато се ровим в историята, всички ние свързваме неволно човешкия род с Адам?

– Тоест?

– Много просто. Живял някога Адам със своята жена Ева. От тях са дошли и хората. Тук те организират своя живот по този начин, на друго място – по друг начин. И това е цялата разлика.

– А вие какво искате, позволете ми да запитам?

– Разнообразие. Разнообразие, Пьотр Николаевич. Природата – нали тя е експериментатор? Експериментатор по призвание. А се е страхувала да прави експерименти точно с хората. Създаде една наша цивилизация. Технологическата. А всички други пътища останали, така да се каже, неизползвани. Лежат си там някъде

при нея, при майчицата, на склад, и се прашат. Не ми се вярва в това!

– А делфините? Ако те са другият път на разума?

– Възможно е. Но те са съвсем различен вид. Аз говоря за човека. Сега си представете, че някога човешкият род се е разделил в две разклонения. Кога? Тогава, когато се появил кроманьонецът. Обърнете внимание: мозъкът на неандерталеца е бил малко по-сложен от мозъка на горилата или на шимпанзето, а мозъкът на кроманьонца е като моя и вашия. И при това те са съществували. Защо скокът е такъв, сега не е най-важното. Важно е другото. Неандерталецът вече умее да ползува оръдията – тояга, нож и т.н. Кроманьонецът също. Странно, нали: технологическият уровень при тях е еднакъв, а мозъкът – различен... И още нещо: ако вярвам на науката, то и днес нашите така да се каже „кроманьонски“ мозъци са натоварени само с още два-три процента. И това за десетки и десетки хилядолетия цивилизация! Какво излиза: кроманьонецът е получил друг мозък, а продължава да го използва както преди, по неандерталски. И цялата наша днешна цивилизация е негова наследница.

– Също както първите каменни постройки са били изградени по законите на дървената

архитектура, макар че камъкът има свои закони – усмихна се Шабров.

– Именно. А ето че се появи и колелото. Колелото е удобно нещо. Естествено, нашият кроманьонец се вкопчил в него. И то така здраво, че до ден днешен цялата наша цивилизация е роб на колелото.

– Наистина.

– А сега си представете, че една част от кроманьонците са се научили да използват своя мозък пълноценно. Та нали той не им е бил даден току така? Как? Не зная. Може би си струва да наречем тяхната цивилизация биологическа, защото те не са създавали техносфера, не са се откъсвали от природата, противопоставяйки ѝ се, а живеели с нея в разумна симбиоза. Може би тяхната цивилизация трябва да бъде наречена психическа, щом те са усвоили телепатията, телекинезата, левитацията и така нататък. Сигурно не напразно на тези качества на човека са посветени толкова легенди – както е известно, няма пушек без огън! Но във всички случаи техният път на развитие е бил по-къс от нашия. И по-хуманен. Макар и само за това, че ние и досега съществуваме. В противен случай те просто биха ни изгонили: конкуренти все пак – два разума на една планета, при това и

двата на сушата. Ето делфините: в океана са, а ние все пак ги унищожаваме.

– Но нали има международна конвенция в тяхна защита.

– Вярно е. Само че забележете, до днес не всички страни са я подписали... И ето, аз стигам до извода, че те са по-хуманни от нас. И още: ние казваме, че във вселената има безброй много светове, значи и техните обитатели са много: тогава защо и до днес не са ни открили, кой ли не е дошъл при нас на гости? И за утешение си измисляме пришълци от Космоса. А защо да ни откриват? Ние отдавна вече сме открити. И нещо повече, може би самите земни жители, тези другари, са ни открили и отдавна вече ни представляват в някакво Галактическо общо събрание... Пък и нас не забравят. Ходят между нас, наблюдават ни, изучават нашия живот. А, разбира се, и от нас нещо научават...

– Тогава защо ние не ги знаем? – запита Шабров. От този разговор му стана някак недобре.

– Защото не е необходимо. Още не сме дорасли. Та нали ако те сега се явят пред нас, половината човечество ще им обяви война, а другата половина ще ги приеме с възторг и ще започне да заимствува опита им, в резултат на което ще загуби своята

самобитност. Та ето затова те изчакват ние да узреем дотолкова, че да могат да встъпят с нас във взаимно изгоден контакт.

– Някак си е трудно да си представя, че те просто така се разхождат между нас – настръхна Шабров.

Озимий се засмя:

– Вярно. Ето, седим си ние двамата с вас, а може би аз съм представител на тези... поголеми братя. И отдавна вече съм ви изследвал телепатично.

Шабров чак се изпоти.

– Вие какво! Та това не е етично, просто е недопустимо! Телепатичният контакт може да бъде само взаимен! – И улавяйки учудения поглед на Озимий, добави: – Вие сам казахте, че те са достатъчно развити и хуманни, значи и законите на етиката трябва да се спазват при тях. По-строغو, отколкото ние спазваме юридическите.

Озимий кимна.

– Добре... Но от друга страна те са разузнавачи. Особеното им положение разрешава и особени методи.

– Теоретически е така, но... В някакъв детективски роман, който ми попадна случайно, беше описан такъв епизод: наш разузнавач, спасявайки се с бягство, се изправил пред дилемата да сгази дете, което играе на моста, и да се спаси, или...

– И?

– Хванали го.

– Ясно – протегна се Озимий. – В това има смисъл, в този пример... Убедихте ме, Пьотр Николаевич.

– Изобщо е много интересно. Такъв разказ трябва да се напише – каза Шабров.

– И ще напиша. Непременно ще напиша. Та нали аз, между другото, съм фантаст. Само че пиша под псевдоним – жената се стеснява. Ако беше поне поет, казва, биваше, но фантаст звучи някак си несериозно, несолидно...

Шабров се усмихна, макар че всъщност никак не му беше смешно. Разговорът премина в обичайното за случайни спътници бърбрене, продължаващо из целия път. И чак в Луга, когато се разделиха, Озимий каза:

– А този разказ аз непременно ще напиша, Пьотр Николаевич. И ще го посветя на вас. Защото всичко това го измислих по пътя, за да не ни бъде пътуването скучно. И за този разговор съм ви много признателен.

* * *

...Изчаквайки автобуса, Шабров се разхождаше по улицата пред гарата. Настроението му беше неспокойно, тревожно и едновременно радостно. Защото явно назряваха промени – случайният разговор с фантаста още веднъж потвърждаваше това.

Впрочем, случаен ли? – мина му внезапно през главата. Макар че това, всъщност, не е важно: мисълта, веднъж изказана, вече не умира, вливайки се в йоносферата, окръжаваща планетата. А мисълта се роди... И все пак, случаен ли беше разговорът? Той разсъждаваше за това, друсайки се в старичкия автобус.

Като слезе от автобуса, Шабров първо си пое дъх, изгонвайки от дробовете си смесената миризма на пот, бензинови пари и нагрят метал, която никак не можеше да понася. След това с бързи стъпки прекоси селището и по прашния път се спусна към езерото, където вече го очакваха неговите приятели.

– Има новини – каза той, докато се ръкуваше с тях.

– Няма време – подхвърли единият, висок, рано побелял мъж. – Закъсняваме.

Те тръгнаха покрай брега, прегазиха плитководния през лятото поток, съединяващ езерото с река Луга, след това свиха наляво, в гората.

– Стоп! – каза Побелелият.

Те се хванаха за ръце, сякаш щяха да играят хоро и затвориха очи. Няколко минути дишаха ритмично и едновременно, едва поклащайки се в такт с вдишването и издишването, а после внезапно и мигновено изчезнаха, сякаш се разтвориха в трептящия горещ въздух. Само тревата и листата на най-близкия храст потрепнаха от внезапния хладен повей. Далечното телепренасяне, изискващо усилията на няколко души, е съпроводено с чувствително поглъщане на топлина.

Зелените коси

Научно-фантастичен разказ

Чеслав Хрущевски

Започна невинно. Невинно и забавно. Забавно и странно. Майката каза на бащата:

– Опазил те Бог, човече, какво си направил с косата си?

Бащата мълчеше, затова майката повтори малко по-високо и по-бавно:

– Какво си правил с косата си?

– С косата ли? – почуди се бащата и отиде до огледалото – Я виж ти! – възкликна. – Косата ми е съвсем зелена!

– Мил си си главата и вместо шампоан си използвал нещо друго – гадаеше майката. – Някаква гадост, боя, ами да, дали са ти в магазина боя за коса, сега жените си боядисват косите. Ама че противна работа, това трябва да се измие с гореща вода.

Изплакването на косата не помогна много: според майката водата сякаш подчерта и усили зеления оттенък.

– Приличаш на палячо – заяви тя, – сложи си шапка, не мога да гледам това идиотско зелено. Отиваме при една позната козметичка.

Горе-долу по същото време в олтаря на църквата „Света Маргарита“ органистът рече на свещеника:

– Отче, извинете ме за дързостта, обаче сте си допрели главата до нещо зелено. Сигурно по невнимание. Скоро боядисваха оградата на гробищата.

– До нищо не съм си допирал главата – свещеникът вдигна рамене, но все пак се огледа в стъклото на открития прозорец. – Белите ми коси са позеленели! – извика той. – Това е сигурно глупашка шега на прислужниците. Ще отида при бръснаря да ми измие главата.

Миенето на главата, въпреки многократното изплакване със студена, хладка и гореща вода, не даде никакъв резултат.

– Това вероятно е болест на космената луковица – констатира бръснарят. – Трябва да отидете на лекар, отче!

Горе-долу по същото време един професор по математика се върна у дома, свали си шапката и отиде пред леглото,

оправи си вратовръзката, приглади косата и замръзна:

– Катерино! Катерино! – извика той. – Ела тука, много те моля!

Жена му надникна в антрето.

– Виж ми косата – рече развеселеният професор. – Ама че интересен цвят! Толкова съм зает, че нищо не съм забелязал. Никога не са ми казвали, че косата ми е зелена!

– Защото не е! Сериозен човек, пък си прави майтап. Къде си купил тази перука? – Жената на професора се интересуваше от перуки.

– Кълна ти се, скъпа – професорът целуна жена си по бузата, – кълна ти се, че това не е перука, а моята си коса, провери сама, ако не вярваш, дръпни – ето, виждаш ли, боли ме, значи не е перука.

– Тогава си я боядисал.

– Заклевам се, че не съм. – Професорът стана сериозен. – Защо пък да я боядисвам? Може би е алергия. Ще отида да попитам съседа, той е дерматолог.

Към пет часа следобед чакалнята на доктор Форин се напълни със зеленокоси пациенти.

Към полунощ секретарят събуди полицейския инспектор и му рапортува:

– Господин инспекторе, градът ни е сполетян от особен род беда – по неизвестни причини на хората им позеленяват косите.

Инспекторът беше сънен, изруга секретаря и смъкна от главата си нещо, което приличаше на нощна шапчица. Тогава секретарят плесна с ръце и се захили най-глупаво:

– Хи-хи-хи, господин инспекторе, хи-хи-хи, господ ми е свидетел, косата ви, хи-хи, господи, косата ви е съвсем зелена!

* * *

Щом се съмна, градските съветници бяха извикани в Кметството, а малко по-късно се събра и Парламентът. В цялата страна, наброяваща около десет милиона жители, бяха позеленели косите на сто хиляди граждани. Парламентът реши почти единодушно (само един въздържал се), че трябва тутакси да се извика от Париж известният професор Григорис. Този учен мъж беше разрешил много комплицирани въпроси от различен характер, беше нечувано мъдър и охотно даваше съвети. Помагаше както на крале, големи държавни мъже, изтъкнати лидери и банкери, така и на обикновените хора, оплетени в конфликтите на този свят. За него се говореше, че е най-известният диагностик на нашето време,

чудотворец и гениален чародей, който винаги може да намери нужното лекарство.

Професор Григорис изследва сериозно косите на сто граждани от двата пола, след което направи следното изявление в Парламента:

– Ето какво установих: позеленяват косите на хората на петдесетгодишна възраст; с малки отклонения – двама души бяха на 47 и 48 години. Изследвах сто души с различни професии; зеленото у жените изглежда по-светло. Това не е никаква болест и причините не следва да се търсят в земната атмосфера; отравяна непрекъснато от вредни газове. Преди да пристигна във вашата страна, получих покани от почти всички континенти. Единствено в Гренландия и на двата полюса не е забелязана промяна в цвета на косите. Не съм в състояние да ви обясня логично защо от няколко часа косите на хората позеленяват. Трябва да се смята, че това е начало на нещо: да кажем зелена увертюра. Какво ще стане после е трудно да се каже, но да не изпадаме в паника. Стоте изследвани от мене случая се радват на отлично здраве и чудесно настроение. – Ученият млъкна, премигна и повтори: – Чудесно настроение, казах „чудесно“, така ли казах?

Председателят на Парламента стана от мястото си и се приближи до професора.

– Точно така казахте – заяви той, – така, не другояче. Има ли някакво значение това?

– Може и да има – отговори Григорис. – Явлението „позеленяване на косите“ се придружава от интензифициране чувството за хумор. Това е несъмнено.

Изследваните от мене хора сами са го забелязали; твърдят, че по-рано всичко ги е забавлявало по-малко, че не са виждали толкова комични страни на нашия живот, както сега, след промяната на цвета. Членовете на президиума се спогледаха.

– В края на краищата – заяви председателят, – в края на краищата човек може да свикне с всичко, със зелените коси също, обаче четири милиарда души с прекрасно развито чувство за хумор, това все пак е краят на света май. Това е Апокалипсис!

– Съгласен съм с вас – рече професорът. – Но да не губим надежда. Може би явлението е временно.

Григорис седна. Около час слуша дебатите, накрая, отегчен от преливането от пусто в празно изпрати бележка на председателя с молба да бъде освободен от сесията.

Председателят му кимна и професорът излезе. Реши да се отбие у приятеля си – астроном, учен със световна слава.

Обсерваторията беше построена на хълма Свети Бернард, откъдето се виждаше целият град. Григорис имаше на разположение три вида транспорт: такси, трамвай и влак. Избра най-бавния трамвай, който се влачеше по релсите и дрънчеше. Няколко развеселени пътници се забавляваха с изумрудените си перчемии. След двамадесет минути професорът слезе от трамвая и след още десет звънеше на вратата на обсерваторията. Всъщност, не звънеше, а чукаше. Астрономът беше ликвидирал електрическия звънец и закачил чудесно чукче от XIV век.

– А, ти ли си, Григорис – рече той на професора, – каква приятна изненада, разполагай се, моля – и отиде при телескопа. – Тъкмо свършвах фотографирането на звездата, наречена на мене. Удивително тяло. Тъжен ли си или изморен? Една чашка коняк ще ти дойде добре, пийни си.

– Не съм изморен – каза Григорис, – ужасен съм. У-ЖА-СЕН – продължи на срички, придружени от глътки коняк.

– Зелените коси, а? – досети се астрономът – да, не отричай, зелените коси са ти развалили спокойствието.

– Развалиха ми го – потвърди Григорис. – Какво мислиш за тази работа?

– Същото, каквото и ти.

– Че причината на това явление трябва да се търси отвън?

– Разбира се – усмихна се астрономът. – И двамата знаем добре. Изворът на тази зеленина се намира извън нашата планета.

– Космически лъчи?

– Опростяваш.

– Тогава какво? – Григорис напълни втората чаша. – ТЕ? Друга космическа цивилизация?

– Браво! – възкликна астрономът развеселен. – Веднага позна!

– С каква цел, по дяволите, променят цвета на човешките коси?

– Хм! – Астрономът прибра касетката с негативите и седна на масата. – Не ми се удаде лесно да намеря отговор на този въпрос. Отначало мислех, че при приближаването си към Земята техният звездолет изпраща лъчи, които оцветяват косите в зелено. После разбрах, че те са обкръжили нашата планета с невидима химична субстанция, под чието въздействие човешките коси позеленяват. Само полярните области не са се поддали на действието на това невероятно зелено.

– Сигурно ниската температура унищожават тази субстанция.

– Не, там са почти незаселени територии. Впрочем, ТЕ знаят къде да разпръскват тези химикали.

Астрономът отвори кутия пури и покани професора:

– Заповядай, чудесни са, такъв аромат...

– Да, наистина са извънредно ароматни – съгласи се Григорис.

– Тези пури, този коняк, цветята във вазата, лехите навън – изброяваше астрономът, – дърветата, птиците са великолепни – колко багри, колко нюанси, звукове, аромати, – колко наслади за всички сетива!

– Защо ТЕ оцветяват косите на хората в зелено? – попита професорът. – Знаеш ли защо го правят? Заплашва ли някаква опасност нашата цивилизация?

– Не, хората не ги заплашва нищо.

– Е, ами този прилив на добро настроение?

– Само ще улесни разрешаването на конфликтите. След известно време косите ще възвърнат естествения си цвят и липсата на добро настроение и чувство за хумор отново ще стане нормално явление.

– Тогава кому е нужен този маскарад?

– На ТЯХ – отвърна астрономът. – Преди сто години на нашата планета са кацнали звездолети от голяма космическа експедиция на друга Галактика. Хиляда същества, приличащи до съвършенство на хората, са започнали да живеят тук. Разбира се, никой от земните жители не е знаел за това посещение. – Строго секретна космическа експедиция. Хиляди същества са започнали да изследват планетата и цивилизацията ни. Разпръснали са се по всички континенти, проникнали са във всички общества и кръгове.

Изгледът им е вдъхвал доверие, разсъдъкът им е възхищавал хората, личното обаяние е печелело. Проникнали са във всички общества и кръгове на Земята, известни учени, конструктори, интелектуалци, творци, почти всички са създали семейства. Децата ИМ са наследили гениалните им мозъци.

– А какво е станало със звездолетите?

– Върнали са се на родната планета в другата Галактика. Съгласно плановете си, възнамеряват да дойдат след сто години на Земята, за да приберат реколтата от дейността на разузнавачите.

– Реколтата?! – учуди се професорът.

– Тоест, резултатите от стогодишните изследвания и наблюдения на Земята и

обитателите ѝ – плодовете на онези смесени бракове – астрономът отиде до прозореца. – Искат да си вземат потомството на хилядата разузнавачи.

– Няма право! – нервира се професорът.
– Това е нечовешко!

– Прав си, но ТЕ не са хора. Освен външното сходство нямат нищо човешко. ТЕ изследват Космоса вече хиляди години. Това е ТЯХНАТА работа, в това е единственият смисъл на съществуването ИМ. Би следвало да се смята, че ги ръководят същества още по-умни и стари. Нашата планета като останалите е брънка от веригата на познанието за Вселената, а тъй като ТЕ се стремят да получат максимум познание, ще направят всичко възможно да си вземат плодовете от стогодишната дейност на пратениците си. А косите оцветяват в зелено, за да разпознаят потомците на хилядата разузнавачи. Тези същества ще останат завинаги безцветни и дори смесените бракове с хора няма да ги променят...

– Ти си безцветен! – възкликна Григорис. – Сиви коси, почти бели, бяла кожа, все едно албинос.

– Не, това не е същото. Нашите тъкани са съвсем различни.

– Значи си от Другия Свят?

– Да, и ме заплашва връщане на Безцветната Планета.

– ТЕ поддържат ли връзка с вас?

– От време на време изпращат съобщения от Космоса. Миналата година получихме заповед да се готвим за връщане. Тогава връзката се прекрати.

– Не искате да напускате Земята – каза Григорис.

Астрономът стоеше пред прозореца.

– Странно ли ти се вижда? – отвърна той развълнуван. – Погледни тези дървета, листата, блестящата вода в реката, послушай, чуруликането на птиците, песента на шурците... толкова звуци, а моята планета е не само безцветна, тя мълчи, глуха е като пън, беззвучна е. Научих се да свиря на няколко инструмента, всяка моя свободна минута е препълнена с музика, с музика и наблюдение на Космоса – какво чудесно съчетание! Да пийнем още по чашка, на моята родна планета изобщо не съществува усещането на вкус.

– Длъжни ли сте да се върнете? – попита Григорис и остави чашата на масата. – Не можете ли просто да откажете?

– Най-напред ще засекат местата, където пребиваваме, имат апарати, които ще открият безцветните в тълпата зеленокоси; после ще се свържат с нас пряко, ще ни

принудят да се съберем на местата, предвидени за кацане на звездолетите и ще ни вземат със себе си.

– Какво значи „ще ви принудят“? – възмути се професорът. – Да не сте машини?

– Ние сме ТЕХНИ деца, винаги послушни деца. Надявах се, че ще изчезнем от очите им между милиардите хора, че никога няма да могат да ни открият.

– Тези проклети зелени коси! – възкликна Григорис.

– Твоите коси също са зелени – каза астрономът.

Григорис се засмя и смъкна от главата си зелената перука. Астрономът онемя.

– Съвземи се! – призоваваше го Григорис. – Да, безцветен съм, твой брат съм, трябва да се спасяваме на всяка цена! Това е перука от човешки коси, може и да ГИ обърка. И аз нямам намерение да напускам тази прекрасна планета.

– Перуките, перуките – шепнеше астрономът, – само перуки от човешка коса, оцветени в зелено.. тогава няма да ни намерят между милиардите. Хората със зелени коси не ГИ интересуват.

– А плешивите?

– Това е изключително човешко явление. Ние никога не оплешивяваме. Нашите бели коси са здрави.

Астрономът седна на бюрото и извади от чекмеджето няколко свитъка.

– Тук са имената и адресите на Безцветните. Веднага ще се свържа с тях и ще им наредя да замаскират главите си с перуки.

– Ще им наредиш?! – учуди се Григорис.

– Да, от дълги години ръководя обществото на Безцветните.

– Ръководеше – рече Григорис.

– Какво значи това? – Астрономът вдигна глава и отмести свитъците. – Какво значи „ръководеше“?

Григорис съблече сакото и ризата си и астрономът видя метален корпус.

– Машина! – извика той. – ТЕ са изпратили машина! Контрольор.

– Вече знаеш резултатите от тази контрола. – Григорис вдигна дясната си ръка. – Всички ще се върнете на родната си планета, а ти ще издадеш заповед за събиране на определените места. Изпратихме на Земята хиляда разузнавачи, ще се върнат десет хиляди. Прекрасен материал за изследване!

– ТЕ говорят чрез тебе – каза астрономът и се усмихна. – Ти си нещо като предавателна станция. Не мога да развълнувам една машина с молби, не мога да събудя никакви чувства у тебе. Ти не

знаеш какво е поезията, музиката, сляп си и глух, макар и направен по образ и подобие човешки. Нескопосна карикатуро! – кресна той.

Григорис отскочи.

– Изплаши се, а! – присмя се астрономът.

– Все пак, конструирали са машина почти като човек. Ти се боиш, а страхът е човешко чувство.

* * *

Започна невинно, невинно и забавно, забавно и странно. А как свърши?

Вечерните вестници информираха своите читатели, че преди един час известният астроном е хвърлил от кулата на обсерваторията известния професор Григорис, който е работил над изясняване

тайната на зелените коси. Григорис се е разбил в скалите. Имал е метална ризница на себе си, която сложил преди да отиде у астронома. Професорът обаче не е загинал от куршум. Астрономът отказва да даде каквито и да било обяснения. Толкова от вестниците.

Измина една година, почти една година – точно единадесет месеца след описаните събития изчезна зеленият цвят от косите на хората. Няколко седмици преди това три урагана в три части на планетата изтриха от лицето на земята няколкостотин селища и предизвикаха сериозни разрушения в няколко града.

Пропаднаха или изчезнаха около десет хиляди души.

Нищо ново под слънцето

Научно-фантастичен разказ

Чеслав Хрущевски

Този и онзи казват: „Нищо ново под слънцето“. Лъжат, разбира се. Под нашето слънце няма нищо ново, но умните глави заедно с разните машини откриха други слънца, доста много нови и супернови звезди. И под тези слънца ли няма нищо ново? По небето има толкова много нови сияния. Ето например това, искри по Млечния път, все по-близо, все по-ярко. Космически лъч ли е? Или късче от Слънцето? Златистото кълбо лети на среща с вас, развяло розова плитка след себе си. А! Падна с грохот на земята, стресна ято врани, стресна двама млади. Момчето извика, момчето прихна и рече:

- Не пици, това е метеор.
- От небето ли падна?
- От небето.
- Още няколко метра и нищо немаше да остане от нас... Виж, виж, той се движи!
- Оптическа измама. Камъните са неподвижни.
- Движи се!
- Просто се търколи по хълма.
- Към нас се търкаля!

- Метеор ли е, не е ли?...
- Скърца.
- По-скоро скрипти.
- Студено ми е. Хайде да си ходим.
- Не ставай глупава.. Трябва да видим какво е това. По небето се въртят най-различни ракети. Около Земята кръжат изкуствени спътници, астронавти... Може би някой е паднал в нашите ниви, може нещо да се е откъснало от нещо. Ще уведомим когото трябва и ще ни дадат награда.
- Не искам награда! Искам да си ходим! – викна момчето. – Виж колко е голям, като копа сено.
- Цвърти...
- Нажежен е до бяло.
- Аленее...
- Мислиш ли, че е метеор?
- Метеор е, ама железен.
- Защо цвърти така?
- Тревата е мокра.
- Престана.
- И червеното потъмнява.
- Пак скърца.
- Сякаш някой иска да отвори врата...

– Метеор с врата и прозорци? – учуди се логично момчето.

– Това не е метеор – заяви момчето. – Застани зад мен! Вратата се отваря.

– И какво сега?

– Нищо. Чакат сигурно да изстине съвсем.

– За кого говориш? Кой чака?!

– Астронавтите. В нивата ни е паднал контейнер с астронавти.

– Паднал ли?! Така тресна, че чак земята проеча.

– Отвътре излиза някаква машина.

– Значи там има хора.

– Не. Виж, виж, вече са две, три... четири...

– Пет, шест, седем... осем машини?

– Осем телеуправлявани машини. Сигурно пробват автоматични луноходи – перчеше се момчето – Като кацна ракетата на Луната, ще изскочат от търбуха ѝ. Така са конструирани, че с тяхна помощ могат да се видят лунните гори и долини. Ще изследват всичко, което трябва.

– Но те кацнаха на Земята!

– Нали ти казах, че това е някакъв опит.

– Те... те ни обкръжават!

– Интересно... – четири от едната и четири от другата страна.

– Не исках да излизам аз от нас, ама ти – ела, та ела, ще потичаме по росата, чудесно е на разсъмване...

– Знаеш добре, че не мислех за росата. За тебе мислех.

– Искаше да ме целунеш?

– А ти се дърпаше, като че ли това е не знам какво престъпление.

– Стеснявах се.

– Възрастните казват, че днешната младеж е много развалена.

– До мозъка на костите си.

– А едно момиче е на седемнайсет години и се стеснява да се целува.

– Ти също се стесняваше.

– Моето е друго. Аз съм от несмелите мъже. Трябва да ми вдъхнеш смелост.

– И това ми било мъж, една година по-голям от мене!

– Година и половина.

– Говори, говори – прошепна момчето. – Като млъкнеш и те се приближават. Когато говориш, замръзват, сякаш слушат...

– Да, имаш право. Трябва да говорим непрекъснато и да мислим как да се измъкнем от този капан. Не знам какво може да означава всичко това?!

– Няма да ни сторят зло, нали?

– Бъди спокойна, аз нали съм тука!

– Сигурно са по-силни от тебе!

– Масивни са, но се движат бавно и малко несръчно. Тези фини колела не са за такава почва. Аз разбирам от такива работи.

– Разбираш от такива ракети?
– Разбирам от трактори – и той е машина, и това са машини. Не виждам причина за паника. Ако това е пробно кацане на луноходи, ще ни разгледат, ще ни запишат гласовете и ще се върнат в ракетата.
– Ами ако имат други намерения?
– Какви намерения?
– Не зная.
– Чел съм, че в Космоса може да има разумни същества – каза момчето и въздъхна дълбоко.
– Такива хора като нас?
– Това никой не знае. Предполага се, че и те изследват космическото пространство, изпращат сонди...
– Чувам тихо гъргорене.
– А, коремът ми се обажда.
– Ох, слава богу, изплаших се. Значи казваш, че другите разумни същества изпращат на Земята такива сонди?
– Никой никога не е срещал на нашата планета и най-малката следа от чуждоземни същества – заяви важно младежът.
– И тъкмо ние трябваше да срещнем! – завайка се момичето. – Защо не казваш нищо?
– Между машините има пролуки, виждаш ли? Още сега можем да се измъкнем. После

ще стегнат обръча. Ще издебна удобен момент и скачаме.
– Сякаш са враснали в земята.
– Ами да стоим тогава. Нищо няма да ни направят.
– Гледат ни.
– И аз имам такова чувство.
– Гледат и слушат. Говори!
– Вече не знам за какво – сви юмруци младежът. Беше решил да се бори с машините. – Нося чанта с инструменти! – възкликна изведнъж той. – Ще ги почопля тези колички. Ето, виж, френски ключ.
– Защо викаш?
– За да чуят. Аз съм механик. Механик съм! Разбирате ли?
– Боя се, че не разбират.
– Но сигурно ги ръководят интелигентни същества!
– Тогава им кажи да си приберат тези гадни машини.
– Издайте заповед да влязат в контейнера! Чувате ли, нека се приберат! Машините замигаха със зелените си рефлектори.
– Искат да ни виждат по-добре.
– Изкарват някакви жици и топки...
– Това са антени и микрофони.
– Искат да ни чуват по-добре?

– Ние сме хора, живи, разумни същества! Знаете ли какво е това „човек“?

– Човекът – затрака една от машините – е нашият главен проблем. Физическата и психическата му същност не подлежат на съмнение. Той мисли, значи съществува, но ако не мисли? В Космоса непрекъснато се говори за човека, за силата и мощта му, за великодушieto и мъдростта му, за това, че притежава необикновено чувство за хумор, което го издига над другите същества, обитаващи белите светове, зелените, червените, черните светове. Тези разкази кръстосват от планета на планета, но никой никога по време на пътешествие не е срещал човек. Все търсим и търсим следите му. Търсим от памтивека, защото във всяка приказка в края на краищата има зрънце истина, но тези зърна не пускат кълнове.

– А ние? Тя?! Аз?!... – извика момчето.

– Какво вие?

– Той е човек! – убеждава ги момичето.

– Честна дума! Всяка сутрин ходи на работа. Живеем в онова село край гората. Той пътува с влак до града. Днес стана по-рано, почука на прозореца ми и аз изскочих от къщи. Искаше да ме целуне, но не се осмели. Той е човек, добър човек.

– И тя е човек, момиче. Ние сме хора.

– Всеки може да каже така – изграчи машината.

– И пак се приближават! Ще ни смажат!

– Не, няма да им дам! Имам френски ключ в чантата.

– Показват се метални ръце с метални пръсти.

– Изкуствени ръце.

– Боже, мили, повдигат ни!

– Пусни! Остави ме!

– А сега пък ни слагат на някаква платформа.

– Какво има тука? – попита машината и разтърси чантата на механика.

– Инструменти.

– Какви?

– Ключове, поялници, отвертки, гресьорка...

– Гресьорка ли? – заскърца машината.

– Пусни ме, дяволе, ще ми счупиш ръката! Да, гресьорка, казах ти вече. Гледайте, пълна е с грес, чудесен, мазен грес!

– Грес! Най-сетне! От памтивека търсим грес. Гресируйте ни! О, о, да, тука и тука... Даваме царство за една капка грес!

– Сега вярвате ли, че сме хора?

– Вярваме, вие сте гресьорки, гресируйте, гресируйте, де, какво чакате?

– Не мога да си мръдна ръката!

Машините сложиха обратно на земята момчето и момичето.

– Грес, грес, изгаряме за капчица грес – бърбеха те жалко.

– Една капка няма да ви стигне – рече механикът. – Трябва да ви гресирам както му е ред.

– Трябва, трябва. Какво чакате, хайде!

– Този грес няма да стигне за всички ви. Най-много за една-две...

– Най-много за две? – машините бяха явно разтревожени. А механикът беше вече господар на положението. Извади гресъорката от чантата и я хвърли между металните чудовища. Те заскърцаха тутакси и засветиха.

– Бият се! – възкликна момичето.

– Бият се за гресъорката – потвърди момчето.

– Удрят се с огромна сила!

– Битка, истинска битка на машини!

– Ще се унищожат една-друга.

– Точно затова им хвърлих гресъорката.

– Ти си много умен.

– Е, обикновен механик съм, но разбирам от машини. Гледай, истинско бойно поле. Само „трупове“.

– Какво ще правим с това старо желязо?

– Ще дойда с трактора и ще го закарам в работилницата. Сигурно ще трябва. Например за едни скутер или мотоциклет...

– И ще отидем на екскурзия!

– При езерото.

– Езерото е най-красиво нощем. Пълно е със звезди, защото небето се оглежда във водата. И няма нужда човек да вири глава нагоре.

– Ще ми уловиш ли една звезда?

– Ще ти уловя. Една, две... Ако поискаш, сто ще ти уловя.

– И какво ще правим с тях?

– Ще ги окачим на елхите.

Те вървяха бързо към станцията и от време на време се обръщаха назад. Купчината разбита машини се чернееше на фона на розовото небе. Звездолетът от Другата Галактика обикаляше около Земята, компютрите анализираха информацията за срещата с титаните, унищожили машините.

„Разполагат със страшно оръжие! – заключи началникът на експедицията. – Безпощадни са! Това са същества без сърца. Заплашва ни страшна опасност. Да се махаме оттук! Да се махаме!“

Изход от положението

Научно-фантастичен разказ

Айзък Азимов

Трите закона на роботехниката:

1. Роботът не може да причини вреда на човека, или със своето бездействие да допусне на човека да бъде причинена вреда.

2. Роботът е длъжен да се подчинява на всички заповеди на човека, освен, когато тези заповеди противоречат на Първия закон.

3. Роботът е длъжен да се грижи за своята безопасност дотолкова, доколкото това не противоречи на Първия и Втория закон.

От „Справочника по роботехника“ 56-о
изд., 2058 година

* * *

Когато Сюзън Келвин, главният рロボпсихолог на компанията „Ю. С. Роуботс енд мекеникъл мен, инкорпорейтид“, се върна от Хипербазата, бившият ръководител на научния отдел на компанията Алфрѐд Ленинг я чакаше. Старецът никога не говореше за своята възраст, но всички знаеха, че вече е прехвърлил седемдесет и пет. При все това, умът му бе запазил остротата си и, макар че Ленинг, в края на краищата, се съгласи да стане Почетен

научен ръководител, а отдела възглави Богѐрт, това не пречеше на стареца да идва всеки ден в кабинета си.

– Как вървят при тях работите с хиператомния двигател? – поинтересува се той.

– Не знам – с раздражение отговори Сюзън. – Не съм питала.

– Хм... Поне да бяха побързали. Иначе „Консолидейтид“ може да ги изпревари. И нас също.

– „Консолидейтид“? Какво общо имат те?

– Е, та нали изчислителни машини имат и другите. Наистина, нашите са позитронни, но това не значи, че са по-добри. По този повод Робертсън свиква утре голямо съвещание. Той чакаше само вашето завръщане.

Робертсън, синът на основателя на „Ю. С. Роуботс енд мекеникъл мен, инкорпорейтид“, извърна слабо си, с голям нос лице към управителя на компанията. Адамовата му ябълка подскочи и той каза:

– Започвайте. Време е да се ориентираме по този въпрос.

Управителят прибързано започна:

– Ето как стоят нещата, шефе. Преди месец, „Консолидейтид роуботс“ изпратиха тук цял тон изчисления, уравнения и прочее в този дух и се обърнаха към нас със странно предложение. Разбирате ли, те имат една задача и искат да получат отговор на нея от нашия Мозък. Условията са такива...

Той започна да прегъва дебелиите си пръсти.

– Ние получаваме сто хиляди, ако решението не съществува, и успеем да им посочим липсващите фактори. Двеста хиляди – ако решението съществува, плюс разходите по построяването на машината, за която става дума, плюс една четвърт от цялата печалба, която тя ще донесе. Задачата е свързана с разработване на двигател за звездолет...

Робертсън се намръщи и слабото му тяло се напрегна.

– Въпреки че и те имат своя собствена мислеща машина. Така ли?

– Ето защо цялото предложение ни изглежда толкова подозрително, шефе. Левър, продължете.

Ейб Левър, който седеше в далечния край на масата, стана и си почеса брадата. Като се усмихна, той започна:

– Ето в какво се състои работата, сър. „Консолидейтид“ имаха мислеща машина. Тя се строши.

– Какво? – Робертсън даже се надигна.

– Да, строши се. Край! Никой не знае защо, но аз имам някои и други доста интересни догадки. Например, те са могли да й дадат да разработи звездолет на основата на същата информация, която предлагат на нас и това е извадило от строя тяхната машина. Сега от нея е останало просто купчина железни отпадъци, нищо друго.

– Разбирате ли, шефе? – управителят тържествуваше. – Разбирате ли? Няма такава научно-промишлена група, която да не се е опитвала да разработи двигател, изкривяващ пространството, а „Консолидейтид“ и „Ю. С. Роуботс“ изпревариха всички благодарение на това, че всяка от тях имаше робот-супермозък. А сега, когато се изхитриха да строшат своята, ние нямаме повече конкуренти. Ето къде е ключът, ето... хм... техният мотив. По-рано от шест години те няма да могат да построят нов Мозък и са загубени, ако само не им се удаде да строшат и нашия със същата задача.

Президентът на „Ю. С. Роуботс“ широко отвори очи.

– Виж ти, мерзавци!

– Почакайте, шефе. Това още не е всичко.
– Той махна с ръка. – Ленинг, продължавайте!

Доктор Алфрѝд Ленинг съзерцаваше сцената с леко презрение, каквото винаги предизвикваше у него дейността на производствения отдел и отдела по пласмента, в които плащаха къде повече. Той смръщи посивелите си вежди и безстрастно започна:

– Положението, от научна гледна точка, макар и не съвсем ясно, се поддава на логически анализ. При съвременното състояние на физиката проблемът за междузвездните полети е... хм... твърде мъгляв. Въпросът е доста неопределен и информацията, която „Консолидейтид“ е дала на своята машина, ако съдим по това, което предлагат на нас, също не е съвсем определена. Нашият математически сектор я подложи на подробен анализ и може да се каже, че тя е всеобхватна. Предоставеният материал включва всички известни данни по теорията на Франчиаки за изкривяване на пространството, а също така всички необходими сведения по астрофизика и електроника. Това съвсем не е малко.

В този момент Робертсън, който слушаше с голяма тревога, го прекъсна:

– Толкова, че Мозъкът може да не се справи с нея?

Ленинг решително поклати глава.

– Не. Възможностите на Мозъка, доколкото можем да съдим, нямат граници. Работата не е в това, а в законите на роботехниката. Мозъкът, например, никога не ще може да реши поставената му задача, ако това е свързано с гибелта на хора или ако им причини някаква вреда. За мозъка тя ще бъде нерешима. Ако такава задача е придружена от крайно настоятелно искане тя да бъде решена, то напълно възможно е Мозъкът, който, в края на краищата, е само един робот, да се озове пред дилемата да не бъде в състояние нито да даде отговор, нито да откаже отговор. Може би, нещо подобно се е случило и с машината на „Консолидейтид“ – той замълча, но управителят не остана удовлетворен.

– Продължавайте, доктор Ленинг. Обяснете така, както обяснявахте на мен.

Ленинг плътно присви устни и, повдигайки вежди, кимна към доктор Сюзън Келвин, която седеше и разглеждаше ръцете си, чинно положени на коленете ѝ. Като вдигна очи, тя заговори тихо и без всякакъв израз:

– Начинът, по който роботът реагира на поставената дилема е поразителен – започна тя. – Нашите познания относно психологията

на роботите далеч не са съвършени, мога да ви уверя в това като специалист, но тя се поддава на качествено изследване, тъй като, колкото и сложно да е устройството на позитронния мозък на робота, човек го е създал и го е създал в съответствие със своите представи. Нали човек като попадне в безизходно положение, често се стреми да избяга от действителността: той или се оттегля в света на илюзиите, или се отдава на пиянство, или заболява от истерия, или се хвърля във водата. Всичко това се свежда към едно – той не иска или не може да погледне фактите в очите. Така е и при роботите. В най-добрия случай дилемата ще разруши половината от релетата му, а в най-лошия ще изгори всички позитронни връзки в мозъка, така че възстановяването му вече ще е невъзможно.

– Разбирам – каза Робертсън, макар че нищо не разбра. – Е, а информацията, която ни предлага „Консолидейтид“?

– Без съмнение, тя е свързана с подобна забранена проблема – отговори доктор Келвин. – Но нашият Мозък много се различава от робота на „Консолидейтид“.

– Това е вярно, шефе. Това е вярно – енергично я прекъсна Управителят. – Искам добре да го запомните, тъй като там е цялата работа.

Очите на Келвин блеснаха зад очилата, но тя търпеливо продължи:

– Виждате ли, сър, в машината, които има „Консолидейтид“, в това число и в техния „супермислител“, не се влага индивидуалност. Те предпочитат функционалността, което е напълно разбираемо, тъй като основните патенти върху мозъчните връзки, определящи емоциите, принадлежат на „Ю. С. Роуботс“. Техният „Мислител“ е просто грандиозна изчислителна машина и дилемата я е извела от строя мигновено. А в същото време нашият Мозък притежава индивидуалност – индивидуалността на дете. Това е във висша степен дедуктивен мозък, но той напомня по нещо учения глупак. Не осъзнава напълно това, което прави – просто го прави. И доколкото, всъщност е дете, той е пожизнеспособен. Не се отнася твърде сериозно към живота, ако мога така да се изразя.

Сюзън Келвин продължи:

– Ето какво възнамеряваме да направим. Ние разделихме цялата информация на „Консолидейтид“ на логически единици. Ще ги въвеждаме в Мозъка една по една много внимателно. Щом като бъде въведен факторът, който създава дилемата, инфантилната индивидуалност на Мозъка за

известно време ще се поколебае, Неговата способност към обобщения и оценки е още несъвършена. Докато осъзнае дилемата като такава, ще мине чувствителен интервал от време. Мозъкът, за този интервал от време, автоматически ще отхвърли дадената единица информация, преди неговите връзки да се задвижат и да излязат от строя.

Адамовата ябълка на Робертсън затрепери.

– А вие уверена ли сте в това?

Доктор Келвин подтисна раздражението си.

– Аз разбирам, че в популярен вид това не е много убедително, но да привеждам математически формули би било безсмислено. Уверявам ви, че всичко е точно така, както ви казах.

Управителят не пропусна да се възползва от паузата и избълва поток от думи:

– Така стоят нещата, шефе. Ако ние се съгласим, ще постъпим така: Мозъкът ще ни каже в коя част от информацията е заложена дилемата, а ние тогава ще можем да определим в какво тя се състои. Нали, доктор Богърт? Та така, шефе. А доктор Богърт е най-добрият математик на света. Ние отговаряме на „Консолидейтид“, че задачата е неразрешима, отговаряме им с пълно основание и получаваме сто хиляди. Те

остават със строшена машина, а ние – с цяла. След година, може би две, ще притежаваме двигател, който ще изкривява пространството или както понякога го наричат – суператомен мотор. Но както и да го наречеш, това е велико нещо!

Робертсън се ухили и протегна ръка.

– Дайте контракта. Ще го подпиша.

Когато Сюзън Келвин влезе в най-строго охраняваното подземие, където се намираше Мозъкът, единият от дежурните техници токущо му бе задал въпроса: „Ако пиле и половина за ден и половина снася яйце и половина, то колко яйца ще снесат девет пилета за девет дни?“

Мозъкът отговори: „Петдесет и четири“. И техникът каза на другия техник: „Виждаш ли, дръвник?“

Сюзън Келвин се покашля и веднага наоколо закипя суетлива, безцелна дейност. Сюзън направи нетърпелив жест и остана насаме с Мозъка.

Самият Мозък представляваше двуфтово кълбо, запълнено с хелиева атмосфера със строго определен състав: пространство съвършено изолирано от всякакви вибрации, колебания и лъчи. А във вътрешността му беше затворена плетеницата от позитронни връзки, нечувано сложни, която и представляваше Мозъка. Цялата останала

част от помещението беше запълнена с приспособления, които служеха за посредници между Мозъка и външния свят – неговият глас, неговите ръце, неговите сетива.

Доктор Келвин тихо произнесе:

– Е, как се чувствуваш, Мозък?

Мозъкът отговори с тънък, радостен глас:

– Много добре, мис Сюзън. А аз знам – искате да ме попитате за нещо. Вие винаги идвате с книжка в ръце, когато искате да ме питате за нещо.

Доктор Келвин добродушно се усмихна:

– Ти позна, но за това малко по-късно. Ще ти зададем един въпрос. Той ще бъде толкова сложен, че ще го задаваме в писмен вид. Но това ще стане малко по-късно. Мисля, че първо трябва да поговоря с теб.

– Отлично. Аз обичам да разговарям.

– И така, Мозък, след малко тук с този сложен въпрос ще дойдат доктор Ленинг и доктор Богърт. Ние ще ти го задаваме по малко и съвсем бавно, защото искаме ти да бъдеш извънредно предпазлив. Ще те помолим въз основа на тази информация да направиш някои изводи, ако успееш, но трябва отсега да те предупредя, че решението може да е свързано... хм... с опасност за човека.

– Виж ти! – неволно се откъсна от Мозъка.

– Затова бъди нащрек. Когато получиш картата, която означава опасност за човека и, може би, даже смърт – не се вълнувай. Виждаш ли, Мозък, в дадения случай не е така важно за нас даже смъртта; за нас това не е тъй важно. Затова, когато стигнеш до тази карта, просто спри и я върни обратно – това е всичко. Разбираш ли?

– Естествено. Само че – смърт на хора... ама че работа!

– Е, Мозък, ето че идват доктор Ленинг и доктор Богърт. Те ще ти разкажат в какво се състои задачата и ние ще започнем. А ти гледай да не се изложиш...

Информацията въвеждаха постепенно, карта след карта. След всяка въведена, известно време се чуваха странни тихи звуци на задоволство: Мозъкът се захващаше за работа. После настъпваше тишина, която означаваше, че Мозъкът е готов за въвеждане на следващата карта. За няколко часа в Мозъка беше въведено такова количество математическа физика, че за нейното излагане бяха отишли седемнадесет дебели тома.

Постепенно хората започнаха да се мръщят. Ленинг нещо сърдито си мърмореше. Богърт отначало замислено разглеждаше ноктите си, а после започна разсеяно да ги гризе. Когато изчезна и

последната карта от голямата купчина, побледнялата Келвин произнесе:

– Нещо не е в ред.

Ленинг с мъка изрече:

– Не може да бъде. Да не се е... повредил?

– Мозък? – Съюзън Келвин трепереше. – Чуваш ли ме, Мозък?

– А? – раздаде се разсеян отговор. – Трябвам ли ви?

– Решението...

– А, това ли! Ще мога. Ще ви построя целия кораб, лесна работа, само ми дайте работи. Отличен кораб. Ще са ми нужни около два месеца.

– И ти не срещна... никакви трудности?

– Наложил се дълго да изчислявам – отговори Мозъкът.

Доктор Келвин отстъпи назад. Руменината така и не се върна на хлътналите й бузи. Тя направи знак на останалите да си отиват.

* * *

Вече в кабинета си, тя каза:

– Не разбирам. Информацията, която му предоставихме, несъмнено съдържа дилемата, може би, даже гибел на хора. Ако нещо не е в ред...

Богърт отговори спокойно:

– Машината говори и говори разумно. Значи за нея няма дилема.

Но психологът горещо възрази:

– Има дилеми и дилеми. Съществуват различни начини за бягство от действителността. Представете си, че Мозъкът е повреден само леко, да речем, толкова, че погрешно да се смята за способен да реши задачата, макар че в действителност не може да направи това. Или, представете си, че сега той е, може би, на косъм от нещо наистина ужасно, така че и най-малкият тласък може да го погуби.

– А представете си – каза Ленинг, – че дилемата не съществува. Представете си, че друга задача е извадила от строя машината на „Консолидейтид“ или, че се касае за чисто механическа повреда.

– Все едно, ние не можем да рискуваме – настояваше Келвин. – Слушайте. Нека от този момент никой да не се дори доближава до Мозъка. Аз сама ще дежуря при него.

– Добре – въздъхна Ленинг, – дежурете. А засега нека Мозъкът строи своя кораб. И, ако го построи, ние ще трябва да го изпробваме.

Той замислено добави:

– За това ще са ни необходими нашите най-добри изпитатели.

* * *

Майкъл Доновън яростно приглади рижата си четина, без да обръща внимание на факта, че тя отново се изправи.

Той каза:

– Стига, Грег. Казват, че корабът е готов. Не е известно що за кораб е това, но е готов. Да вървим, Грег. Нямам търпение да се добера до пулта.

Пауъл уморено произнесе:

– Остави, Майк. Шегите ти съвсем не са свежи, пък и тукашният спарен въздух никак не им е от полза.

– Не, чуй ме! – Доновън още веднъж безрезултатно приглади косите си. – Не ме безпокои толкова нашият чугунен гений и тенекиеното му корабче. Но отпуската ми пропада! Ужасна скука! Ние нищо друго не виждаме освен бради и цифри. И защо ли ни възлагат такива работи?

– Защото, ако се лишат от нас – кротко отвърна Пауъл, – загубата няма да е голяма. Както и да е, успокой се! Насам идва Ленинг.

Наистина, към тях идваше Ленинг. Посивелите му вежди бяха пищни както преди, а самият той, въпреки годините си се държеше все така изправен и беше пълен с енергия. Заедно с изпитателите, без да продума, той се изкачи на площадката, където безмълвните работи строяха кораба без всякакво участие на човека.

Не, не беше така. Бяха построили кораба!

Ленинг каза:

– Роботите бездействуват. Днес нито един не се е помръднал.

– Значи той е готов? Окончателно? – попита Пауъл.

– Откъде да знам? – заядливо отговори Ленинг, веждите му така се смръщиха, че съвсем закриха очите. – Изглежда е готов. Наоколо никакви излишни детайли не се въргалят, а вътре всичко е полирано до блясък.

– Бяхте ли вътре?

– Само хвърлих поглед. Аз не съм космонавт. Някой от вас да разбира от теория на двигателите?

Доновън погледна Пауъл, а той – Доновън. Накрая Доновън отговори:

– Аз имам диплома, сър, но когато я получавах, нямаше и намек за хипердвигатели или навигация в изкривено пространство. Обикновени детски играчки в три измерения.

Алфрэд Ленинг го погледна, недоволно подсвирна и с леден тон произнесе:

– Какво пък, ние имаме специалисти по двигатели.

Той се обърна, за да си тръгне, но Пауъл го хвана за лакътя.

– Извинете, сър, влизането в кораба все още ли е забранено?

Старецът се спря нерешително, като поглаждаше носа си.

– Като че ли не. Във всеки случай не за вас двамата.

Доновън го изпрати с поглед и измърмори кратка, но силна фраза. После се обърна към Пауъл:

– Доця ми се да му кажа какво, всъщност, представлява той, Грег.

– Да вървим, Майк.

Достатъчен беше един поглед, та да разберат: вътре корабът е готов – доколкото това изобщо е възможно. Човек никога не би могъл така грижливо да полира всяка повърхност, както го бяха направили роботите.

В кораба нямаше ъгли: стените, подовите и таваните преминаваха плавно едни в други и в студеното, метално сияние на скритите лампи, човек виждаше около себе си шест студени отражения на собствената си смаяна персона.

В главния коридор – тесен, кълтящ проход – излизаха съвършено еднакви каюти.

Пауъл каза:

– Вероятно мебелите са вградени в стените. А може би въобще не ни се полага нито да седим, нито да спим.

Еднообразието бе нарушено едва в последното, най-близкото до носа на кораба,

помещение. Тук металът за пръв път беше прорязан от изпъкнал прозорец с абсолютно прозрачно стъкло, а под него беше разположен единственият голям циферблат с единствена неподвижна стрелка, застанала точно на нулата.

– Виж! – каза Доновън, като сочеше единствената дума, която се виждаше над дребните деления на скалата.

Тя гласеше: „Парсеки“, а в десния край на скалата, извита като дъга, стоеше числото „1000000“.

В стаята имаше две кресла: солидни, широки и без тапицерия. Пауъл внимателно приседна и откри, че креслото съответствува на формата на тялото и е много удобно.

– Е, какво ще кажеш? – попита Пауъл.

– Хващам се на бас, че този Мозък има възпаление на мозъка. Да се махаме.

– Нима не искаш да го разгледаш?

– Вече го разгледах. Дойдох, видях и си отидох.

Рижите коси на главата на Доновън се наежиха.

– Грег, да се махаме. Аз подадох оставка преди пет секунди, а за външни лица тук входът е забранен.

Пауъл самодоволно се усмихна и поглади мустаците си.

– Добре, Майк, не се горещи. Отначало и аз не бях на себе си, но сега всичко е наред.

– Всичко е наред, така ли? Че кое му е наред? Да не си се застраховал пак?

– Майк, този кораб няма да полети.

– Откъде знаеш?

– Двамата с теб обиколихме целия кораб, нали?

– Да, като че ли.

– Повярвай ми, целия. А ти видя ли тук нещо, което да прилича на кабина за управление, ако не броим този единствен илюминатор и тази единствена скала в парсеки? Да си виждал някакви лостове?

– Не.

– А двигател видя ли?

– Вярно бе – не видях.

– Е, това е. Да вървим, Майк, да доложим на Ленинг.

Ругаейки, те се отправиха към изхода по еднообразните коридори и в края на краищата наслуки попаднаха в късия проход, който водеше към изходната камера.

Доновън трепна.

– Ти ли затвори, Грег?

– Не съм и помислял. Натисни лоста!

Лостът не поддаваше, въпреки че лицето на Доновън се изкриви от напрежение. Пауъл каза:

– Не забелязах нито един аварияен люк. Ако нещо тук не е наред, ще им се наложи да се добират до нас с кислород.

– Да-да, а ние ще трябва да чакаме, докато те не открият, че някакъв идиот ни е затворил тук – добави Доновън извън себе си от ярост.

– Да се върнем в каютата с илюминатора. Това е единственото място, откъдето можем да сигнализираме.

Но да сигнализируют така и не успяха.

Илюминаторът, в носовата каюта, вече не беше небесносин. Той беше черен, а ярките жълти точки на звездите говореха, че са в Космоса.

Две тела с глух удар паднаха в двете кресла.

* * *

Алфред Ленинг срещна доктор Келвин пред своя кабинет. Той нервно запали пура и отвори вратата.

– Виджте, Сюзън, ние отидохме твърде далеч и Робертсън нервничичи. Какво правите с Мозъка?

Сюзън Келвин разтвори ръце.

– Не бива да бързаме. Цената на Мозъка е по-голяма от всякаква неустойка, която ще се наложи да заплатим.

– Но вие го разпитвате вече два месеца.

Гласът на робопсихолога не се промени и все пак в него прозвуча заплаха:

– Сам ли искате да се заемете с това?

– Е, вие знаете какво исках да кажа.

– Да, всъщност – Доктор Келвин нервно потри длани. – Това не е лесно. Опитах и тъй и инак, но още нищо не съм постигнала. Той има ненормални реакции. Отговаря някак си странно. Но досега не ми се удаде да установя нещо определено. А нали разбирате, че, докато не узнаем, как стоят нещата, трябва извънредно внимателно да се придвижваме. Аз не мога да предвидя точно кой прост въпрос, коя дума, могат... да го тласнат зад границата и тогава... и тогава ние ще останем със свършено безполезен Мозък. Искате ли да поемете такъв риск?

– Но все пак той не може да наруши първия закон!

– И аз самата мислех така, но...

– И в това ли не сте уверена? – Ленинг беше потресен до дъното на душата си.

– О, аз в нищо не съм уверена, Алфрѝд...

Сигналът за тревога загърмя с плашеща внезапност. Ленинг с трескави движения включи връзката и замря на място, като чу задъхващия се глас.

После Ленинг произнесе:

– Сюзън... Чухте ли?... Корабът е излетял.

Преди половин час аз изпратих там двама

изпитатели. Трябва още веднъж да поговорите с Мозъка.

* * *

Сюзън Келвин си наложи спокойно да зададе въпроса:

– Мозък, какво се случи с кораба?

– С този, който построих ли, мис Сюзън? – весело запита Мозъкът.

– Да. Какво стана с него?

– Ами нищо. Онези двамата, които трябваше да го изпробват, влязоха вътре, всичко беше готово. И аз взех, че ги отпратих.

– А... какво пък, това е добре. – Тя с мъка дишаше. – Мислиш ли, че нищо няма да им се случи?

– Разбира се, нищо, мис Сюзън. Аз за всичко съм се погрижил. Това е забележителен кораб.

– Да, Мозък, корабът е забележителен, но ти как мислиш, ще им стигне ли храната? Няма ли да имат някакви неудобства?

– Храната ще стигне.

– Мозък, всичко това може силно да им подейства. Разбираш ли, това е тъй неочаквано.

Но Мозъкът възрази:

– Нищо няма да им се случи. Би трябвало да им е интересно.

– Интересно? Защо?

– Просто интересно – лукаво отговори Мозъкът.

– Сюзън – трескаво прошепна Ленинг, – попитайте го това свързано ли е със смърт. Попитайте каква опасност може да ги заплашва.

Лицето на Сюзън Келвин се изкриви от ярост.

– Мълчете!

С треперещ глас тя се обърна към Мозъка:

– Ние можем да се свържем с кораба, нали, Мозък?

– О, те могат да ви чуят по радиото. Аз съм предвидил това.

– Благодаря. Засега това е всичко.

Щом като излязоха, Ленинг се нахвърли върху нея:

– Господи, Сюзън, ако узнаят за това, всички сме изгубени. Ние трябва да върнем тези хора. Защо направо не попитайте, заплашва ли ги смърт?

– Защото, именно за това аз не бива да говоря – уморено отвърна Келвин. – Ако съществува дилема, то тя е свързана със смъртта. А ако внезапно поставим Мозъка пред дилемата, това може да го погуби. И какво полза ще имаме от това? А сега си спомнете: той ни каза, че можем да се свържем с тях. Хайде да го направим, ще узнаем къде се намират и ще ги върнем

обратно. Възможно е те да не могат сами да управляват кораба: Мозъкът, вероятно, го управлява дистанционно. Да вървим!

* * *

Измина доста време преди Пауъл окончателно да се съвземе.

– Майк – промърмори той с изстинали устни. – Ти усети ли някаво ускорение?

Доновън тъпо го изгледа.

– А? Не... не.

После, като стисна юмруци, в неочаквана трескава възбуда скочи от креслото и се притисна до хладното изпъкнало стъкло. През него не се виждаше нищо освен звезди.

Доновън се обърна.

– Грег, вероятно, те са включили машините, докато ние сме били вътре. Грег, тук работата не е чиста. Те с работа са нагласили всичко така, че да ни заставят да бъдем изпитатели, даже и ако намислим да се откажем.

– Какви глупости говориш? – отвърна Пауъл. – Какъв смисъл има да ни изпращат, ако не умеем да управляваме кораба? Как ще го върнем обратно? Не, този кораб е излетял сам, и то без каквото и да е забележително ускорение.

Той стана и бавно закрачи из стаята. Звукът от стъпките му прокътна отразен от стените. Той глухо произнесе:

– Майк, това е най-неприятното положение, в което сме попаднали.

– Виж ти новина – с горчивина отвърна Доновън. – Аз пък се радвах и веселях, преди ти да ме просветиш.

Пауъл се направи, че не го чу.

– Без ускорение – това означава, че корабът работи на съвършено неизвестен принцип.

– Неизвестен за нас, във всеки случай.

– Никому неизвестен. Тук няма двигатели, които могат да се управляват ръчно. Може би са вградени в стените. Може би затова тук стените са така дебели.

– Какво си мърмориш? – попита Доновън.

– Да беше послушал. Казвам, че каквито и машини да привеждат този кораб в движение, те са скрити, и, очевидно, не изискват надзор. Корабът се управлява дистанционно.

– От Мозъка?

– А защо не?

– Значи, според теб, ние ще останем тук, дотогава, докато Мозъкът не ни върне обратно?

– Възможно. Ако е така, нека спокойно да чакаме. Мозъкът е робот. Той е длъжен да спазва Първия закон. Той не може да причини вреда на човека.

Доновън бавно се отпусна в креслото.

– Така ли мислиш? – той старателно приглади косите си. – Слушай! Тази безсмислица относно изкривяването на пространството извади от строя робота на „Консолидейтид“ и математиците обясниха това така: междузвездният полет е смъртоносен за човека. На кой робот да вярваме? Нашият доколкото си спомням, имаше същите данни.

Пауъл яростно засукваше мустаците си.

– Майк, не се прави, че не знаеш роботехниката. Много преди един робот да получи физическата възможност да наруши Първия закон, той трябва така да се изпотроши, че десет пъти ще успее да се превърне в купчина старо желязо. Вероятно, обяснението е много просто.

– О, как не! Кажу на прислугата да ме събуди навреме. Всичко е тъй просто, че няма за какво да се вълнувам и ще спя като къпан.

– За бога, Майк, сега пък от какво си недоволен? Мозъкът се грижи за нас. Тук е топло. Светло. Има въздух. А стартовото ускорение не би могло да разроши дори косата ти, ако беше достатъчно пригладена.

– Така ли? А какво ядем? Какво ще пием? Къде сме? Как ще се върнем? А ако стане авария, към кой изход и в какъв скафандър трябва да бягаме – да бягаме, а не да

вървим? Аз даже не видях тук баня и онези дребни удобства, които има обикновено до нея. Разбира се, грижат се за нас, и то не лошо!

Гласът, който прекъсна речта на Доновън, не беше на Пауъл. Той не беше на никого. Той проеча във въздуха – гръмлив и зашеметяващ:

– Грегори Пауъл! Майкъл Доновън! Грегори Пауъл! Майкъл Доновън! Моля съобщете вашето местонахождение. Ако корабът се поддава на управление, моля върнете се на базата. Грегори Пауъл! Майкъл Доновън!...

Тези думи с механична отмереност се повтаряха отново и отново, разделени от неизменни и ясни интервали.

– Откъде се взима това? – попита Доновън.

– Не знам – с напрежение прошепна Пауъл. – Откъде се взима светлината. Откъде се взима всичко тук.

– Но как да отговорим?

Те си разменяха думи по време на паузите, които разделяха гръмките, повтарящи се призиви.

Стените бяха голи – дотолкова, доколкото може да бъде гола гладката, от нищо непрекъсвана плавно извиваща се метална повърхност.

– Да извикаме в отговор – предложи Пауъл.

Така и направиха. Те викаха отначало един по един, после в хор:

– Местонахождението неизвестно? Корабът не може да се управлява! Положението е отчайващо!

Пресипнаха. Късите, делови фрази започнаха да се редуват с вопли и ругатни, а студеният, зловещ глас безспирно продължаваше и продължаваше, и продължаваше своите призиви.

– Те не ни чуват – задъхвайки се, проговори Доновън. – Тук няма предавател. Само приемник.

Невиждащият му поглед се впери в стената.

Бавно, постепенно, гръмкият глас стана по-тих и по-глух. Когато се превърна в шепот, те отново започнаха да викат, опитаха още веднъж, когато настъпи пълна тишина.

Петнадесет минути по-късно Пауъл каза без всякакъв израз:

– Хайде да обиколим още веднъж кораба. Все пак тук трябва да има някаква храна.

В гласа му не се чувствуваше надежда. Той беше готов да признае своето поражение.

Излязоха в коридора, единият започна да оглежда помещенията от лявата страна, а

другият – от дясната. Те чуваха кънтящите си стъпки, от време на време се срещаха в коридора, обменяха свирепи погледи и отново се пускаха в търсения.

Неочаквано Пауъл намери това, което търсеше. В този момент до него стигна радостният възглас на Доновън.

– Ей, Грег! Тук има всички удобства! Как така не сме ги забелязали?

След пет минути Доновън, като се полута малко, намери Пауъл.

– Душ засега не съм открил... – започна той и спря. – Храна!

Част от стената, като се хлъзна надолу откри отвор с неправилна форма, с две полици. Горната беше отрупана с разнообразни тенекени кутии без етикети. Емайлираните консерви на долната полица бяха еднакви и Доновън почувствува как на краката му повя хлад. Долната полица се охлаждаше...

– Как?... Как?

– По-рано това го нямаше – късо отговори Пауъл. – Тази част от стената се отмести, щом като влязох.

Той вече ядеше. Консервата се оказва самозагриваща се, с лъжица вътре и в помещението уютно замириса на печен боб.

– Вземай консерва, Майк!

Доновън се поколеба.

– А какво е менюто?

– Откъде да знам? Станал си много взискателен.

– Не, но в полет аз само това и ям – боб. Искате ми се нещо друго.

Той прокара ръка по редицата буркани и избра блестяща, плоска, овална консерва, в каквито приготвят съомга и други деликатеси.

Натисна капака и той се отвори.

– Боб! – простена Доновън и посегна за нова. Пауъл го дръпна за панталона.

– По-добре изяж тази, момчето ми. Запасите са ограничени, а може да прекараме тук доста дълго.

Доновън с нежелание се отдръпна от полицата.

– И друго нищо няма? Само боб?

– Изглежда.

– А какво има на долната полица?

– Мляко.

– Само мляко? – Доновън се възмути.

– Като че ли.

Те се наобядваха при ледено мълчание с боб и мляко, а когато се отправиха към вратата, блокът се хлъзна на мястото си и стената отново стана цяла.

Пауъл въздъхна.

– Всичко се извършва автоматично. От игла до конец. Никога не съм се чувствувал

така безпомощен. Къде, казваш, са твоите удобства?

– Ето там. Тях също ги нямаше, когато оглеждахме за пръв път.

След петнадесет минути те отново седяха в своите кресла в каютата с илюминатора и начумерено се гледаха.

Пауъл мрачно изгледа единствения циферблат. Там, както и преди беше написано „Парсеки“, цифрите все още завършваха на 1000000, а стрелката все така неподвижно стоеше на нулата.

* * *

В самото сърце на „Ю. С. Роуботс енд мекеникъл мен, инкорпорейтид“ Алфрѐд Ленинг уморено промълви:

– Те не отговарят. Претърсихме всички вълни, всички диапазони – и радиопредавателните и частните. Предавахме и кодирано, и с открит текст, и даже опитахме тези субетерни новости. А Мозъкът все така нищо ли не говори?

Този въпрос беше насочен към доктор Келвин.

– Той не иска да говори на тази тема по-подробно, Алфрѐд – отрязва тя. – Твърди, че те ни чуват... а когато се опитвам да настоявам, той започва... е-е, като че ли да се инати. А не би трябвало да е така. Робот – инат? Невъзможно.

– Кажете какво все пак постигнахме, Сюзън – помоли Богърт.

– Моля! Той си призна, че изцяло сам управлява кораба. Не се съмнява, че те ще останат цели и невредими, но по-подробно не желае да говори. Не се решавам да настоявам. Все пак всички тези отклонения като че ли се съсредоточават около идеята за междузвездния скок. Мозъкът определено се засмя, когато засегнах този въпрос. Има и други признаци за ненормалност, но този е най-явният.

Като огледа останалите, тя добави:

– Имам предвид истерията. Аз веднага смених темата и, надявам се, че не успях с нищо да навредя, но това ми даде ключа. С истерията ще се справя. Дайте ми дванадесет часа! Ако успея да го вкарам в нормалното му състояние, той ще върне кораба.

Богърт изведнъж побледня.

– Какво има? – едновременно възкликнаха Келвин и Ленинг.

– Изчисленията на двигателя, които Мозъкът представи... Чакайте... Хрумна ми нещо.

Той избяга от стаята. Ленинг го изпрати с поглед и отсечено каза:

– Заемете се със своята работа, Сюзън.

Два часа по-късно Богърт възбудено говореше:

– Уверявам ви, Ленинг, именно там е работата. Междувъзвездният скок не може да бъде мигновен – нали скоростта на светлината е крайна. В изкривеното пространство не може да съществува живот. Не могат да съществуват нито веществото, нито енергията като такива. Аз не знам каква форма могат да приемат, но именно в това се състои работата. Ето кое е убило работа на „Консолидейтид“!

* * *

Доновън изглеждаше измъчен, а и така се чувстваше.

– Само пет дена?

– Само пет. Сигурен съм, че не греша.

Доновън отчаяно се огледа. През стъклото се виждаха звездите – познати, но безкрайно равнодушни. От стените вееше хлад; лампите, които току-що отново ярко светнаха, горяха ослепително и безжалостно; стрелката на циферблата упорито показваше нула, а в устата си Доновън ясно чувствуваше вкус на боб. Той злобно каза:

– Искан ми се да се измия.

Пауъл го погледна и отговори:

– И на мен също. Можеш да не се стесняваш. Стига само да не искаш да се къпеш в мляко и да останем без пиене...

– Все едно, скоро ще останем без него. Грег, кога ще започне този междувъзвезден скок?

– Че откъде да знам? Може би, ние така и ще си летим. С течение на времето ще достигнем целта. Ако не ние – то прогнилите ни скелети. Та нали, собствено казано, възможността да умрем е заставила Мозъка да се побърка.

Доновън, без да се обръща, каза:

– Грег, ето какво си помислих. Спукана ни е работата. Няма с какво да се занимаваме – ходи нагоре-надолу или разговаряй сам със себе си. Чувал си за случаи в полет космонавти да са претърпявали авария? Те са полудявали много преди да умрат от глад. Не знам, Грег, но от момента, в който отново светнаха лампите, с мен става нещо.

Настъпи мълчание, после се чу тихият глас на Пауъл:

– И с мен също. Ти какво чувствуваш?

Рижата глава се обърна.

– Нещо в мен не е наред. Всичко се е напрегнало и като че ли нещо тупа. Трудно дишам. Не мога спокойно да стоя.

– Хм-м... А чувствуваш ли вибрацията?

– Каква вибрация?

– Седни за минутка и послушай. Не я чуваш, а я чувствуваш – като че ли нещо

някъде се тресе, и целият кораб, и ти заедно с него. Слушай...

– Да, така е. Как мислиш, какво е това, Грег? Може би причината е в нас самите?

– Възможно е. – Пауъл бавно прокара ръка по мустаците си. – А може би това е от двигателите на кораба. Може би те се подготвят.

– За какво?

– За междузвезден скок. Може би той скоро ще започне и дявол знае какво ще стане.

Доновън се замисли. После гневно каза:

– И така да е. Но поне да можехме да се борим! Унизително е да чакаш така.

След около час Пауъл погледна ръката си, която лежеше на металическата облегалка и с ледено спокойствие произнесе:

– Допри се до стената, Майк.

Доновън прилепи дланта си към стената и отговори:

– Тя вибрира, Грег.

Даже звездите сякаш се превърнаха в мъгливи петънца. Някъде зад стените като че ли гигантска машина набираще сила, натрупвайки все повече и повече енергия за могъщия скок.

Всичко започна внезапно с режеща болка. Пауъл целият се напрегна и с конвулсивно движение се метна в креслото. Той даже успя

да погледне към Доновън, а после пред очите му притъмня, в ушите му замря тънкият, хлипаш вик на другаря му. Нещо вътре в него, гърчейки се, се опитваше да разкъса ледената покривка, която ставаше все по-дебела и по-дебела.

Нещото се изтръгна и се завъртя в искрите трепкаща светлина и болка. Падна...

... и се завъртя...

... и се понесе надолу...

... в безмълвието! !

Това беше смъртта!

Това беше свят без движение и без усещания. Свят на мъртно, безчувствено съзнание – съзнание на мрак и безмълвие, и безформена борба.

И главното – съзнание за вечност.

От него остана само нищожно бяло късче – неговото „аз“, вкочанясало и наплашено до смърт...

После проникновено зазвучаха думите, които прокъртяха над него като море от гръмотевичен гръм.

– Не ви ли е удобен вашият ковчег? Защо да не опитате еластичните ковчези на фирмата Труп сие Труп? Техните научно издържани форми съответствуват на естествените извивки на тялото и са богати на витамин В. Употребявайте ковчезите на

Труп – те са удобни. Запомнете – вие-ще-бъдете-мъртви-дълго-дълго!

Това не беше точно звук, но каквото и да беше, то замря в далечината, като премина в галещ, ехтящ шепот.

Нищожното бяло късче, което, може би, някога беше Пауъл, напразно се вкочваше в неуловимите хилядолетия, които отвсякъде го обкръжаваха и безпомощно се сви, когато се раздаде пронизителният вопъл на сто милиона призрака – сто милиона сопрана, който растеше и се усилваше.

– Мерзавец си ти, колко хубаво е, че ще умреш!

– Мерзавец си ти, колко хубаво е, че ще умреш!

– Мерзавец си ти...

Този вопъл се издигна нагоре по спиралната гама на безумието, премина в сърцераздирателен ултразвук, изтръгна се извън пределите на слуха и отново запълзя все по-нагоре и по-нагоре...

Болезнена спазма отново и отново разтърсваше бялото късче. После то леко се напрегна...

Чуха се обикновени гласове – много гласове. Шумеше тълпа, човешки водовъртеж, който се носеше през него, и покрай него и около него, носеше се вихрено, като ронеше неясни части от думи:

– Накъде, приятелю? Целият си надупчен...

– В пъкъла, навярно, но аз имам...

– Аз за малко да се добера до рая, ама ключарят Свети Пет...

– Не-е-е, той ми е в ръцете. Какво ли не правих с него...

– Ей, Сем, насам!...

– Можеш ли да се застъпиш? Велзевул казва...

– Ще тръгваме ли, любезни дяволе? Чака ме Са...

А над всичко това гърмеше все същият тътнеж рев:

– По-скоро! По-скоро! По-скоро! Мърдай, не се бави – опашката чака. Пригответе документите си и не забравяйте на изхода да ги подпечатите при Петър. Да не попаднете където не трябва. Огънят ще стигне за всички. ЕЙ, ТИ, ТИ ТАМ! ЗАСТАНИ СИ НА РЕДА, ЧЕ ЗНАЕШ ЛИ...

Бялото късче, което някога беше Пауъл, плахо запълзя обратно, отстъпвайки от заплашителния глас, като болезнено чувствуваше как пръстът сочи към него издайнически. Всичко се смеси във въртоп от звуци, който като с игли обсипа измъчения му мозък.

Пауъл отново седеше в креслото. Той чувствуваше как целият трепери.

Доновън отвори очи – две изхвъркнали топчета, сякаш покрити със синкава глазура.

– Грег – изхлипа той, – ти умира ли?

– Аз... чувствах, че умирам.

Той не позна прехрипналия си глас.

Доновън направи опит да стане, но не успя.

– А сега живи ли сме? Или ще има още?

– Аз... чувствавам, че съм жив.

Пауъл продължаваше да хрипти. Той боязливо попита:

– Ти... чу ли нещо, когато... когато беше мъртъв?

Доновън помълча, после бавно кимна.

– А ти?

– Да. Ти чу ли за ковчезите... и женското пеене... и как вървеше опашката в ада? Чу ли?

Доновън поклати глава.

– Само един глас.

– Силен.

– Не тих, но тъй дрезгав, сякаш режеха с ножовка. Това беше проповед. За огнения пъкъл. Той разказваше за мъките... е, ти знаеш. Май съм слушал такава проповед, почти същата.

Той целият беше мокър от пот.

Те осъзнаха, че през илюминатора прониква слънчева светлина – слаба, но бяло-синя – и идва от далечно, бляскаво,

грахово зърно, което не беше родното Слънце.

А Пауъл с треперещ пръст посочи единствения циферблат. Стрелката неподвижно и гордо стоеше на делението, където беше написано: „300000 парсека“.

– Майк – каза Пауъл, – ако това е истина, то ние изобщо сме извън пределите на Галактиката.

– Дявол да го вземе! – отговори Доновън.

– Значи ние първи излязохме извън Слънчевата система, Грег!

– Да, именно! Напуснахме Слънцето. Ние се откъснахме от Галактиката. Майк, този кораб решава проблемата! Това е свобода за цялото човечество – свобода да се пресели на коя да е звезда, на милиони, и милиарди, и трилиони звезди!

И веднага тежко падна в креслото.

– Но как ще се върнем, Майк?

Доновън неуверено се усмихна.

– Лесна работа! Корабът ни доведе тук, корабът и ще ни върне. А аз, всъщност, бих похапнал боб.

– Но, Майк... почакай. Ако ни върне обратно по същия начин, по който ни доведе тук...

Доновън отново рухна в креслото, преди да успее да се надигне. Пауъл продължаваше:

– Ще се наложи... отново да умираме, Майк.

– Какво пък – въздъхна Доновън – Щом трябва. Във всеки случай не окончателно, не съвсем окончателно...

* * *

Сега Сюзън Келвин говореше бавно. Шест часа вече бавно разпитваше Мозъка – шест безплодни часа. Тя се умори да повтаря, да говори със заобикалки, умори се от всичко.

– И така, Мозък, още един въпрос. Трябва особено да се постараяш и простичко да ми отговориш. Ти ясно ли си представяше този междузвезден скок? Много далече ли ще ги отведе?

– Където пожелаят, мис Сюзън. Изкривяването на пространството не е никакъв фокус, честна дума.

– А какво ще видят оттатък?

– Звезди и всичко останало. А вие какво очаквахте?

И, неочаквано за себе си, тя попита:

– Значи, те ще се върнат живи?

– Разбира се!

– И междузвездният скок няма да им навреди?

Тя замря. Мозъкът мълчеше. Това е то! Бе докоснала болното място.

– Мозък! – тихо се примили тя. – Чуваш ли ме, Мозък?

Раздаде се слабият и треперещ глас на Мозъка:

– Длъжен ли съм да отговарям? Относно скока?

– Не, ако не искаш. Разбира се, това би било интересно... Но само, ако ти се прииска.

Сюзън Келвин се стараяше да говори колкото е възможно по-весело.

– Е-е-е... Вие всичко ми развалихте.

Тя внезапно скочи – озари я догадка.

– О, боже! – Дъхът ѝ секна. – Боже!

Тя почувствува как цялото напрежение от последните часове и дни мигновено се изпари.

По-късно тя каза на Ленинг:

– Уверявам ви, всичко е наред. Не, сега не ме безпокойте. Корабът ще се върне, и то заедно с хората, а аз искам да си почина. Трябва да си почина. Оставете ме сега.

* * *

Корабът се върна на Земята така тихо и плавно, както и отлетя. Кацна точно на предишното място. Главният люк се отвори и от него внимателно излязоха двама, като потриваха гъсто поникналите си бради.

Рижият тържествено коленичи и звънко целуна бетонната писта.

Те едвам се откопчиха от събралата се тълпа и от двамата усърдни санитарии, които изскочиха с носилки в ръце от долетялата линейка.

Грегори Пауъл попита:

– Къде е най-близкият душ?

Отведоха ги.

После всички се събраха около масата. Тук присъстваше цветът на „Ю. С. Роуботс енд мекеникъл мен, инкорпорейтид“.

Пауъл и Доновън приключиха краткия си, но завладяващ разказ.

Сюзън Келвин наруши настъпилото мълчание. За изминалите няколко дни, тя си възвърна привичното ледено и донякъде язвително спокойствие – и все пак изглеждаше малко смутена.

– Строго казано – започна тя, – за всичко съм виновна аз. Когато за пръв път поставихме тази задача на Мозъка, аз, както някои от вас, надявам се, помнят, по всякакъв начин се стараех да му внуша да върне назад онази част от информацията, която е в състояние да създаде дилемата. При това му казах приблизително следното: „Нека не те вълнува гибелта на хората. За нас това не е важно. Просто върни картата и забрави за нея.“

– Хм – произнесе Ленинг. – Е, и какво стана?

– Най-очевидни неща. Когато тази информация е влязла в сметките му и той е извел уравнението, което определя минималния промеждутък от време, необходим за междузвездния скок, е станало

ясно, че за хората това означава смърт. На това място се е строшила машината на „Консолидейтид“. Но аз постигнах в очите на Мозъка гибелта на човека да изглежда не чак толкова съществена – не става въпрос за допустима, тъй като Първият закон не може да бъде нарушен – но достатъчно омаловажена, така че Мозъкът е успял още веднъж да прецени това уравнение. И да разбере, че след този интервал хората ще оживеят – точно така, както ще се възобнови съществуването на веществото и енергията на самия кораб. С други думи, тази тъй наречена „смърт“ се оказа твърде временно явление. Разбирате ли?

Тя се огледа. Всички слушаха внимателно.

– Ето защо той прие тази информация – продължи тя, – макар и не съвсем безболезнено. Въпреки че смъртта трябваше да е временна, въпреки че тя бе омаловажена, все пак, това беше достатъчно, за да го изкара леко от равновесие.

Тя спокойно завърши:

– У него се появи чувство за хумор – виждате ли, това също е изход от положението, един от начините отчасти да избягаш от действителността. Мозъкът стана шегобиец.

Пауъл и Доновън скочиха на крака.

– Какво?! – възкликна Пауъл.

Доновън се изрази значително по-цветисто.

– Да, това е така – отговори Келвин. – Той се грижеше за вас, обезпечи вашата безопасност, но вие не можехте да управлявате кораба, тъй като управлението му беше предназначено не за вас, а за разлудувалия се Мозък. Успяхме да се свържем с вас по радиото, но вие не можехте да отговаряте... Имаште достатъчно храна, но тя се състоеше изцяло от боб и мляко. После, вие, така да се каже умряхте, и възкръснахте, но тази ваша временна смърт беше направена... е-е... не тъй скучна. Бих искала да знам как му се е удало това. То е било коронната шега на Мозъка, но намеренията му са били добри.

– Добри! – задъхвайки се изхриптя Доновън. – О-о, да имаше шия този мил шегобиец...

Ленинг предупредително вдигна ръка и Доновън млъкна.

– Е добре, това е било неприятно, но всичко е минало. Какво ще правим по-нататък?

– Какво пък – спокойно произнесе Богърт, – очевидно, предстои ни да усъвършенствуваме двигателя за изкривяване на пространството.

Положително съществува начин да избегнем този интервал, необходим за скока. Ако такъв начин съществува, ние ще го намерим – нали само ние имаме грандиозен суперробот. И тогава – междузвездните полети ще се окажат в ръцете на „Ю. С. Роуботс“, а човечеството ще получи възможност да покори Галактиката.

– А какво ще правим с „Консолидейтид“? – попита Ленинг.

– Ей – внезапно го прекъсна Доновън. – Имам предложение. Те направиха на „Ю. С. Роуботс“ голяма пакост. Макар че всичко завърши не така лошо, както те разчитаха, и даже добре, но намеренията им бяха най-злостни. А най-много пострадахме ние с Грег. Ето какво, те искаха да получат отговор и ще го получат. Пратете им този кораб с гаранция и „Ю. С. Роуботс“ ще получи своите двеста хиляди плюс цената на постройката. А в случай, че поискат да го изпитат... Да позволим ли на Мозъка да полудува още малко, преди да го отрегулируваме?

– Струва ми се, че това е честно и справедливо – невъзмутимо каза Ленинг.

А Богърт разсеяно добави:

– И строго отговаря на условията на контракта...

Да надхитриш – кого? Научно-фантастичен разказ

Джон Уиндъм

– Знаеш ли – с удовлетворение каза Стефън, – ако пуснем лентата по този начин, ще чуем моя глас само че отзад напред.

Дайлис остави книгата, погледна мъжа си. На масата пред него стоеше магнетофонът, усилвателят и разни други апарати. Плетеница от жици съединяваше всичко това с контакта, с огромния високоговорител в ъгъла и със слушалките на главата на Стефън. По пода се търкаляха парчета от магнетофонна лента.

– Ново постижение на науката – студено каза Дайлис. – Според мен, ти смяташе само да оправиш записа от вчерашната вечеринка и да го изпратиш на Майра.

– Да, но тази мисъл току-що ми хрумна!...

– Боже, какво си направил! Сякаш някой е устройвал бал на телеграфни апарати. Това пък какво е!

Стефън погледна парчетата от магнетофонната лента и ролките.

– О, тук е записано как всички почват изведнъж да говорят, има парчета от скучния разказ, който ни натрапва вечно Чарлз... Има и неприлични разговори и всякакви там...

– Ако съдя по записите, неприличните разговори на тази вечеринка са били много повече, отколкото тогава ни се стори – каза тя. – Поприбери тук, докато приготвя чай.

– Но не искаш ли да чуеш лентата? – обади се Стефън.

Дайлис се спря на вратата.

– Гледай го ти него, откъде-накъде съм длъжна да слушам гласа ти, и то отзад напред? – запита тя и излезе.

Остана сам, Стефън не почна да почиства. Вместо това натисна копчето за пускане на магнетофона и с интерес заслуша забавната неразбория – записа на собствения си глас, пуснат отзад напред. После свали слушалките и превключи звука на високоговорителя. Забеляза, че макар в интонациите гласът да запазваше европейското си звучене, това трудно се долавяше във водопада от безсмислица. Заради самия опит Стефън намали два пъти скоростта и увеличи силата. Гласът, сега на октава по-нисък, почна да срича дълбокомислено невероятни звукосъчетания.

Стефън одобрително кимна и, отметнал глава назад, заслуша гръмкото ломотене.

Изведнъж се раздаде съскащ звук, сякаш локомотив изпусна струя сгъстена пара, облъкна го вълна от топъл въздух, замириса на горяща сгурия.

Това беше толкова неочаквано, че Стефън подскочи и за малко не обърна стола. Дойде на себе си, спусна се към магнетофона и бързо почна да натиска копчетата. Високоговорителят веднага млъкна. Стефън с безпокойство заоглежда апарата, затърси повредата, но всичко беше в ред. Въздъхна с облекчение, и именно в този момент по някакъв необясним начин почувствува, че не е сам в стаята. Стефън рязко се обърна. Челюстта му увисна почти на дюйм и, седнал, заразглежда човека, който стоеше на две крачки от него.

Човекът стоеше изправен, с изпънати по тялото ръце. Беше висок може би шест фута – но изглеждаше още по-висок поради невероятно високия цилиндър с тясна периферия. Носеше висока колосана яка с остри краища, сив копринен шал, дълъг тъмен фрак с копринен кант и лилаво-сиви панталони, изпод които се подаваха блестящи черни обувки. Стефън трябваше доста да си вдигне главата, за да разгледа лицето му. На вид то бе приятно, мургаво,

сякаш почерняло от средиземноморско слънце. Очите му бяха големи и тъмни. Разкошните му щръкнали мустаци се сливаха с добре оформените бакенбарди. Брадичката и долната част на бузите му бяха гладко избръснати. Чертите на лицето му напомняха смътно асирийските скулптори. Дори в първия момент на смущение на Стефън му мина мисълта, че въпреки цялата си нелепост подобно облекло за съответното време и място би се смятало за много солидно и даже елегантно.

Непознатият заговори:

– Аз дойдох – заяви той доста тържествено.

– Ъ-ъ... ъ-ъ... – каза Стефън. – Аз... ъ-ъ... аз виждам, но някак не съвсем...

– Вие ме повикахте. Аз дойдох – повтори човекът с такъв вид, сякаш думите му трябваше всичко да обяснят.

Заедно с объркването Стефън почувствува раздражение.

– Но аз не съм произнесъл нито дума – възрази той. – Просто седях тук и...

– Не се вълнувайте. Ще видите, че няма да се разкайвате – каза непознатият.

– Аз не се вълнувам, а просто съм объркан – каза Стефън. – Не разбирам...

Непознатият отвърна с оттенък на нетърпение, този път без всякакъв патос:

– Нали вие построихте желязната Пентограма? – Оставайки неподвижен, той събра трите пръста на дясната си ръка, обува в лилаво-сива ръкавица така, че указателният пръст сочеше надолу. – И нима не произнесохте заклинанието? – добави той.

Стефън погледна натам, накъдето сочеше пръстът. Наистина, помисли той, тия парчета лента на пода образуват геометрична фигура, приличаща на петоъгълник. Но този тип каза **желязна** пентограма... Ах, да, разбира се, лентата нали е феритова... Хм, добре, да допуснем... но тук има нещо... Макар че заклинание... Впрочем, гласът, говорещ отзад-напред може да произнесе всякаква дума.

– Струва ми се – каза Стефън, – че в случая има някаква грешка, съвпадение.

– Странно съвпадение – скептично забеляза човекът.

– Какво странно има? Нали понякога се случват съвпадения? – каза Стефън.

– Никога не съм чувал за подобно нещо. Никога – каза непознатият. – Ако ни викат по този начин, то е винаги заради нещо важно. А ние вече си знаем работата!

– Важно? – повтори Стефън.

– Важно – потвърди човекът. – Ние с удоволствие ще удовлетворим всяко ваше желание. Затова е нужно само да се

споразумеем за условията. После вие подписвате договор – със собствената си кръв, разбира се – и работата е вързана в кърпа.

Именно думата „договор“ открехна малко завесата. Стефън си спомни миризмата на горяща сгурия, която изпълни стаята при появяването на непознатия.

– Аха, почвам да разбирам – каза Стефън. – Вашата визита... Значи аз съм повикал духът от бутилката. Вие сте самият СА...

Непознатият сбърчи вежди и го прекъсна:

– Казвам се Бътруъл. Аз съм един от доверените представители на моя Господар и разполагам с всички пълномощия за сключване на договор, А сега бъдете така любезен и ме освободете от този петоъгълник, прекалено тесен за мене, за да обсъдим с вас условията на договора.

Стефън разглежда известно време непознатия, после поклати отрицателно глава.

– Ха-ха! – засмя се той. – Ха-ха-ха!

Очите на госта се разшириха. Изглеждаше обиден.

– Аз ви моля!... – промълви той.

– Слушайте – рече Стефън, – извинете за досадната грешка, която ви доведе тук. Но разберете, за вас няма абсолютно никаква

работа тук, независимо от това какво смятате да ми предложите.

Известно време Бътруъл изучаваше замислен Стефън. После вдигна леко глава и ноздрите му трептяха.

– Много странно – забеляза той. – Тук не мирише на светец.

– О, работата не е там – увери го Стефън.
– Просто някои от вашите далавери са ни вече известни, и – което е по-съществено – известни ни са и последиците: не е имало случай сключилият с вас съюз рано или късно да не съжалява за това.

– Но вие само помислете какво мога да ви предложа!

Стефън отрицателно поклати глава.

– Не се старайте толкова, наистина – каза той. – Свикнал съм да се отбранявам от напълно съвременните досадни търговски агенти. Всеки божи ден ми се случва да имам работа с тях.

Бътруъл погледна Стефън с опечалени очи.

– Аз пък съм свикнал да имам работа повече с досадни клиенти – промълви той. – Щом е така, ако наистина сте уверен, че това е просто недоразумение, не ми остава нищо друго освен да си вървя и да дам обяснение. Да си призная, такова нещо досега не ми се е случвало, макар че по закона за

вероятността би трябвало да се е случило... Нямах късмет! Нищо. До виждане – уф, дявол да го вземе, какво говоря, – прощавайте, приятелю мой, аз съм готов.

Бътруъл замря като мумия и затвори очи: сега и лицето му се вдърви.

Но нищо не ставаше. Долната челюст на Бътруъл увисна.

– Хайде, де, произнасяйте! – викна той раздражено.

– Какво да произнасям? – запита Стефън.

– Заклинанието! Да ме освободите!

– Но аз не го знам! Нямам понятие кои са думите – възрази Стефън.

Веждите на Бътруъл се снишиха и срещнаха над носа.

– Искате да кажете, че не можете да ме върнете обратно? – попита той.

– Щом за това са нужни някакви думи, ясно е, че не мога – каза Стефън.

На лицето на Бътруъл се изписа ужас.

– Нечувана работа!... Какво ще правя тогава? Абсолютно необходимо е да получа от вас или думите за Освобождане, или подписания договор.

– Добре, де, кажете ми тези думи и аз ще ги произнеса – предложи Стефън.

– Че аз откъде да ги знам? – разсърди се Бътруъл. – Досега тези, които са ме повиквали, бързаха да свършат работата си

и да подпишат договора... – Той помълча. – Всичко би било много по-просто, ако вие бихте... Не? Това е просто ужасно, кълна ви се. Не мога да си представя какво ще правя.

На вратата с върха на пантофите си потропа Дайлис, давайки да се разбере, че носи таблата с чая. Стефън отиде до вратата и я откряна.

– Ние имаме гостенин – предупреди той съпругата си: не му се искаше тя от удивление да изпусне таблата.

– Но как?... – понечи да каже Дайлис, но когато Стефън отвори по-широко вратата, тя наистина за малко не изтърва таблата. Стефън я пое, докато жена му блещеше очи, и благополучно я постави на мястото.

– Скъпа, това е господин Бътруъл... Моята жена – представи ги той.

Бътруъл, който стоеше все още изпънат, явно се смути. Изви се към Дайлис, навел леко глава.

– Очарован съм, госпожо – каза той. – Надявам се, ще извините моите маниери. За нещастие, движенията ми са ограничени. Ако мъжът ви би бил така любезен да разруши тази пентограма...

Дайлис продължаваше да го разглежда, като с преценяващ поглед изследваше дрехите му.

– Боя се... боя се, че нищо не разбирам – жално произнесе тя.

Стефън се постара по най-добрия начин да ѝ обясни положението. Най-после тя каза:

– Хм, и аз не знам... Трябва да помислим какво може в случая да се направи, нали? Това не е толкова просто – той не е някое обикновено същество. – Тя погледна замислено Бътруъл и добави: – Стив, тъй като ти вече каза, че не смятаме нищо до подписваме, може би трябва да му разрешим да излезе от това?... Там не му е удобно.

– Благодаря ви, госпожо, тук наистина ми е страшно неудобно – с чувство каза Бътруъл.

Стефън помълча малко замислен.

– Добре, щом той вече е тук и ние всичко знаем за него, от това няма никаква особена вреда – съгласи се той.

Стефън се наведе и отмести парчетата лента по пода. Бътруъл излезе от разкъсания петоъгълник.

С дясната си ръка свали шапката, лявата притисна до шала ма гърдите си. После се обърна към Дайлис и ѝ се поклони – и го направи превъзходно: отмести назад върна на обувката си, опирайки се уж с лявата на дръжката на несъществуваща шпага, притиснал дясната с шапката до сърцето си.

– Ваш покорен слуга, госпожо.

После повтори същото упражнение за Стефън.

– Ваш слуга, сър.

Стефън отвърна с голямо старание, като съзнаваше все пак, че жестът му не може да се мери с елегантността на гостенина.

Настъпи неловка пауза. Дайлис я наруши, като предложи:

– Ще донеса още една чаша.

Излезе, върна се и поведе светски разговор:

– Вие... ъ-ъ-ъ... вие отдавна ли не сте идвали в Англия, господин Бътруъл?

Бътруъл изглеждаше малко удивен.

– Какво ви наведе на тази мисъл, госпожо Тремън? – запита той.

– О, аз... аз помислих... – смути се Дайлис.

– Моята жена е в недоумение от вашия костюм – обясни Стефън. – Освен всичко друго, простете нескромността ми, смесили сте различни исторически периоди. Например, стилът на приветствието ви приблизително с две поколения предшества вашия костюм.

Бътруъл явно бе озадачен. Огледа костюма си.

– Последния път, когато бях тук, обърнах особено внимание на модата – разочаровано рече той.

В разговора отново се намеси Дайлис:

– Нека това да ме ви разстройва, господин Бътруъл. Костюмът ви е прекрасен. Какъв плат само!

– Но не е съвсем е съвременен стил, така ли? – проникновено запита Бътруъл.

– Да, вярно – съгласи се Дайлис. – Вие, изглежда, малко сте изостанали от модата там... където... живеете.

– Възможно – призна Бътруъл. – През XVII-XVIII век имахме доста работа в тази част на света, но вече през XIX век за съжаление понамаля. Изобщо винаги има повиквания, но зависи от случая кого ще изпратят и в какъв район. И така се случи, че през XIX век всичко на всичко само един път съм идвал тук, а в този век – и нито веднъж. Така че можете да си представите каква радост ми достави повикването на вашия мъж, с какви огромни надежди за взаимноизгодна сделка се явих тук...

– Хайде, стига за това! – прекъсна го Стефън.

– О, да, разбира се, приеете моите извинения. Старият боен кон подушва миризмата на боя, нали разбирате.

Отново настъпи пауза. Дайлис замислено гледаше гостенина. На всекиго, който я познаваше така добре както мъжът ѝ, би му станало веднага ясно, че в сърцето ѝ се води

борба и че любопитството надделява. Най-после тя каза:

– Надявам се... командировките ви в Англия не ви носят само разочарования, господин Бътруъл?

– О, нищо подобно, госпожо. За визитите във вашата страна съм запазил най-приятни спомени. Помня повикването на един алхимик – той живееше до Уинчестер – това се случи, мисля, в средата на XVI век. Искаше да получи хубаво имение, титла, добра и от добър род жена. Избрахме за него прелестно местенце недалеч от Дорчестър – потомците му и досега живеят там, доколкото ми е известно. После, в началото на XVII век се явих пред един доста млад човек. Обзело го бе желание да се обезпечи с постоянен приличен доход и, оженвайки се, да проникне във висшето общество. Удовлетворихме желанието му и сега кръвта му тече в жилите на доста известни лица. А няколко години по-късно още един млад човек (трябва да призная, тъпичък беше) просто поиска да стане знаменит драматург. Това беше къде-къде по-трудно, но пак ни се удаде! Не ще се учудя, ако името му помнят и до днес. Казваше се...

– Всичко това е много хубаво – отново го прекъсна Стефън. – За потомците е цяло

удоволствие. Но какво им е било на прадедите?

Бътруъл сви рамене.

– Сделката си е сделка. Договорът се сключва доброволно – каза той. – Макар да не съм бил тук отдавна, но от колегите си знам, че исканията на клиентите, въпреки че са се изменили в подробности, по същество са останали същите. Както и преди ценят титлите, особено от жените на клиентите; положението в обществото, макар и в такова, каквото е станало сега. Е, и разбира се, прилична вила в Мейфър – сега ги обзавеждаме с всички усъвършенствувания. Вместо конюшня сега можем да предложим „олдс-ройс“, дори личен самолет... – с летателно изражение на лицето говореше Бътруъл.

Стефън почувствува, че е време пак да се намеси в разговора.

– Голяма работа, „ролс-ройс“! Следващия път изучете по-добре „Справочник на потребителя“. И ще съм ви много задължен, ако престанете да изкушавате жена ми. Ти няма да се разплаща за това.

– Не, разбира се – съгласи се Бътруъл. – Между впрочем това е доста характерно за жената. Тя отначало плаща за онова, което получава, но колкото повече получава, толкова по-малко плаща. Животът на вашата

жена ще стане много по-лек: никаква работа, прислуга...

– Моля ви се, престанете! – замоли се Стефън. – Разберете, системата ви е остаряла. Ние сме поумнели. Системата ви е загубила притегателната си сила.

На лицето на Бътруъл се изписа съмнение.

– Ако съдя по нашите отчети, светът далеч още не е безгрешен – възрази той.

– Да предположим. И все пак даже най-безнравствената му част не се нуждае от вашите старомодни услуги. Хората предпочитат да получат повече и да заплатят по-малко, щом се налага вече да плащат.

– Но това не е етично – промърмори Бътруъл. – Трябва да има някакви морални устои!

– Възможно, но въпреки това е така. Освен това, ние сега по-тясно сме свързани един с друг. Например как мислите, ще се съгласува неочаквано получена титла с указателя на Дебре за титлите? Или внезапно ми забогатяване – с инспекцията по данък общ доход? Или дори появяването на вила – с градската управа? Трябва да умеете да гледате фактите в очите.

– О, мисля, всичко това може да се уреди – каза Бътруъл.

– Нищо няма да можете да направите. Сега има само един начин да се забогатеете – това е... Чакайте... – Той не довърши фразата си и потъна в размишления.

Бътруъл се обърна към Дайлис:

– Колко жалко, че мъжът ви е така несправедлив към себе си. Той има завидни способности. Това се хвърля веднага в очи. Ако се сдобие и с известен капитал, какви само перспективи ще се разкрият пред него! ... А колко приятни неща има в тоя свят за богатия човек и, разбира се, за неговата жена: всеобщо уважение, авторитет, океански яхти. Просто да те хване жал, че се погубва с дреболии.

Дайлис погледна замисления си съпруг.

– И вие ли така мислите? И на мен винаги ни се е струвало, че фирмата не го дооценява.

– Това се дължи на машинациите на дребни интриганти, разбира се – съчувствено рече Бътруъл. – Те са погубили доста млади дарования. Но при известна независимост и, смее да кажа, под ръководството на такава разумна и прелестна млада съпруга, аз просто не виждам причини, защо той да не...

Но в този момент Стефън се върна към действителността.

– Учебника по Изкушение, глава първа, така ли? – презрително се изсмя той. – А не е

ли време вече да свършим с това? Ако можете да погледнете реално на нещата, аз съм готов да поговоря с вас за една работа.

Лицето на Бътруъл просветля.

– Аха! – възкликна той. – Знаех си, достатъчно е добре да обмислите всички изгоди от нашето предложение...

Стефън го спря.

– Чакайте – каза той. – И така, за реални неща. Първо, вие трябва добре да запомните, че аз нямам намерение да обсъждам с вас никакви условия, така че можете да престанете да любезничите с моята жена. Второ – и то е главното – вие сте загазили, а не аз. Например, как мислите да се върнете в... е... там де, откъдето сте дошли ако аз не ви помогна?

– Моето предложение е: помагайки ми, да помогнете на себе си – тържествено заяви Бътруъл.

– Това е само едната страна на въпроса, не е ли така? А сега слушайте ме добре. Имаме три възможни пътища. Първият е: да потърсим някого, който би ни подсказал нужното заклинание. Можете ли да го направите? Не? И аз също. Вторият изход е: мога да помоля свещеника да ви изгони. Мисля, той би се зарадвал да ми направи тази услуга. Впоследствие може би биха го

канонизирали за твърдостта му в борбата с изкушенията...

Бътруъл потрепери.

– Само не това – запротестира той. – В XVI век така се отнесоха с един мой колега. Мъчителна процедура, той досега не може да се оправи напълно. Загуби всякаква вяра в себе си.

– Чудесно. В такъв случай ни остава третата възможност. Ако получа прилична сума (разбира се, без да се свързвам с никакви задължения), наемам се да намеря човек, който ще се съгласи да склучи с вас договор. И тогава, като имате в ръцете си скрепен с подписи договор, ще можете смело да доложите там, че мисията ви се е увенчала с успех. Харесва ли ви такъв вариант?

– Нищо хубаво не виждам в него – бързо отвърна Бътруъл. – Вие просто искате да получите от нас две концесии на половин цена. Счетоводството ни никога няма да го одобри.

Стефън печално поклати глава.

– Не се учудвам, че предприятието ви фалирва. През хилядите години съществуване, изглежда, то не е мръднало нито на крачка от идеята за обикновеното заклинание. И сте готови да вложите свой капитал само там, където ви се предоставя

възможност да вземете чужд. Така далеч няма да стигнете. Чуйте плана ми: вие ще ми обезпечите прилична сума, получавате своя договор, и единствения капитал, който ще трябва да изхарчим, това са няколко шилинга, и то от собствения ми джоб.

– Не разбирам по какъв начин може да се направи това – със съмнение каза Бътруъл.

– Може, уверявам ви. Вярно е, че ще се наложи да останете тук няколко седмици. Ще живеете у нас... А сега кажете можете ли да играете футбол?

– Футбол? – смутено повтори Бътруъл. – Не... Какво е това?

– Трябва да изучите основно правилата и тактиката на играта. Най-главното в нея е точният удар по топката. Ако топката попадне не точно там, където е предполагал изпратилият я играч, пропада не само даден ход, но не е изключено да се загуби и цяла игра. Ясно ли е?

– Да.

– Тогава трябва да знаете и това, че даже лекото побутване с лакът – само на някакъв си дюйм – в критичния момент може да промени много неща. И тогава няма да има нужда от неспортсменски грубости, телесни повреди. Нужният резултат може да се постигне, без да се породят никакви подозрения. А за това е нужно само едно от

вашия дяволчета – от тия, дето използвате за вашите далавери – своевременно да побутнете за лакътя когото трябва. Да организирате това за вас не ще е трудно.

– Да, това е съвсем проста работа – съгласи се Бътруъл. – Но все пак аз не разбирам...

– Вашата беда е, старче, че безнадеждно изоставате от времето – каза Стефън. – Дайлис, къде е справочникът по спортните игри?

След половин час Бътруъл вече притежаваше значителни познания за играта и възможностите ѝ.

– Наистина – рече той, – достатъчно е малко да изучиш техниката на играта и тогава много лесно можеш да докараш равен резултат или дори поражение на нужния отбор.

– Така! – радостно възкликна Стефън. – А сега ето какво ще направим. Аз ще попълня фиш, ще изхарча няколко шилинга за него, за да бъде всичко по честному. Вие ще ръководите мача, а аз ще печеля от тотализатора прилични суми – и никакви глупашки въпроси от страна на инспекторите по данъците.

– За вас всичко това, естествено, е много хубаво – забеляза Бътруъл. – А аз как ще получа договора? Ако вие, разбира се...

– А сега идваме и до следващия стадий – отвърна Стефън. – В отплата за моите печалби, наемам се да ви намеря клиент, да кажем, в течение на шест седмици, съгласен ли сте? Тогава хайде да сключим съглашението. Дайлис, скъпа, донеси ни лист хартия и малко кръв... ама че съм глупав, аз си имам кръв...

* * *

След пет седмици Стефън пристигна със своя „олдсмобил“ пред входа на Нордпарк хотел, а минута по-късно излезе и Бътруъл. Идеята да остави Бътруъл в дома си трябваше да бъде отхвърлена още след първите два дена. Жаждата да изкушава беше неговата втора природа, свършено не поддаваща се на контрол. Това се оказва несъвместимо със семейното спокойствие, затова настаниха Бътруъл в хотел, където можеше да изкушава когото си иска и където пред него се него се разкриваха широки възможности.

От въртящата се врата на хотела излезе човек, който по нищо не приличаше на онзи Бътруъл, когато за първи път се появи в гостната на Стефън. Разкошните мустаци бяха останали, но бакенбардите вече ги нямаше; фракът бе отстъпил мястото на сив костюм, отлично ушит; потресаващият цилиндър – на сива мека шапка, а сивият

копринен шал – на вратовръзка на райета. Сега това беше заможен човек към четиридесетте, с привлекателна външност и принадлежащ, безспорно, към втората половина на двадесети век.

– Влизайте в колата – покани го Стефън. – Формулярът на договора у вас ли е?

Бътруъл потупа джоба си.

– У мен е както винаги. За всеки случай, нали разбирате... – каза той, когато автомобилът потегли.

* * *

Първата тройна печалба на Стефън, въпреки надеждите му, не остана незабелязана. Опитайте да скриете от хората неочаквано наследство от двеста и двадесет хиляди фунта стерлинги! Преди следващата победа Стефън и Дайлис взеха всички мерки, за да остане печалбата неизвестна – а тя беше още двеста и десет хиляди фунта стерлинги. Когато дойде време да изплатят на Стефън по третия чек двадесет и пет хиляди – у администрацията се породило известно съмнение – не че отказа да заплати сумата, за това и дума не можеше да става; фишът бе попълнен както му е редът – с мастило, по всички правила – но въпреки това администрацията реши да изпрати при Стефън свой представител. Сериозният млад човек с очила се зае да

обясни на Стефън закона за вероятността и изведе число с потресаващо количество нули, представляващо уж количеството на доводите против възможността да се спечели три пъти под ред тройната сума.

Това явно заинтересува Стефън. Неговата система, заяви той, се е оказала много по-добра, отколкото е предполагал, щом е устояла на невъзможното, изразено с такива астрономически числа. Младият човек пожела да се запознае със системата на Стефън. Стефън отказа да говори за нея, но призна, че няма нищо против да обсъди някои нейни подробности със шефа на стадиона господин Грипшоу.

И ето ги сега отиват да разговарят със самия Сем Грипшоу.

Главното управление на стадиона се намираше край една от новите магистрали, малко навътре, зад равна поляна и кръгла цветна леха. Портиерът със сърмени нашивки отдаде чест и отвори вратата на колата. След няколко минути ги въведоха в просторен кабинет, където прав ги посрещна Сем Грипшоу. Стефън се ръкува и представи придружителя си:

– Господин Бътруъл, моят съветник – поясни той.

Сем Грипшоу хвърли бегъл поглед на Бътруъл, после го загледа по-внимателно. За

момент шефът на стадиона сякаш се замисли. След това се обърна към Стефън.

– И така, най-напред трябва да ви поздравя, млади човече. Вие сте най-големият победител през цялата история на нашия стадион. Казват шестстотин петдесет и пет хиляди фунта... Прилична сума, доста прилична наистина. Но – поклати той глава, – нали разбирате, така повече не може да продължава. Не може да продължава...

– А защо не? – дружелюбно забеляза Стефън, когато всички седнаха.

Сем Грипшоу пак поклати глава.

– Един път успех, втори път необикновен успех, третият вече намирисва на нещо лошо, четвъртият може да катурне цялото предприятие, петият ще означава почти фалит. Никой вече не ще заложи дори и шилинг за една загубена работа. Ясно е... И така. И така вие имате своя система?

– Да, ние имаме своя система – поправи го Стефън. – Моят приятел господин Бътруъл...

– Ах да, господин Бътруъл – рече Сем Грипшоу, като отново внимателно го изгледа. – Предполагам, че едва ли ще поискате да ме посветите във вашата система?

– А вие как мислите? – запита Стефън.

– Мисля, че не – каза Сем Грипшоу. – Но и вие не можете все пак да продължавате безкрайно това...

– Само защото то би ви разорило? Разбира се, това абсолютно не ни е нужно. Честно казано, това е и причината за нашето посещение. Господин Бътруъл иска да ви предложи нещо.

– Да чуем – каза господин Грипшоу.

Бътруъл стана.

– Господин Грипшоу, предприятието ви е прекрасно. И ще бъде извънредно обидно, ако публиката изведнъж загуби интерес към вас, обидно и за публиката, и за вас. Не бива да оставим нещата да стигнат дотам, макар и заради това, че вие, аз зная, се въздържате да оповестите на публиката за третата печалба на моя приятел господин Тремън. Смя да ви уверя, че постъпихте мъдро. Това би могло да доведе до известно охлаждане, униние... Но аз мога да ви предложа начин, който завинаги ще ви освободи от заплахата да се повтарят подобни положения. И това няма да ви струва нито пени. Но все пак... – Духът на изкушението го завладя и той заприлича на художник, взел в ръце любимата четка.

Сем Грипшоу търпеливо го изслуша чак до заключителните думи:

– ...и като отплата за това – за тази проста формалност, бих казал – аз се задължавам да не помагам повече на нашия приятел господин Стефън Тремън, нито на някого

друго. По такъв начин няма да имате вече подобни кризисни моменти и ще можете спокойно да продължите своите дела, които, уверявам ви, заслужават истинско уважение.

С разкошен жест той извади от джоба си формуляра на договора и го сложи на масата. Сем Грипшоу взе договора и го разгледа. За удивление на Стефън, той се съгласи, без да се поколебае.

– Като че всичко е в ред. Нямам никакви възражения. Добре, ще подпиша.

Бътруъл се усмихна щастлив. Той пристъпи към шефа на стадиона с малко джобно ножче в ръка.

След като сложи подписа си, Сем Грипшоу превърза ръката си с чиста кърпа. Бътруъл взе договора, отдръпна се, размахвайки листа, за да изсъхне подписът. После с видимо удоволствие го разгледа, сгъна внимателно договора и го прибра в джоба си. Изглежда ги сияещ. От радост като че ли загуби представа за епохата и им се поклони елегантно в стил осемнадесети век.

– Ваш покорен слуга, джентълмени! – И неочаквано изчезна, като остави след себе си слаб мирис на сярта.

Сем Грипшоу прекъсна последвалото мълчание:

– Избавихме се от него... няма да се появи вече тук, освен ако някой пак не го извика – с

удовлетворение каза той и замислен се обърна към Стефън: – И така, и вие не сте вече на загуба, нали млади човече? Сложихте в джоба си повече от половин милион, като му продадохте **моята** душа. Това се казва делови способности! Ех, да имах вашите способности на младини!

– Но вие не ми изглеждате много разстроен? – с въздишка на облекчение забеляза Стефън.

– Да, договорът никак не ме безпокои – отвърна Грипшоу. – Да се тревожи той там. Вие не сте ли на същото мнение. Хиляди години вече, откакто той и подобните му се занимават с тая работа и досега **никаква**

система. А сега във всякаква работа най-главното е организацията, тоест всички нишки да държите в ръцете си, да знаете кое, как и за какво. **А тия...** са просто старомодни. Много още вода ще изтече, докато постигнат най-главното.

– Да, не са кой знае какви майстори в работата си – съгласи се Стефън. – Но признайте си, че той все пак получи това, което искаше.

– Ха! Не бързайте. Нали ще погледне в картотеката, ако разбира се, те имат картотека... Че, според вас, аз откъде съм взел капитала за моя стадион?...